

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు కాళికా—సంఖ్య ౨౦.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

—ప్రథమభాగము—

అహోబలపండితప్రణీతము.

పరిషత్తుత్రికనుండి పునర్ముద్రితము.

కాకినాడ :

కాకినాడమద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే

బ్రకటింపబడియెను.

౧౯౨౯.

సవరణపట్టిక.

పుట.	బంతి	మూలము.	సవరణ.
౧౬	౧౨	సఖలదర్శనా	సఖలశాస్త్రదర్శనా
౧౭	౬	గాంభీర్యాప్తి	గాంభీర్యాప్తి
౨౧	౨గి	తపఃఫలాయ	తపఃఫలాయ
౨గి	౨గి	కథాప్రారంభము—
౩౦	౧౩	నోజన్తింఁడె	నాజన్తింఁడె (అనవచ్చును)
౩౨	౧	కల్పయి నీళ్లలో సుళ్ళ	కలువలు నీళ్లలో సుళ్ళుల
౪౦	౨౭	యదుమాళి	యదుమాళి
౪౩	సూక్ష్మాక్షరములు	లిట్లుకనఁబడు	లిట్టివికనఁబడు
గి౧	౬	బ్రదుకుత్రోవ	బ్రదుకుద్రోవ
గిగి	౯	బకరణంబు	బుకరణంబు
౭౦	౧౩-౧౪	చెదమ్ము	చెయ్యమ్ము
౭గి	౧౭	గానుగాడి	గానుఁగాడి
౮౧	౧౦	జ్ఞాలి	జ్ఞాలి
	౨౨	యెటంద్రు	యటంద్రు
౮౪	౧౭	దీప్ర	దీప్ర
౮౭	౪	వేఁగి	వేఁగి
౯౧	౮	బైసయట్లు	బైసనెట్లు
౯౬	౧౧	వేఁగుఁ	వేఁగుఁ
౯౯	౨౧	క్రలహాసి	క్రలహాశి
౧౦౦	౪	మేఁగె	మేఁగె
౧౦౧	౧	ఛాయ	చాయ
	౬	నవేత్త	నవేత్త

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

పీఠిక.

ఈ గ్రంథము రచించిన విద్వత్తపీఠుడు ప్రభంజనకులతిలకుఁ డగు నహోబలపతి. ఈ గ్రంథము నాశ్వాసాంతగద్యముల “ఇది... ప్రభంజనవంశాభి రాకాశశాంక... అహోబలపత్యాహ్వానప్రణీతంబు” అని యున్నది. మఱియు నీకవి రచించిన అహోబలపండితీయ మను కవిశిరోభూషణగ్రంథమున గద్య మందు “ప్రభంజనవంశముక్తామణినా..... అహోబలపత్యాచార్యేణ” అని యున్నది. దీనింబట్టి యింటిపేరు ప్రభంజనమువా రనియుఁ గవిపేరు అహో బలపతి యనియుఁ జేలుచున్నది. కాని, మహారాజశ్రీ జయంతి రామయ్యపం తులుగారు ఆధ్రుసాహిత్యపరిషత్తుశ్రిక ౧గి వ సంపుటము ౨ వసంచికలోఁ బ్ర కటించిన అహోబలపండితీయపీఠికాశ్లోకములు ౭గి లో “వాతూలవంశేవ శతార భూయః” అని యు, ౭౯ లో “వాతూలవంశాగ్రణీః” అనియు నుండుటచే నీకవి యింటిపేరు “గాలివా” రని స్పష్టపడుచున్నది. ఈ విషయ మై శ్రీ గామయ్య పంతులుగారు కూడ “ఇంటిపేరు గాలివారు” అనియు “క వికి మొదటిపేరు నరసరాజు” అనియు వ్రాసిరి. గ్రంథములందు, అహో బలపతి యనియే యున్నది గాని నృసింహనరసింహాదిపర్యాయపదములు కాన రావు. నృసింహస్వామి యహోబలజ్ఞేత్రాధిపతి కావున వా రట్లూహించట నమంజనము. ఇంతియకాక ఈకవికుటుంబమువారు గుంటూరుమండలమున విను కొండతాలూకాలోని ముప్పడివరగ్రామమందున్నారని కూడ వ్రాసియున్నారు. కావున వ్యవహారము దట్లు గాలి నరసరాజుని యుండవచ్చును. ఈపుస్తకము నకుఁ గవివంశస్థులలో నొకరు ప్రతి వ్రాసినారు. చివర “స్వస్తి శ్రీవిజయాభ్యు దయ శాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౮౨౨ అగు నేటి శార్వరినామసంవత్సర ఆ మాస బ ౨ భృగువారం వర్తు ప్రభంజనం మొకటసుబ్బయ్య శాస్త్రిగారి కుమారుడు లక్ష్మీనారాయణ వ్రాసుకున్న కాళిందీకన్యాపరిణయము” అని వ్రాసినారు. వినకొండతాలూకా కొమ్మాలపాడుపోట్ల పిట్టబండ గ్రామమునుండి కాళిందీకన్యాపరిణయమును గూర్చి గాలి లక్ష్మీనారాయణగారు పరిషత్తున కుత్తరములు వ్రాసిరి.

కవిబంధువులు, గురువు:—

ఇంక నీవిద్వత్సవి తలెదంచులను గుఱించి కాని గోత్రమును గుఱించి కాని తెలిసికొనుటకు రెండుగ్రంథములందును నాధారములు లేవు, కాని, మనకవి పోలూరి మాధవయజ్ఞకు మేఘలంఘను శిష్యుడు నై యున్నట్టిక్రిందిశ్లోకము లవలనఁ దెలియుచున్నది.

మన్తాతుర్భ్రాతరంతం సకలగుణనిధి మాధవం భావయామః—పీఠి శ్లో. ౧౧౧
ప్రశామి సతతం మమ మాతులం తమ్ —శ్లో. ౧౧౨

భాగ్యయామి మన్తాతులమ్.

పైమాధవయజ్ఞయే గురువై నట్లు—

మద్గురు మాధవు నభిరుతింతు, కాళిం. ౧.౩౦

మద్గురు దలఁతు మాన్యుని మాధవయజ్ఞచంద్రము—కాళిం. ౧.౩౧

మోహంబార హృదంబుజాంతరములో ముమ్మాటికిం గొల్చెదన్

... .. సకలశాస్త్రజ్ఞాం గురు న్మాధవు—కాళిం. ౧.౩౩

తం పోలూరిపంకజయోధిచంద్రగ వదామహే మాధవవిద్వద్విద్రమ్ ౪౨

వందేహం త మవిద్యసగ్గుణగణాధారం గురు మాధవమ్. ౪౧

శ్రీమతోల్పలూరిమాధవార్యకరుణాప్రాప్తాష్టభాషాస్ఫురత్సంగః- 2౯

అనువానివలనఁ దెలియుచున్నది

ఈవికి మేనమామయు గురుఁడు నగు మాధవయజ్ఞ సకలశాస్త్ర పాండిత్యము కలవాఁడును, అష్టభాషాపాండిత్యము కలవాఁడు నని యీర్షిగిది (కా. ౧.౩౦) వాక్యమలవలనఁ దెలియఁగను.

గీ. ఏమహాత్ముని దస్మింప నెసఁగు నకు, సాదకణచరజైమినివ్యాసహూని

కపిః ఘోషి రాజదర్శనఘటితమోద, మతని మద్గురు మాధవు నభిరుతింతు.

సీ తగ్గచాతంజలకర్తృత ప్రస్తరమండలంబున జర్చుబాడ లాడి

గురుభట్టవాగ్దుఃఖగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ నిహంబు చేసి

యతులసాహిత్యవిద్యాచాసదీర్ఘిక లాలితప్రీతిచే నోలలాడి

కిపిలసాత్యవతేయఘనతంత్రవాక్సుధాధారలఁ గోరిక లూరఁ గ్రోలి

చెలఁగయద్రసనాభామయలతమాని, యతనిశ్రీరామచంద్రపాదాంబుజాళి

సుజనతల్లజనన్నతనుగుణపాళి, నభిరుతిచెద మాధవయజ్ఞహూళి ౧.౩౨

ఈభావమే పీఠికాశ్లోకములు ౪౦-౪౨ లలోనున్నది. మఱియు నీమా

ధవయజ్ఞ గొప్పపండితుఁడును దనపుత్రుఁడు నైనదక్షిణామూర్తికంటఁ దనయం
దెక్కువదయ కలవాఁడని పీఠిక నీగి శ్లోకములో నీకవి చెప్పకొనినాఁడు.

ఈకవించించిన గ్రంథములు: — కాళిదీకన్యాపరిణయము, అహోబల
పండిత్యమును పేరుగల కవిశిరోభూషణము నీరె డే కనఁబడుచున్నవి. ఇతర
గ్రంథములు ముందేవైన బైలువడునేమో. పైగ్రంథములలోఁ గాళిదీకన్యా
పరిణయములో ౧-౭లో బ్రహ్మస్తవమును, కవిశిరోభూషణములో సరస్వతీ (నకులీ)
స్తవమును “సంగీత మపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయం” అను శ్లోకము
నను సరించి యొకభావముతో నున్నవి.

కవిపాండిత్యము: — ఈకవి తనపాండిత్యమునుగూర్చి కవిశిరోభూషణము
లో నిట్లు చెప్పకొనియెను.

శ్లో. యన్తూర్వ్యా కవితాకందమూలవాగనుశాసనా

జాగృతోఽహోబలపతీ రాజతే స విగమణః.

౭౮

శ్రీమత్సోమిరిమాధ వార్యకరుణాప్రాప్తావై భాషాస్ఫురత్సారః శాస్త్రనితే - అని.

మఱియుఁ గవిశిరోభూషణగ్రంథాంతమున “పోలూరి మాధవయజ్ఞస
ముజ్జ్వల శ్రృపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభరణేన..... అభినవనన్నయభట్టాచా
ర్యేణాహోబలపత్యాచార్యేణ” అనియుఁ గాళిదీకన్యాపరిణయశ్వాసాంత
గద్యముల “పోలూరిమాధవయజ్ఞసముజ్జ్వల శ్రృపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యా
భరణః..... అభినవనన్నయభట్టారకాహోబలపత్యాహ్వయ కపిమహోపాధ్యాయ
భట్టారక” అనియుఁ గలదు. దీనిచే నీకవి కభినవనన్నయభట్టనియుఁ గవి
మహోపాధ్యాయభట్టారకుఁ డనియు బిరుదు లున్నట్లును, అనేక శాస్త్రము
లందుఁ బాండిత్యమున్నట్లును, అప్తభాషాపాండిత్యమున్నట్లును స్పష్టపడుచు
న్నది. అభినవనన్నయభట్టబిరుద మీరెఁడుగ్రంథములలో నుండుటచే గ్రంథ
రచనకుఁ బూర్వమే యీబిరుద మాతనికి వచ్చినట్లును, ఆబిరుదమే తనరెండు
గ్రంథములందును వ్రాసికొనినట్లును, దోచును, లేదా, కవిశిరోభూషణగ్రంథా
రంభముం దైన వచ్చియుండును.

కవికాలము: — ఈకవికాల మెచ్చటను స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియుండ
లేదు. కాని, కవిశిరోభూషణముందు “గ్రంథో వ్యప్నక్తవే ద్దుదం దికతు నో
విద్వత్తవీనాం ఘనాం” — శ్లో. ౭౨ “కాకునూ ర్యప్నక్తవినా గృహీతం—
శ్లోకము ౭౧ అని పీఠికయందును గ్రంథముం దక్షడక్షరము, అప్నక్తవినా నుదా

హరించుటంజేసి మనకవి యప్పకవీఁ దరువాతివాఁ డగును. 1578 శకసంవత్సరమున అప్పకవీయము ప్రారంభింపఁబడిన స్టుండుటచేత నతఁడు శ్రీ. శ. 1657 సం॥ కుడర్వాతివాఁ డనకటీతను.

కవిత్వము:—ఈవిద్యల్లవి కవిత్వము మంచి ధారతోను సర్వతోముఖ పాండిత్యముతోను జరువదుల కా నందము గల్గించుచున్నది.

కృతిపతి:—ఈకవి తన గ్రంథములను మనుష్యులకుఁ గృతి యీయక శ్రీరామచంద్రునకుఁ గృతియిచ్చెను. దీనివలన నీకవి శ్రీరామునందు మిగులభక్తిగలవాఁ డని స్పష్ట మగుచున్నది.

కవిత్వములోని విశేషములు:—ఈతనికవిత్వములోని విశేషము లీతని కత్యధిక మగుసంస్కృతాంధ్రభాషా పాండిత్యము కల దని చాటు చున్నవి. ఇంతే కాదు. సంస్కృతాంధ్ర వ్యాకరణములందుఁ గూడ, గొప్ప ప్రజ్ఞ కల దనియు, వేదమునందుఁ దర్లమీమాంసాదిశాస్త్రములందు విశేషపాండిత్యమున్న దనియుఁ గూడఁ జెప్పుచున్నవి. మఱియు సిందలిప్రథమాశ్వాసములోని ౧౪౬ వ గద్యములో శ్రీకృష్ణరూపవర్ణన మీతని కలంకారశాస్త్రంబున ననమానపాండిత్యము కల దని నుడువుచున్నది.

ఇతరానుకరణములు:—కవి సంస్కృతాంధ్రభాషలయందుఁ బాండిత్యము కలవాఁ డగుటచే నక్షడక్షడ సంస్కృతశ్లోక భావములను నితరాంద్రమహాకవుల భావములను గొంచెము మార్పులతోఁ దవగ్ర ధమందుఁ జొన్నివాఁడు, చూడుడు.

శ్లో. కన్యా వరయతే రూపం మాతా విత్తం పితా శ్రుతమ్

బాంధవాః కుల మిచ్చన్తి పక్వాన్న మితరేజనాః- అనుదానికి.

ఉ తల్లి ధనాఘ్న సశ్రుతిని దండ్రము బంధులు సత్తులీనుఁగా

నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నఁగఁ గన్నియ రూపవంతుఁగా

నెల్లడఁ గోరు నిన్నియును నేడైతఁ గల్గినకృష్ణఁ గూర్పలేరు... ౨౮౦

శ్లో. పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే

పుత్రో రక్షతి వార్ధక్యే న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి-అనుదానికి

గీ. బాల్యమాన మాత్రపితరులుఁ బ్రాయమునను

మగఁడు ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ

నధిపు లగుదురు తదధీన లగుటఁ గాన

మానవతులకుఁ దమయిచ్చ చులయఁ జనదు.

“కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే” అను సుప్రసిద్ధశ్లోకమునకుఁ జక్కని తెనుఁగు...
 సీ. మృదులఫలమునందు మృగమదంబు ధరించి తొమ్మనఁజారురత్నమ్ముఁబూని
 నాసికాగ్రమునందు నవ్యమాక్తిక మూని కరముల రత్నకంఠము లూని
 కరతలంబున వేణుకాండంబు ధరియించి నెట్లేన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి
 కంఠదేశమున ముక్తాస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీతాంబరంబు గట్టి
 కొంతతడవు సుఖపదు కోమలాంగి, యాత్మనాయకమలాసహాయవేష
 సముచితాలంక్రియనిస్తుసమితిఁ గొనుచు... ౨౯౬

మహాకవులపోకడలు, పోలికలు:—

సీ. నవనవనృప్తివైభవహేమగర్భమై సత్యబోకంబునో సరసనూ డు
 నార్యాగ నామనోహరసిలకంఠమై కైలాసనగరివైఖరి వహించు
 సంతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యదారమై వైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు
 సురుచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయంబుసంపుట గాంచు
 సరససాభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియునుగూడి వర్ధిల్ల నమరి యుండు
 సతతసేవాగతాష్టదిక్పామిపాలి, కాపురంబైన యలద్వారకాపురంబు.

కుమారి ధూర్జటి, ఇందు మతీపరిణయములోని ౧-౧౮౧

సీ...గీ. జగతి వైకుంఠకైలాససత్యగోక, దిగ్వరపురాధిరాజమందిరనిభప్ర
 భావభాసితమగుచు సుషదలఁబొదలు, శఖలవిద్యాకరం యోధ్యాపురంబు.

సీ. కేళీరతకుమారి కాళీకృతివిలాసపావీరుచిరకుంభభాసురములు
 సంకృతస్వాససంగీతమత్తసారంగీయుతసరోవిరాజితములు
 నానామణిప్రభానూనాభ్రమణిపదాధీనామితాద్రిసమ్తాసితములు
 గంగానదీకీర్తిభంగానుగతమహాభంగాపగావళీసంగతములు
 సురుచిరామరభూరుహసుమవిరచిత, గర్భితవిరాగసురసతీకరపయోజ
 లగ్నశాఖమహీశహగ్రగసుమములు, తీవ్రజెలువొందునచటి లీలావనములు.

కాళి-౧.౧౦౦

సీ. లలనాజనాపాంగవలనావనదనంగతులనాభికాభంగదోఃప్రసంగ
 మలసానిలవిలోలదళసాసవరసాలఫలసాదరశుకాలవనవిశాల
 మలిసీగరుదనీకమలిసీకృతధునీకమలిసీసుఖతకోకకులవధూక
 మతికాంతసలతాంతలతికాంతరనితాంతరతికాంతరణతాంతసతనుకాంత
 ముక్తకామోదకురవకావికలవకుల, ముకులసకలవనాంతప్రమోదచలిత

కలితకలకంతకులకంతకాకలీవి, భాసురము వొల్పు మధునానవాసరంబు.
వసుచరిత్రము ౧-౧౩౬

ఇటువంటివిచాలగలవు.

ఇందున్న వేదసంప్రదాయము:—

(1) మోహంబార హృదంబుజాంతరముగో.....

“సాహిత్రీరమృతాసతా” మితివచస్సంపాదితశ్రీయుతుఁ... ౧-౩౨

(2) సీ...శ్రాతవాక్తున నహఃకేతుముఖ్య, భేదకముల నుపచదిచు సూర్యుని
జంద్రముఃపద మని చదువులేదె. 3-౪౭

వేదాంతసంప్రదాయము:—

3-౨౧

సీ. నే ననిర్వచనీయజిహూప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ నడచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మయ్యె
నటుగాన నాయందు నమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తి దుష్టంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యటండ్రు బలవత్ప్రచూఢంబు మఱి గుహశయతబ్రహ్మంబునేన
యఖలమును నాదురూపంబుననుసరించి, నిలుచునో లేదో చూడుఁడీనిఖలజనము
లనెడి వైఖరి రోదసులక్రమించి, యంధతమసంబువరఁగెభయంబు వెరుంగ.

పరతత్త్వపాదనము:—

౧-౨౭౯

సీ. తత్త్వరూపావాప్తి దనరు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబు భక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే వెలయును సద్భక్తి యవిద్య గురుసేవ నందవలయు
సద్గురుసేవ నిష్ఠామత్వమున నబ్బు నది చిత్తశుద్ధిచే నమరు నద్ది
కాలువ్య మణిగినఁ గలుగుఁ దద్రాహిత్య మలవడుఁ బాపక్షయంబుగాఁగ
నట్టిపాపక్షయంబు మేలానవచ్చు, దాన యాగాది సత్త్రియ లూనఁగలుగు
నవియుఁ దన్నాశకరశక్తిఁ దవులుటరిది, కర్త నిష్ఠామమానసుఁ గాంచకున్న.

వ్యాకరణసంప్రదాయములు:—

1. అందుసంస్తతవ్యాకరణము.

ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యతఁ
రోచిలుమాకుఁ దాదృశత రుచ్యమాగా కిత్కార్యరీతిగా
నొచిలిగా దటంచు మదినారసియో పరపాతనక్రియ
ల్లోచి వసించు నవ్వరి నమోఘబలాన్వితము ల్లరీంద్రముల్. ౧-౧౨౩
శా. ఉఁకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళీ యుక్తంబు గావింపుచుఁ
జోకఁ ప్రాస్వముఖిస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటఁగా

వ్యాకర్తామని మద్వచస్సరశి నుత్వం బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ మోయుం గాలవిగ్వాంసముల్. 3-౧౩-౨

2. ప్రాకృతవ్యాకరణము:—

సీ.....

సిద్ధసాధ్య విశేషబుద్ధస్వరూపతః గ్రాకృతవ్యాకృతి (సక్తి-యనంగ) ౧-౨౭౦
గీ. ప్రకృతి ననుసరించి పరిగను జగతిలో, వికృతి యిద్ది వింత వెలదియందు
బ్రకృతి నడచి వికృతిప్రబలమై కనుపట్టె, సఖులగుణనాథ యబ్జనాథ.
3-౩౬ ౨

గీ. శిలుగువ్యాకరణము.

సీ

సరళస్థిరకళాప్రశస్తిసద్భావత సరసాంధ్రశబ్దశాసనమానంగ... ౧-౨౭౦
క. గుణవృద్ధు లగుచు రాజిలు, సగళరాజశయానుబూములు పరికించుచు గా
గుణగణము పక్రమే యిది, గణుతివంగ నక్రతమమో కాయాది యనుచున్.
౧-౩౧౯

ఛందశ్శాస్త్రసంస్కరణములు:—

౧-౧౦౧

సీ మత్తమయూరిసన్నతకోశలహంసపదభృంగవిలసితభాజితంబు
నా-తేగ-నో-త్యాహకగరీషస్తీత ముప్పలమాలి కా యోజితంబు
బంధుగజాపిచరిపకవాలిసో సతి మురుముగిణగనోర్జితంబు
జలగనమాలిసాచామస్తోభపీకీడితిరిభససంకీర్తితంబు
మంజులసుగంధిమాలిసీరింజితంబు, నసమశాస్త్రాలనికీడితాంచితంబు
లలితసుమగుచ్ఛపరిమళ రాజితంబు, సుకవికవనంబునా-బురిసూబగుంబు.

క అమరైక్షకీర్ణడ సగ్ధర, కొమరమిగులుపిలుచు దా-వ గొనబగు విపులే
కమనీయతనుపు చపలే, రమణీమణి చూర వృత్తరత్నాకరమే ౧-౨౧౦

ఉ. భవ్యతరంబుగా భరణభారవలాఛితవృత్తియుక్తమై
సన్యసయోజజాతయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
స్తన్యము గాంచి రాజిలును డైత్యవిరోధిశుభేక్షణలి త
ద్దీప్యదుదారవైఖరులు తెల్పంగ నా కగునే విభాకరా.

౧-౩౦౯

జ్యోతిశ్శాస్త్రము:—

చ. కవిబుధచంద్రోకహితకారకమంగళజన కేతునే

భవత రిపూర్ణ రంబు గెడవం గడఁ గూడిన “కాలస్పయో

గవిధి" బ్రహ్మ మందేడు నఖండలసమ్మతదండ కాండనై

భవముల నొప్పు మాధవునిబ్రస్తుతిసేయు దరంబె భాస్కరా. ౧-౧౯౮

క. కరము నుఖం బొనరు బుధ, స్ఫురణంబున జగతి నీకు బొడమివలుభవి

స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్ననయ్యెగా భువిజంద్రా. ౩౮-౨

తర్కశాస్త్రము, ఇతర శాస్త్రములును:—

సీ. మానాదిబోడశమహితపదార్థశోధనవృత్తిగల దను మునివగేమ్య

సామాన్యముఖములౌ పట్టుదాన్ధులు దెలియంగ నది యని పలుకువాని

గర్భవిజ్ఞానము ల్లిలిగించు రెండెను నిశ్చేయసం బను సీర్షణాని

గర్మంబు జ్ఞానాంగగతి దాల్చు జ్ఞానంబు తారకంబనియెడు తాపసేంద్రి

బ్రహ్మమహాదాదితత్వసంపద్వివేక

మమర నిర్వాణ మని పల్కనట్టివాని

జిత్రసంశుద్ధి యల(రారంజేయు) వాక్య

వటిమయలవడహృద్విధి బ్రస్తుతింతు

౧-౧౯

సీ. తర్కపాతంజలకర్కశప్రస్తరమండిలంబున జిగురుబండలాశి... ౧-౩౧

సీ. గౌతమమునిభావకలనచే నొక వేళ నొకతటికణచరానూనమహిమ

నురగేంద్ర వృత్తిచేనొకమాటు నొకతేవఁ గపిలవాచండుమోహ్యునివిభూషి

వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైమినిప్రకటనృత్తి

ఐల్మీకసంభవవ్యాప్తాతి నొకయెడ నొకసారె భరతవాగ్మ్యక్తిచుహింపఁ

బ్రౌద్ధపుచ్చును యునజపమోఽ మమర, మేటియప్పటిసేడల మేలుగన్న

పంజరంబుల నెలకొని ప్రతియెఱుంగక, గణనమించిన శుకశాగిశాగణములు.

౧-౬౪

కావ్యము, కావ్యలక్షనము:—

క. ననాసఫలరుచిశోపిత, కవిరాజము సుప్రసాదఘటితము సగురున్

ధవళాక్షి సమ్మతం బగు, కవినత్కృతిబోలు కేళికావన మెందెన్. ౨౧౧౨౦

సీ. క్షిప్తకల్పనలేక కష్టతాదూరమై యసమర్థత నెఱుంగ కప్రితీత

తనుమాని యప్రియుక్తతను శోసి పత్రత్పకర్ష వైరధ్యకఘటన గనక

దృఢపదబంధసంధిస్థితమై సుప్రసాదకాంతౌజ్జ్వల్యసమిత లలర

వన్యలంకృత్యభివ్యక్తులు పాసంగంగఁ జిత్రివిన్యాసంబు చెలువు గనఁగ

నతులకవిరాజరచితకావ్యము లనంగఁ

జెన్నుదైవాజి చూడ్కి కచ్చెగువు మీఱఁ

బుష్కరధము లసంఖ్యము ల్పిలుపుమిగులుఁ

లుగవతంసంబు ద్వాదశాపురములోన.

౧-౧-౨౮

నాటకము :—

సీ. రమణీయనాయకరత్న బంహారంబు ననవిధవస్తునైభవయుతంబు

శ్రీక రాంకాంచత్పతాకాభిరామంబు నుదుమంగళార్థపదోజ్జ్వలంబు

దీప్యత్పసంచసంధిపౌఢిలసితంబు నీహామృగభిదానగాహితంబు

గగనావలంబివాక్యస్ఫూర్తిమహితంబు మధురవాక్ విజాలమానితంబు

చిత్రసదలంకియాగఘోష్టవితంబు. నద్భుతరసాఘ్యపాలింబు నాత్మనోష

చాటనంబును సగు చొప్పి నాటకంబు

క్రియఁ బ్రకాశించు నొకదివ్యగృహ మొనర్చి.

3-౧౯-3

మణియు నీతనికవిత్వమొనందు సంస్కృతాంధ్రపదములు సమముగ నుండి

మిగులఁ గర్ణరంజకములుగా నుండును.

సంస్కృతపదములకు :—

చ. పలికి గళన్మందరసబంధురగంధరపాంధబంధరా

కలితగనంబులం బ్రసవమృవినమృరసామృతామృగో

మలసపవల్లవగృసన మంజుకషాయితకంఠ కాకలీ

కలకలకంఠ నాదములఁ గల్గి తటాలున నుల్కి యుల్కి-యన్. ౨-౨౩-౯

కేవలసంస్కృతశ్లోకము :—

శా. నేత్రీమీలన మశ్రుచైత్యవీరశం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం

గాత్రం యాత్ర హృత్పరోమచయతాం కంఠైకసంపన్నతామ్

పాత్రం దుశ్చవినంగతే ర్భవతి నద్వక్త్రం చత్రైశ్వర్యభా

ష్ఠితాత్మవృథవామణే స్సమజని గీవా వ్యయోగకృమాత్. ౨-౧౬-౬

అచ్చ తెనుఁగు :—

క. దుగదచ్చి లెక్క కిక్కగు

మొగములరాకాసి తీనిముద్దంజెలిమే

ల్ని గనిగలు మిగులు మొగమున

సొగసులనగువగులునిల్ప సొగయనిదొరకున్.

౧-౨౪

సీ. పామిమిగ్గమితమ్మిపట్టు పట్టగునంచ యంచతేజితేనిఁ గాంచువేల్పు

వేల్పురాతాచాయ వెలయుచక్కనితండి తండి నెలుంగతనదుపొడ

పోడచేరువకాండ్రఁ బోచుమిఁదటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుండుదొడ్డజంత
జంతరక్కసికానదొంతు తేర్చెడుచిచ్చు చిచ్చుకన్దలవాని నచ్చుజోడు
జోడుకన్నుల సెక జల్వఁ జూపుమేటి, మేటినుడివాలుదాల్చిన మేలుబంతి
బంతినలె వేల బలుకొండఁ బట్టినిట్ట, దిట్టముగ నేలు నవ్వీడు వెలివిమీఱ

౧౧౧

ఉ. తావుల మోకమావిగమితావుల గొజ్జంగనీరుయంత్రముల్
కేవలఁ జిల్కఁగాఁ జగురుఁగేదఁగి పూదడిగట్టి పట్టివేర్
పైవజులారు చెంగలుఁపందిరి చెందొవరేకనంటి కొ
మ్మోవులచందువాపొగడ మొగ్గులవిగ్గులచప్పరంబులోన్
ఇందు యంత్రముల్ అనుచోట జంత్రముల్ ఆనఁగగును.

—౨—౨౩౫

శ్లోషకవిత్వము.

గీ. అగు మహాపద్మపద్మశంఖాదినిధులు
కొలఁతు లిరవొంద నీలముఖందనిధులు
సౌధములు గుండనిధులను జూరువనులు
వరనిధి యనంగఁ బురమంత వజులుచుంగు

౧౨౮ ౨

సీ. గుణచృద్ధిపదవృద్ధగోత్రవిఖ్యాతమై పాణిని గృథంబుపటిమ గాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణ మాచు నక్షపాదీయంబు ననుకరించి
కర్మజన్యాపూర్వధర్మసృకాశ మై జైమినివ్యాహృతిచ్చాయఁ బూని
నద్వీక్షణాక్షీణసమ్మోదహేతువై వ్యాసవాచాస్పృశి నన్నె కెక్క
కవిత నవరసఫలకమై ఘటితమత్త, శిఖమధు వృత్తిలసిశస్థిత మగుచు
నసనుకవిరాజకావ్యంబు ననుకరించి, చూడనింపొందునచటి సూక్ష్మీకృతములు

౧౨౯౨

చ. సరసులపొంత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగహ్వరాం
తరముల నుండుచుం దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన
స్వరణగఁ బుష్పనీరు పలుచోటుల భిక్షయొనర్చు నీకు ని
వ్వరహుఁమీఁద నెట్లాదనె బెట్టుగఁ గోధరసంబు భృంగమా. 3౧౧౨౨
సీ జారసంకల్పంబు దూలింపఁగాఁజేసి చోటల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి
సన్మార్గమెల్లను సప్రకాశముచేసి పంకజావళిఁ బటాపంచ చేసి
యిరిజాలములనెల్ల నండవాయఁగఁజేసి యాశ్రితద్విజరాజ నలరఁజేసి

పరతమోగ్రంథుల గిరిగుహల్ సారజేసి ధర్మసంస్థాపన దనరజేసి
భరతరుండు మున్ను చేసిన కాక జాసి, యలరి సద్వర్గ మెల్లను మెలగ జేసి
కువలయానెడ మొనరించెగూర్మిజేసి, గూర చల్లనిరాజు దీవ్యశ్రుకాశి.

యమకమునకు:—౧- ౧౧౯

3- ౫౨

సీ. సగరాజు నైన బన్నగరాజు నైనను ధైర్యవాక్పటిమలఁ దలుమఁగలరు
రుదుని నైన సముద్రుని నైనను శౌంధ్యాంభీర్యాప్తి జరుపఁగలరు
ఇందుతోనైన నుపేందుతో నైనను భోగభాగ్యస్ఫూర్తి బోరఁగలరు
అజనితో నైన జత్తజనితో నైనను సిర్పాణరూపము ల్పెఱపఁగలరు
ఘనులు నిర్వక్రవిక్రమక్రమమదారి, చక్రదళన క్రియావక్రజయపరాక్ర
మక్రియాముద్రనిర్మిద్రమద్రయశులు, శూద్రులప్పురిఁగలరు విశుద్ధమతులు.
క. మృదుపద మై మాధుర్యా, స్పద మై చెలిజంఘ రసము చాలఁగఁ జలుకున్
మృదుపద మై మాధుర్యా, స్పద మై యలరారు రచనవడువు గలిగ్గన్.

అనుపాసము:— ౧- ౯.

౧-౧౭...౨

సీ. కలుమబ్బు బలునుబ్బు వడిగెబ్బు రుచి నబ్బరం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెట్టు నలిగట్టు నెలివట్టు నెలిసెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలునేనుతో వత్సెచెలువేఁదెగఁ బూనినగఁబూనుచిలునవ్వుమొగముతోడ
ననువంకగల పొంకమునఁగొంక కకలంకకాంతు లీనెడు పువ్వుఁగబుతోడ
వీడని యపార కారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసింపు నాహృదయంపుమేడఁ
దొంటిచదువులగమికాని యఁటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబ గురునితంబ.

లోలోక్తులు సర్థాంతరన్యాసములు:—

అభ్యాగతః స్వయం విష్ణుః

లుబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వద్యుతిన్.

౪-౯ ౨

బడమతు లైన వారలకుఁ జక్కఁగఁ జక్కునె నన్విచారముల్.

౧-౧౭౦

ఉదితస్థితిఁగాంచ జడుండు నేర్చునే.

౪-౧౦౭

పూఁబోడు లధికసాహసలు గారె.

౨-౧౪౭

జడునకు విజ్ఞాన మబ్బు నెల్లు.

3-౧౦౫

విధాత్మఁడు విధించినకార్యము రిత్తనోపునే.

3-౧౧౫

తొలఁగ దెచట బాధ రాగదోషత గొన్నన్.

౧-3౦౭

వర్ణనలు :— అక్కడక్కడ గావ్యములలో నుండదగిన యష్టాగశిష్టానములను జూపెను.

కథాంశము :—(శ్రీకృష్ణుడు కాళిందీకన్యను వివాహము చేసికొనిన చరిత్రము.

కవి తా నాంధ్ర)వ్యాకరణమునకుఁ గొప్పవ్యాఖ్యానము చేసియుఁ గవి త్రియప్రయోగములకు మించిన దాటలు గొన్ని త్రొక్కినాఁడు. వానిలోని గొన్నిటినిఁ దనవ్యాఖ్యానమున సమర్థించెను. అందు విసంధికఁ గొన్నియుదాహరణములు :—3-2 లో, సీవు-అరసి; ౧-౨౨౫ లో, మంజువదము-అలభు జంగప్రియాతము; ౧-౧౧౬ లో, పోరగలకు-అజునిలోనైన; ౧-౧౮-౭ లో, గుబ్బల్-అప్రకృత; ళ్టివిమటికొన్ని గలవు. ఈవిషయమై తాను దనకావ్యమందు

౧-౯౮ లో “అసిద్ధోపమత విసంధితయు గుణతః బరంగ నరిదిగన్.

౧-౧౮౮ లో “మానదురో విసంధితన్” అనియుఁ జెప్పితిని-రిచినాఁడు.

అహోబలపండితీయము 187 పుటలో “సంధ్యభావోపి నగోమాయ”

“సంధి లేకుండుటయుఁ దప్ప గాదు” అని సమర్థించెను. ఆప్రకరణముం బట్టి చూడ నీవిసంధి వాక్యాంతపాదాంతంబుగను దోషము కా దని భావ ము నట్లు తోచుచున్నది.

తత్త్వమాచ్యుటకు సంగతి :—

౧-౧౭ 3 సరసచైతల, ౨-౨౧.౨ ఆపదెడసి, ౨-౧౩3 మన సీలనేటి దె, 3-౧౩-౨ వ్యాకర్తాముని, ఇత్యాదులు చాలఁ గలవు. దీనివిషయము అహోబల పండితీయము 189 పుటలో “సంస్కృతసమాంతస్థిత స్వాచోపి క్వచి త్సంగిః- (తత్త్వపదాంతములందున్న యచ్చునకును గొన్నిచోట్ల సంధి రావచ్చును) “గంగనుకాసె- (శ్రీరంగభర్తగచు-శౌరచ్చగుభములు. “ఇత్యు దికవిప్రి యోగత్” అని యున్నది.

ఉత్తనువును పైకనచనకారసంధి : —

౧-3౨3 ఉదయమంది తనంతదంబుగంటి, అంగితిన్ + అనంతపదము.

౨-౨3౦ నిల్పితింతవడి, నిల్పితిన్ + ఇంతవడి.

3-౧౬౯ పోయిత్వపుడు- పోయితిన్ + అప్పుడు.

దీనివిషయము, అహోబలపండితీయము 190-194 పుటలలో నిల్లున్నది.

ఉత్తనువును పేరు “ప్రియస్త స్వాత్మి మాదిక స్వేతః” ఇతి సూత్రేణ

సంధిః చేసితినచ్యుతార్చనము=చేసితచ్యుతార్చనము” (పైసూత్రిమున పోయః అనువదముచే) “కొలిచితినబ్ధిజన్ -కొలిచి తబ్ధిజన్, ఇత్యాదౌ విభాషేతి ప్రయోగో వగంతవ్యమ్.”

ఇంతియకాక, యీవిషయమున గవిబ్రహ్మ తిక్కనసోమయాజి భారతిము విరాటపర్వములో “పైరించి తీవుగాన (5-251) అని ప్రయోగించెను. దీనికి సంస్కృతభారతిములో విరాటపర్వము 20-23 శ్లో. “అపరాధ మిమం షిమే” అని యున్నది. తిక్కనసోమయాజికి గృతియిచ్చిన కేతన దశకుమారచరిత్రములో ఆ. 7 పద్యము 52. (నేను) “పొందఁజేటితింక.....ఎడయాడ గఱొచ్చెద.” అనియును-పిదపఁ జామాణికికవులలో నగ్గిగఱ్ఱుడగు నేతా పెద్దగడ- హరినంశము, ద్వితీయభాగము ఆ ౮-౧౬ లో “నేను దొడరితివుడు” అనియుఁ బ్రయోగించిరి.

కూతురి:—౧ ౧ ౦ పొంపులకూతురి; 3 ౧౯ ౨, 3-౧౯౪ లో, కూతున్ అనియే యున్నది.

మున్ద్యకలోపము:—౧-౨౧ శయ్యోపకరణసంసర్గ నిలిపి. ౧-౨23 స్పర్శ. ఇత్యాదులు గలవు.

పురోపము:—౨౮ శ్రీహంబు

ఎఱిగొన్ని:—౨-౧2౮ మాయునకు. ముఁము (ఓనులుముయవచ్చి) ౨-౧౦౪ కొప్పున నున్నగా నీయదు ౨-౨౨౦ నెట్లయివఁ గానిము. ౧-౨3౪, 3-౧2౭ మత్తల్లి కి, మత్తల్లి- 3-౮౬ చటక-“చట కగువింటిబల్కి గొని సారము జూతగ”-చేరు, చారు ముదలగువానివలె రూపాంతరమున్నదా, కుమారసంభవము రెండవభాగము ౧౦-౪౮౬ అ-చ్చరువు అని యతియం దున్నది. ఇద్దాన లక్ష్మలక్ష్మణగ్రీధముల నొక్కకవి రచించినప్పుడు రెండింటికీ బరస్వర విరోధ మున్నంతమాత్రమున నాగ్రీధము లొక్కఁగ రచియింప లే దనునూహ నిరాకరము.

౧-౨౯౧ “బ్రుంగితపించి తత్తనువు వీడిన” అనియున్నది, శ్రీగ్రీంథమునందే షష్ఠాశ్వాసమున “బ్రుంగి...భూధరము” అనియే యున్నది. కావున “బ్రుంగి తపించి తత్తనువు బోవిడి” యనుట సరళపద్ధతి.

౨-౧౧౧ గీ...దోస మేమి, యవతెయేనియు వెన్నుని యవ్వనాశ్య” అని యున్నది, “యెవ్వనేనియు వెన్నుని యవ్వనాశ్య” అని తో.నవచ్చును గాని

యవ్యనపనము సంస్కృతసమాసమం దుపయోగించుట యశాస్త్రియము కావున “అతివ యేదియు వెన్నుని యాపనాథ్య” అని కాని “అతివ యెవతెయు వెన్నుని యాపనాథ్య” అనికాని, లేదా “ఏవనితయేని వెన్నుని యాపనాథ్య” అనికాని యనినచో సరిపోవును.

౨-౭౬ మాత్రపితకులు అనుచోటఁ మాతరపితలు అనఁదగ్గును.

ఫందోవిషేషములు:—

౨-౩౫ కాంతకు- తలపోంతలు- బల్గోంతలు- గోంతలు- అని దీర్ఘ పూర్వబిందుప్రాస మిందుఁ గలదు. కానియట “కాంతకు” అనుచోట మొదటిపాదమునఁ “నాతికి” అని సవరించినచో నర్థబిందుపూర్వకప్రాస మగును. మాతృకలోఁ “గాంత” కనియే కలదు. దీనింబట్టి దీర్ఘపూర్వకబిందుప్రాసము ప్రాచీనతమకావ్యలక్షణ మగువాదము పరాస్తము.

రలయతి :—౧-౧౦౧ లో- గీ, లలితసుమగుచ్ఛ పరిమళ రాజితంబు ౧-౨౩౬ లో - రాణగించిన నాయింటి లక్ష్మిరానె ౧-౨౪౭ లెక్కింపఁగరాదు మాధురీగుణమనుచున్. ౨-౧౮౭ లలిత నైఖరిగఁగయు నభ్రంబు గఁగ.

ఈవిషయము- ఆహోబలవంశీతీయము 1౭7-౧8 పుటలలో సాధించుచు. “ఏతేన రాయంచకాళ్ళ దాలకయమున్న” ఇత్యాదికవిప్రయోగానాం న కించిద వ్యసామంజస్య మితి ధ్యేయం” అని తనభానమును సాదాపారణము గఁ బ్రకటించినాడు.

మువర్ణయతి:—

౨-౧౦ గగు । ర్పుష్పైయి పైఁడిదున్వలువ మూత దలిర్పగ-

౨-౫౭ క. ముదమున లోకంబులెల్ల బొగడుట నిజమై-

౨-౨౧౦ ఇ । మృదితకుఁ దత్పదానుగత భూరిభుజంగ విషాగ్నికీల- మొనలగునవి కలవు. •

ఈకవి తనశృంగార ప్రధాన మగునుహాకావ్యమునందు శ్రీమహావిష్ణువు పరతత్త్వ మనియును (1-278) అదిసాధింప జ్ఞానభక్తులు సాధన మనియును (1-281) జెప్పి విష్ణుభక్తినిగుఱించి యిట్లు చెప్పెను.

సీ. బహుసంభవార్జితబహుపాతకప్రాతవిహిమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమాలిన్యపరిహరవిమాలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తావత్ప్రయోదారదావనైశ్వానరవిపులధారావృష్టి విష్ణుభక్తి

చతురర్థనిజ్జేవనంపాదనక్రియావిధితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి

సకలసత్తత్త్వసాధ్యుణ్యసంపదలకు, వేల్పుమొదవులమేల్బుంతి విష్ణుభక్తి

సద్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధవిద్యలకు నెల్లఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి 3-౨౦౨

ఈమహాకావ్యమునకుఁ బరివత్తువా రె తప్రయత్నించినను రెండవప్రతి
దొరకలేదు. దొరకినప్రతిఁ లుప్తభాగము లున్నతావులఁ గొన్ని పూరించి
వానికిఁ గుండలాకారచిహ్నము లుంచివాడను. లేఖకదోషము లధికముగా
నున్నవి. కేవలము దుష్టము లని తోచిన వానిని దిద్ది మిగిలినవానికి మాతృ
కలోని స్వరూపములు క్రిందఁ జూపితిని. ఇది యాతాశ్వాసములగ్రంథము.
ఈప్రథమభాగమందు మూఁడాశ్వాసములు చూత్రమే యున్నవి. మిగిలిన
మూఁడాశ్వాసములును రెండవభాగముగాఁ బ్రకటింపఁబడును.

ఇందుఁగల మఱికొన్ని విశేషములును, ఉత్తరభాగవిశేషములును, ద్వివీ
యభాగపీఠికయందు వివరింపఁబడును. గ్రంథసంస్థరణమందును, పీఠికయందు
ను గల గుణదోషములగుఱించి వేతె మనవిచేయు నశ్శతలేకుండ సేమహాకవి
పద్యమునే యిందుఁ బొందుపఱుచుచున్నాను.

ఉ తప్పనిచోటఁ దప్పనుచుఁ దప్పనియారస మూనఁబోకుఁడీ

తప్పినఁ దప్ప గల్గె నని తప్పనిసత్త్వపు మీరు దిద్దుఁడీ

యొప్పు టొకింత గల్గె మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నేఁ

దప్పనిశిష్యుఁడ౯ గురులఁ దప్ప నె శిష్యునకీర్తి కీర్తియన్

౧-౨౯

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు,

శ్రీపాద పాపయ్యశాస్త్రి,

శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుకార్యస్థానపండితుఁడు.

పీఠికాపురము.

-: విజ్ఞాపనము :-

ఈ కాళిందీకన్యాపరిణయము మాతృక పరిషత్తార్వవిర్వాహక సభా
ధ్యక్షులగు మ॥ రా॥ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు తాము డిప్యూటీకలె
క్టరుగా నున్నపుడు వినుకొండతాలూకాలో సంపాదించినారు. కాగితపుఁ
బ్రతి; ప్రాతఃగిలినది. నడుమ నడుమఁ గొన్ని పత్రములు లేపు, పద్యములు లేపు,
పద్యములఁగఁ గొన్నితావుల వాక్యములు లేపు, వాక్యములఁగఁ బదములు
లేపు. కొన్నిపదము లర్థముకాని విధమున లేఖక ప్రమాదమున వైరూప్యముం
బొందినవి. చూపుట ౮౩ పద్యము ౩గి “సంకుసకనద్వహగ్రాహసంకులంబు.”
౩౪ పుట ౧౧గి పద్యము “యత్నయిగ్గుగుణస్ఫూర్తి” - ఇత్యాదులు. రెండవ
ప్రతికై యత్నించితిమి, గాని, దొరకలేదు. ఉన్నదానితోనే యీ ప్రథమభాగ
మతికష్టముపైఁ బుస్తకరూపమున నింతమాత్రము ప్రకటింపఁగలిగితిమి. తక్కి
నమూఁదా శ్వాసమాలను గ్రమమగ ద్వితీయభాగముగఁ బ్రకటింప యత్నించు
చున్నారము

ఈమాతృక శార్వరినామసంపత్సరము (శక ౧౮౨౨) ఆషాఢ బ ౨
భృగువారము వఱకు ప్రభంజనము వేంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమారుఁడు
లక్ష్మీనారాయణగారు వ్రాసినది. రామయ్యపంతులుగారు వినుకొండ తాలూ
కాలోని ముచ్చడివరమున సంపాదించిరి, కాని, ప్రాతఃకాఁడు చివర—
సీసమాలిక. శ్రీమించుతూర్పున సిరులకుఁ బట్టెనకులి శాయధునివీడుగొఱ్ఱపాడు

అగ్నేయదిశయందు నఖిలవేదాంతార్థమహిమకునిలయంబు మైలవరము
దక్షిణదిశయందుఁ దనరోలఁగూలంగఁ బెద్దజమ్మలమడక సౌజన్యమడక
నైరుతిపార్శ్వన నరులఁగ్ధలపట్ల పురుహూతుపురమెట్ల పూరిమెట్ల
రాజులుకొండలరాయనిపాలెంబు భోజనానకుఁ గల్పభూరుహంబు
వాయవ్యదిశయందు వనర గోకనకొండ విరతార్థిజనులకు సిరులునిండ
ఉత్తరభాగాన నున్నతస్థితిగాంచె నాగులవరము భూనాగపురము
ఈశాన్యదిశయందు భాసిల్లుకీర్తిచేఁ గవికల్పవల్లి కూకట్లపల్లి
అష్టపురపద్మమంతరస్థాయయైర, శాశ్వతైశ్వర్యములకెల్ల సదనమైన
ప్రబలినారాయణపురంబు పాలకడలి, పట్టిమెడనున్న నవరత్నపథకమనఁగ.

సీ. జానకీవతి తేతనజ్జరొట్టెలపాలు కొంపలకప్పెల్ల గొడ్లపాలు

సంవాసములు దొంగజాగిలంబులపాలు నయనముల్ జాగరణంబుపాలు

గట్టిపాత్తిపుద్రాళ్ళు కట్టెమోపులపాలు మృనువైనచేతులు ముండ్లపాలు

భూరిస, ధ్యావిధుల్ బురదనీరులపాలు నాలుక దీనోక్తిమేనుపాలు

ఘనతరన్నీహ మది ధూర్తజనముపాలు, చిత్తమేవేళ సతిదీర్ఘచింతపాలు

హరిహరీ దేహమతయు నలతపాలు, మైదవోలున నుండుట మాకుఁజాలు.

అను రెండుపద్యములను వ్రాసియుంచెను. ఇందు ముప్పుడివరము కనఁబడదు. 'వైగ్రామములలో' నక్టాలమునఁ బండితులు భాషాభిమానులు నుండెడి వారేమో, కవివంశమువారెవ్వరైనఁ గాని యితరులు గాని యీపుస్తకప్రతిని సంగ్రహించి యండిరేమో యనునాశ కలుగుచున్నది. లక్ష్మీనారాయణ గారు వ్రాసినప్రతికి మాతృక యేమై యుండును. ఎవ్వరైన నాస్రాంతముల వారీపుస్తకమునకై యత్నించి సంపాదించి మాకుఁ బఱపి యీపనిలోఁ దోడ్పడుదు రని కోరుచున్నాము. ఇక్కవి పండితుఁడు, బహుశాస్త్రవేత్త, అట్టి యతఃసంగ్రహమును యథామతిఁ బరిష్కరించుట సాహస మగును. మేము రెండవభాగము ముద్రింపఁబోవునప్పటికి దీనిప్రశ్నోతర మెవ్వరైనఁ బంపినచోఁ గృతజ్ఞులమై యూదు నుని విన్నవించుచున్నాము.

కార్యదర్శి,

ఆం॥ సా॥ పరిషత్తు, కాకినాడ.

విషయ సూచిక .

1. కథాప్రారంభము ...
 2. కాళిందివేదనకుఁ గారణము నీలవేణియడుగుట ...
 3. కాళింది నీలవేణికిఁ దనయభిప్రాయముఁ జెప్పట ...
 4. నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ కాళిందివృత్తాంతముఁ చెలుపనేగుట
 5. కాళింది విరహమాను శుకభాణి నీలవేణికిఁ జెప్పట ...
 6. కాళిందిమనసునందోచిన కృష్ణుని బ్రార్థించుట ...
 7. కాళిందిచెలులమొఱిగి యుద్వానమునకేగుట ...
 8. కాళిందికిఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట ...
 9. సూర్యాస్తమయవర్ణనము ...
 10. చంద్రోదయవర్ణనము ...
 11. చంద్రోపాలంభనము ...
 12. మన్తభోపాలంభనము ...
 13. మందమారుతోపాలంభనము ...
 14. శుకకోకిలాద్యుపాలంభనము ...
 15. సూర్యోదయవర్ణనము ...
 16. కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ చెల్పుట ...
-

శ్రీరస్తు కాళిందీకన్యావరిణయము.

— — — — —
స్వధమాశ్వాసము*

దక్షిణపాత నెన్నెదక.

- సీ. నవరత్నకీలితనవ్యకంకణర్పణత్కారికరాజ్యయుగ్మబుతోడ
 బంగారురంగులఁ బొంగార మెలఁగెను కమనీయభూమితాంగంబుతోడఁ
 జాయఁజెందగు(?) సేవసేయుకై వడి మేల నివసజంబుతోడ
 ముఖకాంతిజలమత్యములఁబాలు కన్నులఁ జూచించు కరుణారసగబుతోడఁ
 గాననగుచును నిజభక్తకల్పవల్లి, రామవామాకతలభాసురతనువల్లి
 మల్లికావృద్ధి సీత (భామామతల్లి), కరుణ రక్షింపు నను మఘ్నఁగన్నతల్లి.
- సీ. రాముదేహమునకుఁ బ్రాపాట నాన్నిశేవత్వంబుఁ దెలుపు లక్ష్మణమహాత్ము
 నతిశుచిగుణసంపదాస్పదత్వముఁ బూని నిజశంఖభావంబు నెఱుపుభరతు
 సద్యస్తతామనో నిజచక్రరూపంబు మెలపు శక్రుస్మువీరు
 నిజకణ్వభావంబు నిజసహృదరుమాని రాముఁజేరుటఁజూపురాక్షసేంద్రుఁ
 గామరూపనమాసక్తిఖతలవృత్తి, నాత్మదివిజత్వ మందఱ కాత్మమెఱయఁ
 జేయుధన్యులనలయా(గజసేయము)ఖ్య, రామభక్తులమదిలోనఁ బ్రేమదలఁతు.
- క. ప్రాజ్ఞుల విస్మయిఁ దైజసుఁ, బ్రాజ్ఞుని సౌమిత్రినేషు భరతాహ్వయుని
 దజ్ఞస్తుతు శక్రుస్మున, మాజ్ఞ స్థది నెంతు నీస్థితార్థము లొదవక.
- సీ. స్రవ్యవత్సం(?) త్వవిరుద్ధనన్తాలినంరుద్ధ మగుచు
 సప్రతీతం బొచు నతివేలముఖ్యాగ్రహతియకొచును బ్రకర్షహాని యగుచుఁ
 బ్రతిహతవృత్తమై సక్రమభంగమై వ్యాకీర్ణవాక్యసంవాస మగుచు
 నవిచారితవిధేయమై చర భిన్నమై హేయతాపన్న మగుచుఁ
 గుకవికాన్యంబుకై వడిఁ గూలె లంక, యేమహాత్మునివాలాన్ని యేర్చునపుడు
 నతనిసేవించురామనామైక సేయు, నానతవిధేయు ననఘాయు నాంజనేయు.

శా. లంకాలంకృ ణోల్లాసారువాలాన్ని ని
 శృంకుండై కపిసార్వభౌముఁడు ధరాజాతామనశ్శోకఘా
 మాంకజ్వల గతావశేషముగఁ జల్లార్చె నివిచిత్రగంబుగాఁ
 కైంకర్యార్చితరామచంద్రుఁ డతఁ డుత్తంత స్థముం బ్రోపుట.

* మొదట గ్రంథపాఠము గలదు. బ్రహ్మవృత్తమై-మూలము.

చ. జలరుహనాభనాభిజలజాతమధునత్రభావ మూనుటం

గలిగెను గూఁతుకేల్లానెడుకామన మాట వహించు టారయన్

జలరుహనూతి నీ కనుచు శారద తచ్చనలాడ మాటికిం

గలకల నవ్వు ధాత మెప్పుడు మాకు నీవుతన్.

చ. కన దతిచిత్రత స్త్రదులగాత్రమునం దొకగుబ్బ కర్కశం

బన దృఢసాహితీమయత నందుట మార్దవవాసగీతమై

తనరెడుగుబ్బ రెండవది దాల్చె దృఢత్వము చాల (వింతయా)

ననుచును మాటబోటికుచ మంటెడు నల్వ మదిం దలంచెదన్.

చ. అతికఠినపుఁ దర్క మగునారయ నీదురదాళి తత్కృతా

హతులను సీత్యులు ల్వాడమె హా మధురోశము బ్రహ్మకాం

లేని సౌఖ్యముల పట్టయి తేనది యాననండు నే

యతివ మృదూక్షిఁ బల్కు విధి *నవ్వరవణ్ణి వాణిఁ గొల్చెదన్.

సీ. వెలిమబ్బుబలునుబ్బు వడి గెబ్బు రుచి నబ్బరం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ

దెలిచెట్టు వలిగట్టు వెలివట్టు వెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ

బలుమేనితోవతేనిచెలువేని దెగఁబూనినగఁబూనుచిటునవ్వుమొగముతోడ

నునువంక గలపొంకమునఁ గొంక కకలంకకాంతు లీనెడుపువ్వుఁగబరితోడ

వీడని యపారకారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసింపు నాహృదయంపుమేడఁ

దొంటిచదువులగమికానియింటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబగురునితంబ.

చ. సిక నెలకొన్న (కొన్నెలను) సింగపుగో రని సారె కుల్కు కై

మెకము నిరీక్షణద్వయము మేనకకూఁతురి బెళ్ళుఁజూపుచా

యకు మరలించి దాని కుడియారని సిగ్గు ఘట్టిఁ జాపల

ప్రకటత మానజేయు గిరిరాజసుతాశ్రయ నాశ్రయించెదన్.

శా. పంచబ్రహ్మసమాఖ్యపంచపృథివీవాక్యాదితత్త్వాధిపా

దంచత్పంచమహర్ణశోభితసురాధ్యక్షత్వసంశోభితుం

బంచాక్షర్యభిధానమంత్రవిదితుం బంచాక్షరాద్యక్షరా

కించిద్బోధితు సాంబు నేమనములోఁ గీర్తింతు (నశ్రాంతమున్).

చ. మగఁడు సగంబుగాఁ దపము మానక చేసియుఁ దత్త్రియత్వముం

దెగఁగొని మేటిచట్టునకుఁ దీవ్రపుఁ గూరిమికూఁతు రేనియుం

దగు లగువారి నేరములు తాళుచుఁ గోరికె తెల్ల సీను నే
మగువలమేలుబుతి (శాంభ)ని మమ్ము నేదుతఁ.

చ. అతనువిభూతి మై నలఁదినంతన తద్విజయంబు గల్గి దే
సతనువిభూతిమూర్తిమతి నై యతనిఁ జయలక్ష్మి చెందఁగాఁ
బ్రతినవహించి తద్గతిని బాయక సాయకు మై సగంబు

సుందరీమణి మనంబున నెంతు నభీష్టసిద్ధికిఁ.

గీ. వత్స మొక కేల నొకట మువ్వంకకోల, శిరమునందుండు తెల్లచేసినజలంబు
పశుపతిత్వంబు సీకసంబంధమెట్టు, లనుచు గేస్తుని నగు చెలి నాశ్రయింతు.

మ. శృణు(తుల్యంబగు) బుద్ధిజాడ్యతమ మోతే దూర మై పోవఁగాఁ
దృణమాత్రంబుగ విద్యలిచ్చి జపలఁ దీవ్యత్యూపం భోచుటే
గుణమా నా కని ముజ్జగంబుల కసంకోచుబుగాఁ దెల్పఁగాఁ
దృణమాత్రాపచితిం బ్రమోదిలుమహా(దేవుం బ్రశం)సింఁచెదఁ.

శా. శ్రీరామాయణకావ్యకల్పలతీకాక్షీరాంబురాశిఁ మహిమ
దారుం బ్రాకృతశబ్దశాసను గుణాధారు న్నమస్కారసం
భారస్క్రియఁ దృప్తిచేసెద మహాభారత్యఖండాన్వయో
(ధారుఁ స్సా)ర వహివిలాసు మదిలోఁ దార్కొందు నావ్యాసునిఁ.

గీ. ధరణి కేతెంచు కవితాభిధానహంసె, కతులవిశ్రాంతిభూము లై యద్ర సజ్జ
లనెడిసరసులు క్రమమున నబ్జె నట్టి, యూర్యనద్యుల నాల్చికి వ్యాసు నెంతు.

సీ. మానాదిషోడశమహితపదార్థ శోధనవృత్తిగల దను మునివరేఁబ్బ
సామాన్యముఖముతా పట్టపదార్థంబులు దెలియంగ నది యని పలుకువాని
గర్భవిజ్ఞానము ల్లిగించు రెండును నిశ్చేయసంబను నేర్పులాని
గర్భంబు జ్ఞానాంగగతిఁ దాల్చు జ్ఞానంబు తారకం బనియెడు తాపసేంద్రుఁ
బ్రకృతి మహాదాదితత్త్వసంపద్వివేక, మమర నిర్వాణమని పల్కునట్టివానిఁ
జుత్తసంశుద్ధి యల(రారఁజేయు)వాక్య, పటిమ యలవడహృద్వీధిఁ బ్రస్తుతించు.

గీ. ముదము స్రవకునొసఁగుచు మూలకార, మర్తభేదన మొనరించుమహిమగాంచు
నేమహాత్ముని దర్శనంబిచ్చ లోనఁ, జాలఁబ్రార్థించు నయ్యహిసార్వభౌము.

గీ. కూడు నెవ్వనిసద్వృద్ధి గుణనిబంధ, నంబు నాద్యంతముల వివృతంబు సంవృ
తంబు వివృతంబె కడుసంవృతంబు మాన, నట్టిపాణిమునిచంద్రునాశ్రయింతు

సీ. త్రిస కారత నాత్త దీపితంబుగఁ జేసి మూఁడుగుణంబులు మొనయఁజేసి
పటుతరజివికోపాయవృత్తు లమర్చి సాంగరూపక మెసంగంగఁ జేసి

- యుచితనానామర్థయుక్తు లొప్పగఁ దీర్చి యుత్తమాధిశి ఖేద మొసరఁజేసి
మఱియు సలంకారమంజమ ల్వలయించి శయ్యాపకరణసంసర్గ నిలిపి
తెలివి శబ్దార్థమయకావ్యదేహరచన, చేసి నిద్దోషభావతఁ జేసి విధికి
సవమతియొనర్చుకాళిదాసాద్యనేక, సుకవిమూర్ధన్యులన్నతింతుఁబ్రకటనూక్షి
చ. ప్రకృతియుగంబు దీర్చుమునివర్యులకు న్నముఁ డైనపుణ్యుని
న్వికృతికి శిక్ష గాఁగఁ బదవిద్య రచించినవాని సంధ్రవా
క్రమకటకవిత్వకల్పతరురాజముబీజము సర్వవాక్యశా
సకవిరుదాంకనన్ననవిచక్షణచంద్రు నమస్కరించెదన్.
- గీ. ప్రాణివర్ణకతద్ధర్మభవ్యనామ, సరళపయమామహాస్వహత్ స్థిరమయాంద్ర
వాగ్దగత్కర్త భూకవివాగ్విసేతఁ, బాణి మ్రొక్కెద సల శబ్దశాసననుకట.
- గీ. వికృతికాధారతపహించి వికృతరహిత, శుద్ధభావత బ్రహ్మంబుసాబగుఁ గాంచి
జగములోనఁ బ్రకాశిల్లు సర్వ విదులు, నన్నయాధర్వణాద్యుల నన్నుతింతు.
- గీ. ఎన్న వికృతివివేకంబుఁ గన్నవాని, కమరు భావిక్రియాజ్ఞాన మనుచు జ్ఞాను
లభినుతింపఁగ వెలయు మహర్షి తుల్యు, నన్నతిఁతు సధర్వణాచార్యవర్యు
- గీ. *సరసమతిశబ్దశాసనజాతమాత్ర, సంధికి వితాళిశువుఁబ్రీతియమరఁజెనిచి
చాలఁ బ్రాణ నొనర్చినచతురమతులఁ, దిక్కియజ్ఞాదికపులఁగీర్తింతుఁకునుల.
- ఉ. అప్పటివారలే నుతుల కర్హు లనస్థులు నన్నుతింపఁగా
నిప్పటివార లన్న నది యెంతటిమాట యఖండపాండితుల్
దప్పని కారణంబు లగుఁ దదృజనంబున కంచు నెంచి నే
నిప్పటిపండితోత్తముల నెంతు నిరంతరభక్తియు క్షతన్.
- మ. గుణదోషంబులఁ చెల్వితేనిఖలులం గోపింపఁ గీర్తింపఁగా
నణునైనం బనిలేదు దోషములయం దత్యంతసాధుత్వమున్
గుణజాలంబుల దోషభావముఁ గడుం గూర్చంగ నేర్పొవ్వ స
ద్గుణవత్సంధితమాళినన్నుతిఁ గొనగ గోయ్యు ల్బదిం బుట్టెడున్
- ఉ. తప్పనిచోటఁ ద ప్పనుచుఁ దప్పనియూరస మూనఁబోకుండి
తప్పినఁ దప్ప గల్గె నని తప్పనిసత్కృత మీరు దిద్దుండి
యొప్పు టాకిత గల్గె మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నేఁ
దప్పనిశిష్యుడన్ గురులఁ దప్పనె శిష్యునకీర్తి కీర్తియున్

- గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెసఁగు నెఱు, పాదకిణచిర జైమినివ్యాసమాని ..
కపిలగణిరాజదర్శనఘటితి మోద, మతిసి మద్గురు మాధవు నభినుతింతు.
- చ. కొదవ లెఱుంగ కెప్పుడు నకుంతమహిమదయులై భవంబు వే
సోదలంగ భూరిసత్కళలు పూని తమోహతిలేక యీర్షనం
బోదవఁ గిశంకిత స్వదలి యూర్జితవాగ్మిజయోగ మింపుగా
మదిఁగొను మద్గురుం దలఁతు మాన్యుని మాధవయజ్ఞచంద్రమున్
- సీ. తర్కపాతంజలకర్కశస్త్ర స్థరమగడలంబున డిక్కుబగడ లాడి
గురుభట్టవాగ్గుంధగురుతరవనములో నింబుమీఱుంగ విహారంబుచేసి
యశులసాహిత్యవిద్యాచారుడీర్ఘక లాలితప్రీతిచే నోలలాడి
కపిలసాత్యవతేయఘన తంత్రవాక్సుధాధారలఁ గోరిక లూరఁగ్రోలి
చెలఁగుయద్ర ససాభామయలఁతమాలి, యతినిశ్చిరామచంద్రపాదాంబుజాళి
సుజనతిల్లజనన్నతనుగుణపాలి, సభినుతించెద మాధవయజ్ఞహాళి.
- శా. మోహంబొర వృద్ధంబుజాతరములో ముష్టాటికిం గొల్చెద
న్తోహదిస్త తిషిద్ధదోషగుణసమ్మూర్ఛానిరాసక్రియా
సాహిత్యస తిపన్నచిద్ర సరుసీసంబంధకృత్సానసు
“నాహిశ్రీరమ్యతా సతా” మితి వచనంపాదితశ్రీ యుతూ
నాహిత్యాంబుధిపారగు స్సకలశాస్త్రజ్ఞు న్గురు న్మాధవున్.
- గీ. ఎన్ననియశంబుజగమెల్ల నెసనిచుట్టు, కొండయజ్ఞలితముమెల్లఁగొదనజ్ఞాప
సల్పమాధేయమనివల్కదధిక భాష్యయతనికొనరింతునతిమాధవార్యమణికి
- గీ. ఏకదినమేళనంబూను నెపుడుఁబూర్వ, పక్షలాలితిఁగొను గళల్పదియునాఱుం
దాల్చుశిశి నవ్వు నుతచతుర్దశికలైక, హరిఁ బ్రాధింతుమాధవయజ్ఞచంద్రు
క. కవివాక్పతు లై యెవ్వని, సవిధస్థితు లైనపురుషసత్తము లెల్లం
గవివాక్పతులం గేరుదు, రవురా నుతియింతు నతని నస్తత్స్వామిన్.
- ఉ. నైదుషి లేకయే కవిత వచ్చె నటంచు వచించుపారలం
గా దనఁగూడ చెట్లనినఁ గాకవిపల్కెడు శాస్త్రవాగ్విసం
వాదిదురుక్తుల నివనఁగఁ బండితహాళికి మోముఁదామరం
బ్రోదిగ నవ్వుదేనియలు పుట్టును రూపక మంగితం గొనన్.
- గీ. దుష్టకవిత నిషేధించు దొరలసభలఁ, గలుగు పత్కవివేదకులు ఘనయశంబు
తద్యశంబునకరయంగదాతయగుటఁ, బండితామాన్యునకునేని ప్రణతితగదె.

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కృతియు సనాతనాధునాతన సత్కపింస్రగురుచరి
ద్రపురస్కృతియుఁ గుకవితిరస్కృతియు నొనరించి నే నొక్కబంధురస్ర
బంధనిబంధనాయత్త చిత్తుండ నగుచు, నిష్ప జ్ఞానర్పంబూనిన సకలసద్గు
ణాలంకారసంపన్నం బగునిక్కావ్యకన్యారత్నంబునకుం డగిన నాయకర
త్నం బఖలదేవతాశిరోరత్నం బగు శ్రీరామభద్రుం డగు నని పురాతనకృ
తసుకృతజనితమహాభాగ్యాతిశయంబువలనఁ జెలిసినవాఁడ నగుచు స్వ
మేయప్రభావుం డగు సమృహానుభావునకు షష్ట్యంతంబు లగు పద్యంబులు
విన్నవించెద.

క. వీరాదివీరునకు నని, వారితసద్భైరవశౌర్యవచ్చత్రుచమూ

మారణకారణదారుణ, భూరిబలోదగ్రునకును బుష్టితో గ్రునకున్.

క. మిత్రాన్వవాయనలినీ, మిత్రునకుఁ గటాక్షితాత్మమిత్రునకు ధుతా
మిత్రునకు వృతశత్రుజ, మిత్రతనూజాతశత్రుమిత్రాఘ్నినకున్.

క. మాయాగృహీతమానుష, కాయునకుం గుశికతనయకర్తృకయాగా
పాయపరపరహితాకుచ, నైయర్థ్యవితానకీర్తి వరదాయునకున్.

క. రామునకు నింద్రదనీల, శ్యామునకు నరాతిసోమసంప్రవాతఘన
స్తామనమీరున కత్యభి, రామగుణారామునకును రఘురామునకున్.

క. దుగదచ్చిలెక్క కిక్కగు, మొగములరాకాసితేనిముద్దుంజెలిమే
ల్నిగనిగలుమెగులు మొగమున, సాగసులనగువగలునిల్పసాగయనిదొరకున్

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధ్యర్థంబుగా లీలారాజన్యసార్వభౌముం డగుచు
రామరూపంబునం బ్రకాశమానుం డగు నద్దేవతా సార్వభౌమునకు నంకి
తంబుగా నొనరింపఁ బూనినకాళిదీక న్యాపరిణయం బను మహాప్రబంధం
బునకుఁ గథావిధం బెట్టి డగు నట్టివిధం బభివర్ణించెద.

—: కథాప్రారంభము :—

సీ. నవనవసృష్టి నైభవహేమగర్భ మై సత్యలోకంబుతో సరసమాడు
నార్యాంగనామనోహరనీలకంఠ మై కైలాసనగరినైఖిరి వహించు
సంతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యుదారమై నైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు
సురుచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయంబుసొంపుఁ గాంచు
సరససాభాగ్యవిభవభాస్వద్విభాతు, లన్నియునుగూడివర్ధిల్లి నమరియుండు
సతతసేవాగతాష్టదిక్ష్వామిపాలి, కాపురం బైనయలద్వారకాపురంబు.

- క. ద్వాపరవతీపదము ప్రశ, స్త్యాయాథ*మతంబుగాంచు నది సర్వమహూ
దారసురాసురమానవ, పారము లేవేళ నర్థివసించుటచేక.
- చ. పగడపుదారబంధములుఁ బచ్చలచూరులుఁ బద్మరాగపుక
జగతులు వజ్రవప్రములు సానలఁదేతిన కెంపుఁగంబము
త్నైగఁడను నీలవేదికలు నిగ్గులుదేతెడు రత్నవాటిక
ల్సాగనువహింప నప్పరము శోభిలుఁ బట్టణరాజరాజమై.
- మ. ధర నప్పట్టణరాజ మంబరగతాత్మచ్ఛాయ నానాకముం
బరఁగం దోయధినీటఁ దోచుప్రతిబింబస్ఫూర్తి నభ్యాగిరా
ట్పురముంగ్రమ్మి త్రివిక్రమత్వమున నొప్పుక సాంప్రతంబేకదా
హరి యందుండుఁగదా త్రివిక్రమసమాఖ్యం బ్రీతచేతస్కుండై.
- ఉ. నేలిమిరత్న దీధితుల మిన్నలు ముట్టెడు గోపురాలి నే
వేళఁ జరించుతమ్మునికి వేడుక నప్పరలక్ష్మి రక్షగా
నీలపురేకుఁగట్టె నది నేడును గానఁగవచ్చు దానినే
చాలనిబుద్ధి లోకము శశం బని పల్కును జందమామలోక.
- గీ. వజ్రునప్పరి బలితంపు వార్ధిపరిఖ, రత్నగర్భాదిశబ్దము ల్రాజలంగ
నబ్ధిమేఖల గాకున్న ననువుగాద, టంచుఁ దద్భూషణంబు భరించె ననఁగ.
- క. అతిరుచిరచంద్రకాంత, ద్యుతియై కవియుతము విబుధతోపాకరమై
హితసకలవస్తునికరో, ద్వితమై పురి కల్పవల్లిచెలుపు వహించెక.
- గీ. ప్రచురరోచిస్సమాలీఢబాడబంబు, భూరినవరత్నరాశిసంపూరితంబు
హరినివాసంబు చిత్రసత్త్వాశ్రయంబు, నగుచునప్పరిజలరాశినగుచునుండు
- మ. రతికాంతాంతవిభూతి సంతతనుప్రాంతోపగూహక్రియా
రతికాంతం బయి శేఖరామరధునీరమ్యాంబునమైద మై
ప్రత్యైశ్వర్యవృషాంక మై నటన దీప్యన్నీలకంఠంబు నై
శీప్రతిలేకొప్పు శివస్వరూపవిభవప్రాప్తిం బురం బెప్పుడుక.
- శ. సకలాలంకృత యయ్యుం, బ్రకటవిశేషోక్తి విబుధరంజన మగు హం
సకరుచిర పదంబై, యకలంకస్ఫూర్తి మీటు నప్పరి జగతిక.
- మ. ప్రకటదార్యవిశేషకాంతి సమతార్థవృక్తి సౌశబ్దరూ
పకసారాధికచిత్రచిత్రలిపిసంబంధంబు శ్రీకృష్ణనా

- యకవైశిష్ట్యనితాంతభాసురమునై యప్పట్టణం బొప్పిఁ బా
నకలంకుల్ (ముదమ)ద సత్కవితఁ గావ్యంబుంబలెం జూడఁగిన్.
- క. హరిదశ్వుఁడు తనయరదము, సరణి పురీసాధములను సంకటపడుట
నైర వమర నొంటిగుఱము, సరదమునకు నేకచక్ర మమరించికొనెన్.
- ఉ. పచ్చలగో(పురంబు) జగి పచ్చిక యంచుఁ దలంచి వచ్చు లో
మచ్చికజంకఁ బట్ట వడి మై శిశి యూతువసేయఁ జగ్రన్ముమై
నిచ్చలు జాటు నయ్యమృత మించుక సోఁక సచేతనాకృతుల్
హెచ్చిన పైడిబొమ్మలకు నితులకు (ననరాపు భేదము)ల్.
- నీ. గోపురోపరిభేలకోకస్తనులగొప్పవిష్వక్పప్పమిటారొప్ప లబ్బు
రంపు మబ్బు లటంచు రమణుల నునుమేనుదీఁగెలు గ్రొమ్మిఁచుఁగీఁగెలనుచుఁ
గరికరము క్తగంగాజలశీకరాసార లనుచుఁ
దదుదారతరబృంహితంబులు బలుగర్జితంబు లగుచు దలంచి యగ్రంభరము
లలనలువస్వాధికారమన్యులకునిచ్చె, విచ్చెమాగచ్చులనిమది నొచ్చినొచ్చి
వర్ష గర్జితమిషము ములుక, వజ్రులుమేడలక్రిందటనొలుచుచు.
- చ. సురతరు లంతికస్థలులఁ జొప్పడ నందలి దివ్యభూషలా
తరుణ లోకప్పు డొక్కటియుఁ దాల్పఁగఁ జూడ రలభ్య మాటచే.
సురుచిరభూష లొల్ల మటు చూచుచు శ్రు నైనయ
త్తువులపుష్పము ల్గానరు తద్దయు వాడినవంచు సచ్చటన్.
- ఉ. మేడలయందు నిచ్చలు భ్రమించుకలాపులు డాయఁ జూచి య
య్యేడుగుఱాలతేరియరగేశ్వరరశ్మలు వాట వాని నె
న్నాడఁగఁ గుంటిసారథికి నబ్బమి వే పయనంబు సాగమిం
దోడనె తానె పోయి వడిఁ దోయజబంధుఁడు పట్టు రశ్మలన్.
- చ. పడమటివెట్టకు న్నెఱచి భామలు సోరణగండ్లు మూయ న
క్కడ గతి నిల్వఁ గాక వడిఁ గ్రమ్మినఁ బోనిడఁ బోవుచుండఁగా.
గడుఁ గనిపించె మందగతి పుర్రమరీదికి గ్రీష్మవేళ న
జ్జడత చిరార్జితం బగుట సంగత మయ్యెడు నిష్ప డేనియున్.
- చ. పురిగరుడా శ్చసాధరుచిపుంజము ఘాసమటంచునెంచి లో
హరిణము చొకళింప శశి యాత్మమనోహరవక్రపంకజ
స్ఫురదుపమానవృత్తి గొనఁ జూడఁగఁ జాలక కజ్జలంబుచేఁ
దరుణులు కప్పవర్చి రది తప్పక చందురునందు *సుగండగన్.

- క. బాలికల డాగుమూతల, వేళల సౌధములయందు వెలికెడువారిన్
లిలఁ గిరింతలు రచ్చట, మేలిమిబంగారుబొమ్మమెలఁకున గొనుచున్.
- క. అచ్చటి మదిరాక్షసు నై, యచ్చరికన్యకలు నాట లాడఁగ భేసం
బిచ్చఁ గననయ్యెఁ జూపఱి, కచ్చుపుగను అప్పచాటు లందమిఁ గొనుటన్,
- చ. అనుదిన మింద్రదీపమశిహార్థమచింతితమిద్రవం
జనితహరిద్భుతాకులత సౌధగవాక్షముఖ (భూరనృ)
త్యనుగతభేదము ల్పడల సంబంధహాప్యఁడు దక్షిణాత్తిరా
యణములఁ బోయె గాన నిపు డవ్వయె యాతని కిష్టమాగ్గముల్.
- ఉ. మానితిదిన్యోన్మి గణానుండిత సౌధతలంబుల నున్నా
సీతల నుండు నెచ్చెలుల నిజైపుగుబ్బలు పాయసత్ఫల
వ్యాసతకల్ప శాఖల ఫలావళి నున్నదు రంచిత్స్థర
త్వీనపయోధరత్రిమఁ దేలుగరాఁ గడు నీనుచే బలెన్.
- ఉ. నెన్నెలకుప్పలాగునెడ వేలుపుకింతులు దీము నెల్పుచే
గొన్నయనర్థ రత్నములు గోరిక మీఱఁగ నీరు మేడపై
నన్నవయోజగంధులకు, నొప్పుగ వీరు జయించి వారిచే
గెన్నయనర్థ రత్నములు గల్గింపట గ్రహింప గేమియున్.
- చ. కడుమిగులను సౌధమాలఁ గంబదశాస్త్రులఁ గూడి యానుచు
నెడఁ గలసామ్య గన్గొనుచు మెచ్చుచుఁ గోరి దేవకామిను
ల్నుడువఁగలేరు వారిమది నూల్కాను కోరిక దీని భూషణం
బిడక మెలంగు నెచ్చెలువ యెఱఁగ నొక్కతయేని లే దటన్.
- క. అన్నగరిలోని వజరపు, మిన్నా సౌధములు డాసి మింటం జనుచుం
గ్రొన్నెలతడుచు లెనయుచు, బున్నమనాఁ డంటికొన్న పోడిమి గనయెన్.
- చ. మృగమదచిత్రకంబు గొను మేలుమొగంబుల తేట చూడఁగా
స్మిగధరదర్పణంబు గని మీనవిలోచన లెల్లఁ దుల్యత
న్మృగములు గానరామి మది మూలొను నీనున నీకళంకిచే
నగు నిటు లర్థభోధ యని యద్దము చూతురు వేడ్క మీఱఁగన్.
- క. విన్నిలమెక కగుఁ బులిగో, రన్నన్న యటంచు మెచ్చు చంబుజవాగుల్
గ్రొన్నెలఁ బట్టుచు మార్దన, మన్నను లేడనుచు విడువ వరుగు న్నెలయున్
- చ. అరచలిక్కు మూనుదురు లందము గాంచునొ కానలేకొక
యరలయద మంచు నెన్నుదురు లందముమీఱఁగ నందు నిల్పుచు

- దశమము నొచ్చి ఘోషములు దాఁ గిటికంచు విడంగఁ జోపురా
యర నెల సన్నగిమదము నంటినమేను గృతార్థతం గనన్.
- మ. తరుణీమంజులలోచనాంచలమలతారశృలాలిత్యముల్
గర వుబ్రంబుగఁ జూచి సిగ్గుపడుచుం గన్ను ల్బుడుంగ న్నుభా
కరులో జింక చలించునున్మిఁ గలయె న్నాకున్న సోభాగ్రవి
స్ఫురదుచ్చాచచసంహృతికల పెంపుఁబొంది కాఁజూచునే.
- చ. జనములు తొమ్మిదిముల్ శతవిషాదముఁ బోల్తురు కల్మి తేమియుం
గననగు నంచు వాస్తవకటకంబుల పల్లవజ్వల ఘోషముం
చనువుగ మూకుకొందు వికతానన నజా శబ్దో శబ్దంబుఁ జే
ననగొననంటి చూతురు మనఁబునఁ గొనుక మొప్పఁ గల్గియుల్.
- క. జలజాక్షులు ముఖరాగం. బులఁజూ లెల్లఁ గనంగఁ జూరంగ వాల్చి
పలమాత్రముఁ గనఁగించిక. నెల వాణియె ముచ్చిరచు నిరవము గనన్.
- క. పురిగోపురహైమాంబుజ, పరిరక్షణసేగలు దేవవతికరనలనన్
హరిమధ్యామధ్యంబులు, హరివిభ్రమ మొనవఁజేయు ననుదిన మగటన్.
- గీ గంధనతిపంకవతి యన గగనగంగ. గుఱుమనోషంబువింతగాఁగూడుకొనియె
సాధకోక స్తనీతనన్నానగళిత, దివ్యనందనపంకం బుద్గిష్టముగట.
- చ. గగనము నొందునేటఁ బురకాంతలు సగతన మొప్పఁ గ్రుంగఁగా
మొగములు వింతెత్తుము లని మూర్ఖున మూఁగును దేటిగుంపు లిం
పగు నదిలోని హైమజుజానలి రోఁచుచుఁ జారువానిక
నొగనులనంపకఁ బులలి మ్రుక్కుచు మూర్ఖునలేపు భీతిచేన్
- క పురసౌధచిత్రత్వ. స్ఫుగ దమిత విభాకదంబ పుషితము లగుచుం
గగము లిరకొండఁ గాపున, హరిదస్యదు చిత్రభానుఁ జనఁగా బరఁగెన్.
- చ. గురుతరగాదాశృతకృతకట్టినుభూముల గొడ్డిసేయున
త్తరుణులచర్యగానము మునంబున వించుఁ జలింపకుండఁగా
కరుదె పయోజనాంధనరథానుశత్రుకృతిరస్మై లెల్ల వ
ద్వరమణిపాలదర్శనము వాటిల గాటపుభీతిఁ జోవుటన్.
- గీ. బ్రగు. వహాపద్మపద్మశంఖాదివిధులు, కొలఁకు లిరపొంద నీరముకుందనిధులు
సౌధములుగురదనిధులనుజానుసనులు, వనః ధియనంగఁ బురమంతపల్లవముందు.

- చ. తగునీరత్నమనోజ్ఞకంఠనరత్నస్ఫారహారంబు ల
చైత్రపుంజకైరవింటికయ్యముల విచ్చిన్నంబుగా జాణు న
వ్వరగత్నంబులు శోధనీముఖముచే బ్రాభాతవేళం జెల్ల
శిగింబి జాన్పడ నూత్నరత్ననిధియ న్నంజ్ఞ గను న్వాధియున్.
- చ. చెలువలు మేడలోఁ జెలిమిచే నిడుసొమ్ము భరించి వెల్పురా
చెలువలు చిత్తరంగవడుచుఁ జెల్వగుసొమ్మది వేడఁబోయిన
నైలనెఱఁజాతఁ గల్పకము వేలుపుగిడ్డియు మోము మోడ్చెఁ గే
నలము ఫలస్వభావమున నర్థిత నిర్దరలోకరత్నమున్.
- శా. కేళీభూధరము ల్విరాజిలుఁ బురిం కేళీవిలోలాంగవా
పాలీచారుతనూపగీనుళమిళత్పాథః ప్రపూరావగా
నాళీకాక్షులఁ గాంచి శోయనిధికి న్నన్యప్రమోదంబుగా
హేళిం బెండ్లి యొనర్చి పూర్వసః దాన్లుదంబు స్రుక్కించుచున్.
- క. ద్వాగ్నికచ్చు మెలంగెను, చారువిశేషమునఁ దద్రసాదరజాహో
దానదులంటఁ దోయితి. కొరికవోఁ గ్రొత్త పెండ్లికొడుకై యలగెన్.
- క. అగు దండచుఁ బుండుండము, నిరంతంబును నిన్ని మేషశ్శివములై
సగఁగెడుకన్నలఁ జూడఁగ, మరలు నిమేషంబు నిద్రసాగయును హాసన్.
- లయగ్రాహి. ఇందుమణివేదికలయం నొసరి యిందుముఖు
లందమగుగానముల నిందుమణు లెల్లం
బొందుగఁ గరంగనట సుందరపుమోముజగి
చందములు చూచుకొని చందురునియంగి
చంగమగుసొందికలు చెందినవో శేవో కనుఁ
గొందమని చూచి బెళువందంబు కలంబు
జేరిదదిది జంకనరి సందడిక నిందుడని
సుందరులు కేలిగయికొందురొగిపీటన్.
- క. అక్కఱియైన సరియే, యర్థినదాన్యులకు నష్టరాగ్రణి నర్థం
బస్థులు వేడినయస్పదె, యథులఁ జేయుదును వారి నతిచిత్రముగన్
- చ. తిలవగ నర్థివాచకపదంబుల గౌత గాంచె దాతలం
బలుకుపదంబులొప్ప మముఁ బల్కెడిశబ్దములందు గౌత
నైలఁగు నటన్న మేము మదిమోస్త్రమె వ్యత్యయమైనఁగాక య
చలదు రందు దాతృమణు లద్భుతవస్తువిత్తీర్ణసంపదన్

క. అతులప్రసాదగంభీ, రత లభ్యస్థి మధురగమముల రసవా
క్రతులంగ సరసులొప్పె, స్వతితిము సరసులకు మనము సరసతనలరన్.

శా. సాయంకాలనటన్మహానటజటానంగంబుచే నావిల
ప్రాయంబై జగి మానుగంగ యట సౌవర్ణాబ్జనాళు ల్గన
స్నేయంజిత మిగుర్పఁ దత్సరసి యామిన్నేటిమిన్నా సిత
చ్ఛాయామేయఖగంబు లప్పరిసరిస్సంవాసముల్ గైకొనున్.

ఉ. మేడల గాయను ల్మిగుల మెచ్చుగ గానముసేయఁ దచ్చుతి
స్వేడుకనుండు హూహుకయివీడని వీణియదండ మన్నడే
కూడిప్రవాళవత్స మదిగోలె ఘటిల్లెఁ బ్రవాళసృజ్జ యా
జాడనె దండమాత్రమున సంధిలె నెన్నఁ నదాఖ్యయే భువి.

నీ. గౌతమమునిభావకలనచే నొకవేళ నొకతటి కణచరానూనమహిమ
నురగేంద్రవృత్తిచే నొకమాటు నొకతేపఁ గపిలవాచయ మొత్తుట భూతి
వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైమినిప్రకటవృత్తి
వల్మీకసంభవవ్యాచృతి నొకయెడ నొకపాఠె భరణివాగ్యుక్తినుహిమఁ
బ్రొద్దువుచ్చును యువజనమోద మమర, మేటియవ్వీటి మేడల మేలురత్న
పఁజరింబుల నెలకొని ప్రతియెఱుంగక, గణశమించినశుకశాగికాగణమాలు

చ. అతిమధురంబు తౌ ఫలము లన్నియుఁ బువ్వులులేమి దుర్యశగ
బతిఘనమంచు సర్వకుసుమాస్పదతం గనె నన్న మొడ్డి మా
రుతగతిఁ బైకివచ్చిన తడుప్రసనంబుల రాజులు స్వన
స్పతు లగువృక్షము ల్పురిమువజ్జల నొప్పువనాళిసెచ్చడున్.

నీ. కాళికనుందారఘనతమైరావతభూషితం బయిసురపురముమొడ్డి
మాధవీవున్నాగమహానీయగూపమై ఫణిరాజశాయిపట్టణమగీతి
స్థితమహైమనతీకుమారకళివాస్పదహృదుఁ గైలాసపదముకరిణి
బ్రచుఁ ప్రతాపసంకజాననసదాలంబమై సత్యలోకంబువెగిది
వెలయు నెప్పురిలోపల వేలకొలది. యలసవనమానకంపితవిలసదసమ
కుసుమవిసరవిసస్సరత్కుసుమరసత, రంగిణీపువ్వువార్ధినీరఘులు వనులు

నీ. పూవృద్ధిపదవృద్ధగోత్రవిఖ్యాతమై పాణినిగ్రంథంబు పటిమగాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణమయి నక్షత్రాదీయంబు ననుకరించి

కర్మజన్యాపూర్వధర్మప్రకాశమై జైమినివ్యాహృతిచ్ఛాయః బూని
సద్వీక్షణాశ్రిణసమ్మోదహేతునై వ్యాసవాచార్భటి వన్నె కెక్కి
కవిత్వవరసఫలకమై ఘటితమత్త. శిఖమధువ్రతపిలసిత్సీతమగుచు
నసముకవిరాజకావ్యంబుననుకరించి చూడ నింపొందునచటియాక్రీడనములు

క. అమితధ్వనివైచిత్రీయుఁ, గ్రమహీనత్వాదిదోష (రిహిత)ము వని కా
వ్యమనఁగఁ బరఁగె నసిద్ధో, సమతి విసంధితయు గుణశబరఁగె నరిదిగన్
సీ. బహువిధాలంక్రియాపదనిజాకారమై యుపమోపమఁ జూచు నొప్పుగానిచి
కవిత్వజప్రాధి కవిశోక్తి ధుగ్యమై యతిశయోక్తి విలాస మాదగించి
యుత్తరోత్తరసునస్తాశ్చిన్నలలితమై వాఁ భూషాగీతి జేసఁగించి
యనుపమఫలమనోపారభావమగు చనన్వయభూషణంబు గర్వమానపించి
తనగు నుద్యానవిహినకదంబకంబు, శాఖశాఖాశిఖా హతి జర్జరితశ
శాంకతనుగళిదమృతధారాకృతప్ర, వాహపూరితపితౄలవాలకంబు

సీ. శేలీరతికమారికాళీకృతివిలారపాలీరుచిరకుంజభాసురములు
నంగీకృతస్వానంగీతమత్త సాంగీయుతసరోవిరాజితములు
నానామణిప్రభానూరాభమణి పదాధీరామితాద్రి సమ్మానితములు
గంగాదికీర్తి భంగానుగత మహాభంగాపగావళీసంగతములు
సురుచిరామరభూయహనుమవిరచితి, గర్భితవిరాగసుగతికరపయోజ
లగ్న (శాశివిహీరుహగ్ర)గనుమములు, నీచిజైలువొందునచటి లీలాననములు.

సీ. మత్తనుయూర సన్మత్తకోకిల హంసపదభృంగ విలసిత్తభాజితంబు
వారిశేగణోత్సాహ మిందీరుతస్సీత ముత్పలమాలికాయోజితంబు
బంధునిజాత చంపకమాలికోపేత మురుమణిగణవికరోర్జితంబు
జలధగమాలికా చారునుతేభవిక్రీడితరభస సుకీలితంబు
మంజుల సుంధి మాణిసీ రంజితంబు, నసమశృంగులవిక్రీడి తాంచితంబు
లలితసునుగుచ్ఛ పరిమళరాజితంబు, సుకవికవశంబు నా బురీ సౌబగుణాంచు

సీ. పలుగోపకృతకేతపాక తాడనములు బహుశోషార్జితపాదపాతలు
దోర్వల్లరీకృతాఖర్వవేల్లనములు కందుకారచిత్రసంఘట్టనములు
నక్షోజగోకల్పితక్షోభణంబులు నక్షీణసఖరదంతక్షతములు
గాటంపు గండచపేటపాతనములు కచచయూంబరపమాకర్షణములు
బంధవిధములు మణితనిస్సానభిదలు, భాగవిపరీతగతులును బ్రబలియ్యుండు
దత్తరంబున నిక్షుణ్ణుడడడండ, ధారికదనావసరముల దంపతులకు.

క. సరసధ్వను లుప్పొంగంగ, వరగుణవిచ్చిత్తిగా నవారణ జాతం
బరిమళితభూషణంబులు, సురతనిబంధనములందుఁ జోద్యమగుఁజున్

చ. సుమచిరచిత్రబంధములు శోభిల వాచ్యవిశేషనైఖరు
ల్కరముఁ బ్రకాశమంద రసశౌరసహస్ర నిదానదోషము
ల్పగుఁగుట మానఁగా నవనవస్ఫుటచాచురసధ్వను ల్పరి
స్ఫురణవహింపఁగా మిగులఁ జోద్యము లయ్యె నశిప్రబంధముల్.

క. చోరాభాషముశో వృథి, చారితి పురి నడల రతులసాత్త్వికభావం

జారాజధాని గైకొను, నారూఢస్ఫూర్తి దనర వృథిచారిగణిన్.

క. ఆమితరసము సంలక్ష్య, క్రమచేష్టలఁ దనరె వస్త్రలంకృతు లితర
క్రమతగయుకొనియె నప్పరి, కమలాక్షుల కమనుమదరకదనములునున్.

వ. మఱియు నప్పరిమతల్లిక రత్నాకరంబుఁబోలె సనంతసత్త్వాశ్రయం

రత్న సానుసానుమంతంబుకైవడి ననేక దేవతాయతనం బై శ్చిహనధరాధ
రంబుమాడ్కి రాజకుమారక వినాయక విరాజితంబై తుహినమహీధం
బులీల సర్వమంగళోత్పత్తినిలయంబై యుదయానలంబుశేఁ గళాధిపూ
ర్యమహోదయకారణం బై లోకాలోకనగైంద్రంబుబోలిక నిజాంతర్ని
ష్టద్రవ్యసాకల్యంబై సుధర్మాప్రదేశంబుకైవ సధర్మిని వాప్యభిసంగపడినశా
పతి సమధిష్ఠితంబై పద్మజవాస్థానంబు బోల్కి వేదాంత సిరింతిగ పారా
యణపరాయణ సుస్వతీధరసమాక్రాంతం బై జలాజోదగు నివాసంబుపగఁ
గమలాలయనంత శకుంతరాజ వివ్వక్సేనాభిరామం బై కుబేకధరనరా
జగబునోజ మహావద్మాదినఁఖ్యావిషయననగత్సనిధితా ప్రథితం బై మ్నాన
ససనోవరంబుఁబడి రాజహంససంకులంబై ధరావలయంబుమోలువున జల
ధిపరివేష్టితం బై రాకాచుఁద్రబిఁబఁబుచాయ సకలకలతామనోహరం బై
గక్తోనెరినక్షః స్థలంబువడువున వైజయంతీ ననమాలికారమాలంకృతం బై
రివిబింబంబు వడువునఁ గమలాసంకోచకర నిజోదయం బై తారామండ
లంబుభాతి విష్ణుపదపదంబై సత్పురుషుహృదయంబుగిమిఁ బంక లేశస్వర్నా
నభిజ్ఞతావిశదంబై మహోదార చిత్రంబుభంగి విత్తక్షయజ్ఞానరహితం బై
రసోతలంబు నైఖరి బలిపురుషనికేతనంబై దామోదగుమదరంబుగతి నశే
షపర్ణపరిపూర్ణంబై శౌరీరమణుకొల్వకూటంబుతేట ధరాధిపవృషభశక్తి
ధగధతాపాలక సముపసేవితం బై సాక్షేనగరిచాడ్పున రామదగ్గర సంబంధ

బంధున రాజనదనంబై సంగీప్రవాహంబు పరిభవంబునఁ ద్రోసి ప్రసిద్ధిగో
చరంబై శ్రీమద్రామాయణంబునఁగి నష్ట కాండపర్యంతవ్యాప్తగోవిలాసం
బై మహాభారతమునన్నియ బహుసుపర్యప్రతిపాదిత కథాప్రసంగం బై
భాగవతంబుసొంపున విపులస్కంధానుసంధానంబై యాద్యప్రకృతివ్యా
కరణంబుసొంగున మత్తమాదిపురుషవిఖ్యాతంబై ప్రకృతివ్యాకరణంబున
హి సద్విగ్రహంబై వికృతివ్యాకరణంబునహి సమాన్వయాపంబై యుత్త
మహావ్యంబుచేయునఁ జనుత్కరివ్యంజనంబై మహా* నాటకంబు దొరసున
సతిమనోహరాంకంబై దండనీతిఖ్యాతి సరాజలక్షణంబై గ్రహశాస్త్రంబు
నందంబునఁబ్రశ్నక్షిత్పతాదృష్టవదాధంబై గతిప్రబంధంబు తెలివిగఁకావృన
యంగమంబై సాంఖ్యంబుసాటిఁ బ్రధానప్రశస్తిస్థిర్థంబై యోగతంత్రంబు
సరి సమాధ్యనార్థ హరణంబై ఛందంబుచందంబున లనద్యుత్తలక్ష
ణంబై పాతంజలంబు నీమన నఖిలశబ్దాకరం బై నిగమంబుజోడున సత్య
వచనప్రచురంబై గీతశాస్త్రంబుపొందిక నకలంకకాంతపురుషరాగానుబం
ధం బై భరితిసక్తికచక్రన ననుగృహీతసర్వరసనిష్పత్తికం బై యాయు
ర్వేదంబుకోమన సర్వధాగు నిధానంబై యాస్త్విక్షకీచాక్షునఁ బ్రకాశిత
నిఖిలవదాన్తస్వరూపం బై పూర్వశాస్త్రంబురాఘ విభక్తాంకిత ప్రధానకా
న్యంబై యుత్తరమీమాంసజాడ సారోపాసనాదం బై బ్రహ్మాంబుతీరున న
వాజ్ఞానినగోచరంబై సవర్ణం బయు్య సవర్ణం బై యపరభాగం బయు్య
సపరభాగంబై యనీనచారం బయు్య సనీతిప్రచారంబై యదృష్టచరం
బయు్య సదృష్టచరంబై యశ్రుతపూర్వంబయు్య సశ్రుతపూర్వం బై యబ
లాభిరామం బయు్య సబలాభిరామంబై యాశ్చర్యంబులకు నావాసం బై
యానందంబులకు నాటపత్తి మనభిజ్ఞులకు సవేద్యం బై యాచారంబులకు
నాస్పృహం బై యభిజ్ఞులకు సతిసుకంబై యాతులకు నధికతరణ్యంబై యగు
ణంబులకు సతిదూగం బై వెలయుచుండు.

- సీ. వాదించిరా సృష్టి కాదట ప్రతిసృష్టిపరఁగించి నెల్లు రాబ్రహ్మనైన
వెలిపించిరా జగద్విఖ్యాతి వెలికాలఁ గన్నుఁ జూపుదురు ముక్కుంటిక్కిన
మెచ్చిరా సంపద లిచ్చి సంరక్షించు బలిమీయంగలరు శ్రీపతికి నైన
నలిగిరా శ్రేష్ఠిడి నానాశనంబుగాఁ ద్రావిపుత్తురు జలరాశి నైన

కాళిందీకన్యాశామయము

సకల వేదపురాణశాస్త్రములకలిమి, వేయినోల్లెనుగ నియామవిమలమహిమ
సత్యనిత్యసదాచారసద్గుణములు, వెలయుచుండుదు రప్పురి విప్రవసాని,
సీ, జలజాతనూతి యై మెలగుచుండియుఁ దాను జలజాతనత్వంబు సమ్మతించ
నను మనసారగా గనిమోహాతి నింకిగరితఁజేసి

దోహతరత్నంబుఁ దొలగఁకుండఁగఁజేసి ద్విజచక్రములు భీతిఁజెరియఁజేసె
జలన మండగనీక సతతంబుఁ దలవాకిటను నన్ను నిలువఁ గట్టడియచేసె
ననుచువిధినిండ గావించియచలువాసి. పలుకుటలుకలకొలికి యింపొలకఁదచుదు
చెలుపునెమ్మోముదమ్ములఁజేసిలునఁ జెంపుగాఁతురు పృథ్వీవిలింపు లగఁగ.

క. చతురాననచతురానన, సతతాధిగతాధిక సతస్తనువిద్యల్
చతురైకనిజముఖంబున, నతులస్థితి నలవరింతు రచ్చటివిప్రల్.

గీ. అవ్వరంబులోన నలరాదు నొకభూమి. దేవునేని గన్నఁ దలవిలసి
నఖలదర్శి నాగమకర్తృసం, దుర్బునానుభూతి దప్పగులడు.

ఉ. ఆనతకత్తువాహిను లహన్వతితేజాలు సంగగక్రియా
నూననుహప్రతాపులు మనోభవనూపవిలాసవిగ్రహు
ల్లాసగుణాభిరాములు సదా మతినుంతులు గీరు లుత్తమ
జ్ఞానులు సత్యవాదు లవిష్ణులు తిప్పరిరాకమారకుల్.

సీ. పసులకాఁవరితోడ బలుపొందు గైకొన్న యొకనరుచేతులయోపి కెంత
విషమపుష్టులయెంద విలువిన్యగైకొన్న సరశురాముని బోహబులు మఁదె
కుశలవవిజయంబు గోన బల్కిచాలక వెనుకద్రోసి నరామువీర్యమొత
నిలువుగన్నులు వడి యల నిల్వలేనిసేనల నేలు గుహుబల్మికలిమి యెంత
యనుచు నెలువంటి వీరుని నొర యనుచు
మెచ్చుకొనుమాటఁ బూండు గుచ్చజైవ
హర్యవార్యసమాసుర్యశౌర్య లగుచు
సూర్యసోమాన్వయులు రాజవన్య లచట

ఉ. మానతానాతిలోక్తియును మానలవృత్తియు గోపకర్తృముం
బూనినవార లప్పురికి ముఖ్యులు గావురఁ దాను నట్ల స
న్మానితానిక ప్రకటమానలగోపకవృత్తిసంబదల్
దేవసురొంది చెక్కులు వికాసక నుండుచు గప్పరంబుకన్.

- చ. అరయంగఁ గామితం బొకటి మైనను గానక యుచివత్త పైఁ
బరఁగెడు నాదిభిక్షుకుని బంధువు సేదఁడు గాన లుభితా
పరు నలకావతిం గుమతిభావముఁ జెందును మమ్ము నందఁడు
చురుతిరవర్ధితాఫలజనోదయు తొదురు వైశ్యు లప్పరిక.
- సీ. నగరాజునైనఁ బన్నగరాజునైనను ధైర్యవాక్పటిమలం దఱుమఁగలరు
రుద్రుని నైన సముద్రుని నైనను శౌర్యగాంభీర్యాప్తిఁ జరుపఁగలరు
ఇంద్రుతో నైన నుపేంద్రుతో నైనను భోగభాగ్యస్సూర్తిఁ బొరఁగలరు
అజునితో నైనఁ జిత్తజునితో నైనను నిర్మాణరూపము ల్పైఱపఁగలరు
ఘనులు నిర్వక్రవిక్రమక్రమమదారి, చక్రదళనక్రియావక్రజయపరాక్ర
మక్రియాముద్రనిర్నిద్రమద్రయశులు, శూన్య లప్పరిఁ గలరు విశుద్ధమతులు.
- ఉ. ఏఱుబమిన్న సయ్యమున నేరున భేదన మాచరించె దా
నేరున దున్ని భూమి ఫలియింపఁగఁ జేయఁగ సీరపాణియు
న్నేరఁ డటంచుఁ గేతికొని నేర్పలరం గృపించేసి ధాన్యము
ల్లేరకు మించఁగా ధర ఫలింప నొనర్తురు శూన్య లప్పరిక.
- క. బ్రహ్మపదజనన మొనరుచు, బ్రహ్మనిరూపకపురాణసరత మెలఁగుచుక
బ్రహ్మరాద్ధతి నెడసియు, బ్రహ్మరాద్ధతి ఘటిల్లఁ బరఁగిరి శూన్యల్.
- క. మాతోఁ బుట్టిన గంగయు, ఘాటిక జనములకు ముక్తిగలిగించెను మా
చేతనె భుక్తియుఁ గల దని, ప్రీతిం జెలఁగుదురు దత్పరింగల శూన్యల్.
- మ. సరి విద్యుల్లత చంచలత్వ ముడిగెఁ జెన్నారె నేవేళలం
గర మింద్రోపలనీలకాంతులు నిజాకారంబునక మా(కునీ)
కరణి గావలె నంచుఁ గృష్ణఘనముం గాంక్షించి నేవించు న
బ్బురపుంగారుఘనంబులో యనఁగ నొప్పు న్నీట మత్తేభముల్.
- చ. జగములు రెంటు విష్ణుపదనంగతి గాంచె నిజాధినాథుతో
గగనమువాఁక యవ్విధము గాంచకపోవుట గాదటంచు వే
గగనధునీజలంబు కరకాండములం గొని తెచ్చి నించి ప
ల్లెగలగు నేఱుక జలనిధిం గనఁజేసె గజంబు లప్పరిక.
- చ. సురధుని నోలలాడుసురతోభనగాన్మలయూరుసౌష్ఠవం
బరుదుగఁ జూచి లజ్జపడి యాత్మకతోరకరంబు ల్లెని
ర్భరముకుళాకృతు ల్లోనఁ దరం బగునే గ్రహియింపఁ దత్పరీ
కరులకు న్లు గాని యెడఁ గైకొనవే యవి నీర మంతయుక.

- ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యత
 రోచిలు మాకుఁ దాదృశత రుచ్యముగా కితరాధగీతిగా
 నొచితి గా దటంచు మది నారసియో పరపాతస్క్రియ
 ల్కోచి వసించు నవ్వరి నమోఘబలాన్వితము ల్కరింగ్రముల్.
- శా. పీటం బాటిలు ఘోటకావళుల యుద్భిన్నాంఘ్రివేగంబుతో
 సాటిం జెందఁగ వచ్చి వాయుమనము ల్నత్వంబులే కయ్యెడ
 స్నీటు లోవ్వంగఁ దత్పదాహతరజోనీకంబుచే సుఖైఁ డే
 డ్పాటుం జెందె నవేనుమీ భ్రమరజఃప్రాబల్యము ల్వానికిన్.
- క. ఏకకచక్రపుఞ్చక్రిన, నేకత గాంచియు వహింప నేరక పుడమిన్
 శోకఱి పడునని నగు నగు, లోకాపునిహరుల ఘోరముల హఠుంబుల్.
- చ. సురుచిరరాజకన్యకల సోతుట నిత్యము రూ పభావముం
 బొరయుట జన్మసంశ్రయతఁ బూనుట నిక్కముగాఁ బితాచ్యమై
 పరఁగెడుగాడ్పు వేగమునఁ బాల్పడునే సరిగాఁగ మాకు నం
 చుచుగతివేగసంఘదల నొప్పు నదుష్టములై పురిహారుల్.
- క. అరయఁగ నెప్పుడునత్వము, భరియింపనుమనసు లత్యుపదమాయఁబువే
 సరి యెట్టు తొనటంచు, హరు లప్పురి మెలఁగుచుండు నతిసత్త్వమునన్.
- పీ. క్లిష్టకల్పన తేక కష్టతాదూర మై యనమర్థత నెటుంగ శక్తిత
 తను మాని యస్రయ్యత్రతను రోసి పతప్రకర్షనైర్ధగ్యనుటస గనక
 దృఢపదబంధసంధిస్థిత మై సుప్రసాదకాంతౌఽభ్యవ్యసనమత లలర
 వస్త్రలంకృత్యభివ్యక్తులు పొనఁగంగఁ జిన్మిన్యాసగబు చెలుపు గనఁగ
 నతులకవిరాజరచితకావ్యములనంగఁ జెన్నుడైనాఁకిచూకిక ద్వేగుపుమీటం
 బువ్యరథము లసంఖ్యము ల్పొలుపు మిగులుఁ
 బురవతంసము ద్వారకాపురములొన.
- క. అచలత వవరత్నరుచి, ప్రచురత చిత్రస్రకారబహుసురపురస
 ద్రచనతఁ బురిలో సరదము, లచలాభీశ్వరులమాడ్కి నలరుం బుల్.
- పీ. వెలది నీకైదండవెల యెంత తెల్పవే యలరునాకైదండవెల సులభమై
 చను బంతు లీరెండుఁ గొనవేడ్త చెలువరో చనుబంతులీరెండుగొనఁగలేవు
 ఆకాశసుమ మి దెంత బ్రమే కననీయ వాకాశసుమదృష్టి యబ్రమేకద
 పలునొక్కులకుఁ బాలుపడెఁగదే చిగురిన్ పలునొక్కు లిడఁగ నీపాటిగానె

- క. స్రధమానిర్దిష్టతః బ్రా, గృధగణ ముపసర్జనత్వబోధకు నమగుగ
 బ్రధమానిర్దిష్టతః సగు, స్రధ నుతధన్యత్వ మొనరః బరణి రిమాత్యుల్.
 ప. ఇట్లు సకలపుత్రలక్షణలక్షితం బై నిఖిలలోకవీక్షాపేక్షా సేచనగం బగునప్ప
 రంబను ధరానుకూలనల్లరీనాయకరత్నం బెవ్వ రనిన.
- చ. కలఁగనివాఁ డదెన్నటికిఁ గాననివాఁడు జగద్ధితార్థియై
 కలఁగనిమానవస్రకృతిఁ గాంచినవాఁడు నిజాన్ధితాభిదా (?)
 గలకనియైనఁ గావనను కట్టడిమాటకుఁ గానివాఁడు మే
 ల్కలఁగనిచాయ నవ్వఁగనుగల్గిన నిద్రపు మోమువాఁ డొగిన్.
- ఉ. తప్పనివాలునాఁ *డనిని దప్పనిమాటలవాఁ డొకప్పుడుగ
 దప్పనివాఁడు నమ్మికలు దప్పనిబుంతి మెలంగువానివె
 స్తప్పనినాఁడు తప్పలకుఁ దప్పనినారలఁ బ్రోవనన్నవా
 తప్పనివాఁడు ద్వారవతిఁ దప్పనినీతిగ నేలు నెప్పుడున్.
- సీ. సచ్చిదానందలక్షణలక్షితం డాచు వేదాంతలక్ష్యత వెలుఁగు నెవఁడు
 జగదుద్భవస్థితిసంక్షయహేతుత సర్వస్వ తాత్పర్య శక్తుఁ డెవఁడు
 మాయానుబంధితమహనీయతేజుడై త్రేతస్వవృత్తిచేఁ జెలుఁగు నెవఁడు
 సేవకాభీష్టార్థసిద్ధ్యర్థమై బహురూపనామముల నిరూఢుఁ డెవ్వఁ
 డతఁడుపరముండుసకలలోకానుశాసనార్థమయథాగమనుజ వేషాగ్నియగుచు
 గృష్ణుఁ డనునామ మఘవనకీలీ గాఁగ, నతిసుదంబున ద్వారకసథినసిగిచు.
- సీ. స్రామిన్ముగ్ధమితమ్మొపట్టువ ప్టగునంచ యంచతేజీతేనిఁ గాంచువేల్పు
 వేల్పురాతాచాయవెలయు చక్కనితండ్రి తండ్రి నెఱుంగక తనదస్రోత
 స్రోతచేరువకాండఁ బ్రోచుమీఁదటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుండు దోడ్డజగతి
 జంతరక్కసికానదొంతు లేర్పెడుచిచ్చు చిచ్చుక న్నలవాని నచ్చుజోడు
 జోడుకన్నుల సెకఁ జల్వఁ జూపుమేటి, మేటినుడివాలుఁ దాల్చినమేలుబంతి
 బఁతివలె న్రేల బలుకొండఁ బట్టుదిట్ట,దిట్టముగ నేలు నవ్విడు వెలివివూలు.
- సీ. తనసుదర్శనలీల తనసుదర్శనలీలకరణిచేఁ బరదానగరిమ మెఱయఁ
 దనవిక్రమహ్సూర్తి తనవిక్రమహ్సూర్తి యనువువ జగముల నాకమింపఁ
 దననేత్ర మహిమంబు తననేత్ర మహిమంబుచగిదిఁ జిత్రాలోకపటిమ నెఱవఁ
 దనకరాభోజంబు తనకరాభోజంబునోల్కి నసాధ్యసామోదము లిడ

చూడగలగినట్లును బాధించింప, మహిమలయు భారముడు యెగామను జలీల
సలీలగాయన సందర్భమునా, గాయముం డగునట్టి నారాయణుండు.

సీ. నిగమనభావద్వినీచారుహంపంబు నిరవద్య నద్వందీనరణి
నిజమునభాగ్యనిరసనాంభోదంబు నిర్మలకీర్తి ధునీమహాద్రి,
నిజలాభదాననిర్మల భూమిజంబు నిరుపమవైభవనిత్యసంతతి
నిరవధికానందనియతీనివాసంబు నిటలదృఢ్యఖనురనికరచేత
యలగి గూర్చిన సగ్గలోకాతిశాయి, చాతురీలేశ (హత) బహుళాతతాయి
(సాధు) చేతసమానసాత్మనవిధాయి, మాయిజనమాయివిబుధసన్తానదాయి

సీ. సుధాసజలమధ్యసంగ మందుట గిరిధారగాఢీర్ణకీర్తి గనుట
భూదారభావంబు బొందుగాఢ బడయుట సరసింహవేషంబు నలుపుకొనుట
బల్కినత్యగర్వసంపత్తి హరించుట రక్తైకతర్పణరతి నెనయుట
భరదూమగోద్యృక్తి కలిమి వారిచుట నిజకామపాలత నెటి మెలంగుట
యతిపరస్థితిగతుల సన్నతిగలుగుట, నగులితంపుబ్ర సాదిత్యమానిమనుట
బూర్వపరిలీలప్పుడ పూనికొనుచు, గృష్ణుడలరారునధికరోచిష్ణుడగుచు

సీ. సనదుజూపులనాడుగ నునానిగనునానిగనునానిగనినరూపొనరునాడు
సొనరునవ్వలనాడు మొనమించు మొనమించు మొనమించుచిగివల్పునెన
[యునాడు]

భంగ మందనినాడు భంగారు బంగారు బంగారుబోడి చేపడినవాడు
కడలినుండడివాడుకడపల్లుకడపల్లుకడపల్లుమహిమంబుగాంచునాడు
కలడు లేడనులెండుమాటలకు మించి, వింత యగునల్పిచే విజ్ఞప్తిగొనాడు
కృష్ణుడనుపేర నఖు మణిగించునాడు, పురుషుడొద్వందు ద్వారకాపు
[రికి లేడు.]

వ. పెండి యు జగజ్జన్మాదికారణం బైన యప్పురుషోత్తముండు నిఖిల విశ్వం
భరాభ రోపసంహారాగ్రంబు గా దేవకీ వసుదేవులకుఁ బుత్ర భావంబున
మాయామానవశరీరం బవలంబించి యతం డునుప నందయశోదానందకర
దంబై నందునిపల్లియయందు యశోదాతఃపఃఫలాయమాన నిజశిశు శరీర
పోషణుండై వసించుచుఁ దత్కాలంబునఁ బూతన విగతచేతనం గా
వించి శకటాసురు మారించి తృణావస్తు నడంచి నిజై శ్వర్యజ్ఞాపక విశ్వరూ

పద్మదర్శనాద్యద్భుతంబుల యశోద స్విస్మయానందంబుల సుదీపి యమ
 శార్దూలంబుల భంజించి బృందావనంబున గోపాలబాలకబలరామసహ
 తుండై గోవత్సపరిపాలనం బభ్యుపగమించి వత్సాసురు విచారించి బక్ష
 త్యు మర్దించి యఘాసురు ఖండించి చతుర్ముఖమాయావినిర్మిత గోగోపవ
 త్సాపహరణనిమిత్తంబునం దాన గోగోపవత్సరూపంబులు భరించి విహరిం
 చి ధేనుకు మఘించి యమునాహ్రదంబున నుండు కాళీయోరగంబు వెడలిం
 చి దవానలంబుఁ గబళించి స్రులంబునకు బలునిచే లయంబు ఘటింపించి గో
 పకన్యాసహస్తకీడనం బంగీకరించి విప్రభామలఁ గరుణించి గోవత్సనాచ
 లం బుద్ధరించి సుదర్శను శాపవిముక్తుగ గా నియమించి శంఖచూడు
 జముం జూడం బంచి వృషభాసురు మాయించి కేశిదైత్యు*మామించి
 వ్యోమాసురు నిర్జించి మధురాపురంబునఁ గువలయాపీడమహాగజంబుఁ
 ద్రుంచి కుజ్జావక్రతానివారణాద్యద్భుతకృత్యంబులు నిర్వర్తించి బలగామ
 సహితుండై ముష్టికచాణూరుల నిగ్రహించి కంసన్యగ్రాహి నృసింహుల
 హింసించి యుగ్రసేనుఁ బట్టాభిషిక్తుం గా ననుగ్రహించి ‡ బ్రహ్మచారిత్వోగీ
 కరణపూర్వకంబుగా సాందీపుని సమీపపర్వతస్థం బనునడించి పంచజనుం
 గీటడంచి తద్దేహగతశంఖంబు ధరియించి జమునివలసం దెచ్చి గురుశకుం
 బుత్తు నర్పించి యక్రూరముఖంబున గోపికల ననునయించి జరాసంధుఁ
 గాండిశీకుంఘా ఘటియించి కాలయవనపరిత్రస్తమధురాపురజనానశాగ్రంబు
 వార్ధిమధ్యంబున ద్వారకానగరంబు విశ్వకర్త నిర్మాతచే నిర్మింపించి యండుఁ
 దనయోగమాయా బలంబున మధురానివాసుల సదటఁ బ్రవేశింపించి
 ముచికుండుచేఁ గాలయవనసమయనంకల్పించి ముచికుండుంగృతాగ్రసాగ్ర
 వాహంబుగా నభిమతించి జరాసంధుఁ బునర్దండయాత్రానిమిత్తక స్రవక్షణప
 ర్వతారోహణానంతరంబ తద్గిరిదాహంబు గావించి బలరామ సహచరుల
 డై ద్వారవతియందు నివేశించి తదనుసమయంబున రుక్మిణీనామాబున
 మానుషీవేషంబున దీపించు మహాలక్ష్మీ లక్షణవతి బరిగ్రహించి యాభా
 గ్యవతియందుఁ బ్రద్యుమ్నకుమారునుత్పాదించి జూబవతివరియించి సత్య
 భామం బరిణయించి శతధన్వని సమయించి దీపించుచు మఱియు సనేక
 భావన్నంబై యుపమాలంకారంబు ననుకరించుచు ద్వితీయ ప్రభుభటర
 తంబై యనన్వయంబు సనుసరించుచు, సేకధర్మాగ్రయం బై యుపమయో

* ఇహుడ మాయించి యనియే యుడనా. ‡ బ్రహ్మచారిత్వోగీకృతరణపూర్వకము.

పక్షాలంకారంబు హసించుచు భేదాభేదనాదనిదానం బై స్వరణాలంకారం
బు నిరసించుచు బ్రకృతోపరగజకం బై రూపకాలంకారంబు ననుగ్రహిం
చుచు బ్రకృతోపయోగి క్రియాధాన్యతస్వరూపం బై పరిణామాబు నా
దరించుచు రసికజన ప్రతిభావిలాసగృహీతానుభవం బై భ్రాతృలంకారంబు
లోగొనుచు నిషేధవచస్ప్రియోగి యై యపవ్నవాలంకారంబు గా
దనుచు బహుజనపరికల్పితబహుజ్ఞేఖం బై యుజ్జేఖంబు బైకొనుచు
ద్రిప్తకారమనోహరం బై యుజ్జేఖాలంకారంబు మార్కొనుచు సనిశ్చి
యూతం బై సందేహాలంకారంబు దోడుకొనుచు మహావాక్యస్థిపాది
జైకత్వం బై నిదర్శనాలంకారంబు విడంబించుచు గవిప్రాణోక్తివిషయం
బై యతిశయోక్తిలంకారంబు దిరస్కరించుచు నవజ్ఞాతవర్ణ్యం బై
స్థితీపాలంకారంబు నిందించుచు బింబస్థిబింబభావోపేతం బై దృష్టాంతా
లంకారంబు బరిక్షించుచు హితాహితతుల్యవృత్తికం బై తుల్యయోగితా
లంకారంబు నాజ్ఞసేయుచు గ్రసిద్ధాధిక్యవిలసితంబై వ్యతిరేకాలంకారంబు
వంక లెన్నుచు సమాహితసాగ్ధముక్తి నిలయం బై సహాక్ష్యలంకారం
బు నాక్షేపించుచు దత్ప్రతిభటశబ్దార్థసంసేవితం బై వినోక్త్యలంకారంబు
సనుగమించుచు నర్థాంతరసమాక్షేపాధిష్ఠానం బై సమాసోక్త్యలంకా
రంబు నుల్లసం బాడుచు సద్భావరమ్యం బై పరికరంబు గినియుచు నా
నార్థనిధానం బై శ్లేషాలంకారంబు జ్ఞాకసేయుచు బ్రస్తుతకార్యప్ర
త్యాయససమర్థం బై యప్రస్తుతప్రశంసాలంకారంబు జ్ఞాకభించుచు
గార్యానుమేయకారణభావం బై ప్రస్తుతాగురాలంకారంబు నవఘటించు
చు వ్యాప్తిసముల్లసితం బై యనుమానాలంకారంబు బెదరించుచు విశేష
భావగమ్యం బై పర్యాయోక్త్యలంకారంబు విదళించుచు *విధినిషేధవచ
సమూలం బై నిషేధాలంకారంబు బ్రతిపేధించుచు బరిహృతవిరోధం
బై విరోధాభాసాలంకారంబు విరోధించుచు సకార్యసంబంధం బై విశేషో
క్త్యలంకారంబు నవమానించుచు సకారణకార్యవశంగతం బై విభావనా
లంకారంబు నిరోధించుచు విలక్షణకార్యోత్పత్తిమంతం బై విషమాలంకా
రంబు బహుకరించుచు విచిత్రప్రయత్నసంబంధి యై విచిత్రాలంకారం
బు బోనాడుచు సూక్ష్మోదారం బై సూక్ష్మాలంకారంబు మన్నించుచు

ఃగారణమాలాబంబు బై గుభాలంకారంబు ఘర్షించుచు గృహీతముక్తం
 బై యేకావళ్యలంకారంబు గనరుచు దీపకై కావళీయోగం బై మాలా
 దీపకంబుఁ గిక్కురించుచు నుత్తరోత్తరగుణోత్కర్షం బై సారంబు వెలిసి
 చుచు మఱియు నుపాదానలక్షణలక్షితం బై జహదజహల్లక్షణావ్యాపార
 ద్వయంబు జయించుచు వృద్ధ*నిష్ఠాపదసర్వనామసానం బై సగస్మృతశే
 బ్దానుశాసనంబు ననుశాసించుచు జతుస్సాధనాభిగమ్యం బై ప్రమాణ
 దర్శనంబుఁ జూచించుచు, నిశ్చితవేదార్థం బై వాక్యశాస్త్రంబుఁ గేలి నీ
 యుచు నద్విత్యం బై ప్రాకృతవ్యాకరణంబుఁ గారించుచుఁ బ్రత్యయసుల
 భం బై ఛందంబు నవలపించుచు స్థిరప్రాణ్యవకృతిపదం బై వికృతివ్యాక
 రణంబు నవహ్నివించుచుఁ ప్రకృతివికృతిసంశ్రయం బై మహానాటకంబు
 నదరించుచు నమితం బై గద్యకావ్యంబుఁ గాకుపఱుచుచు సువృత్తావృత్తం
 బై చంపూప్రబంధంబు ననుబంధించుచుఁ గళాస్వరసహితం బై గాంధర్వ
 విద్యం గంపించుచు నస్తాకహస్తలక్షణమధురం బై భరతంబు గనికరించు
 చుఁ దనరూపంబు మిగుల వెలుంగ నసముజ్జేని సముం డై యదరుం డ
 య్యు సదరుం డై యరిభరణప్రవీణుం డయ్యు సరిహరణప్రవీణుం డై స
 విశేషుం డయ్యు నవిశేషుం డై యమానుం డయ్యు సమానుం డై యగ
 దుం డయ్యు సగదుం డై వనవిహారశీలుం డయ్యు నవనవిహారశీలుం డై
 సోదయుం డయ్యు ననుదయుం డై శేషి యయ్యు నశేషి యై యహీస
 నిద్రాముద్రుం డయ్యు నిద్రావేశరహితుం డై యనర్జునుం డయ్యును నర్జు
 నాధారత మెఱయుచు లోకబాంధవుండు గావునఁ గమలాలయామోద
 ఘటకత్వంబునం దమోహరణపాటవంబునఁ బాటిల్లుచు స్పర్శవిధుండు గా
 వునజగదాహ్లాదకరత నమలినతారావళీమనోహరతం బ్రవర్తిల్లుచు సమవ
 త్తిగావునం బ్రియాప్రియతుల్యయోగదండధరత ధర్మనిర్వహణధురంధరత
 నాలంబించుచుఁ గాలుష్యంబు ఎర్ఘాసరిత్సరజ్వలకపితాంగనాహృదయంబు
 లయంద పదనియమాభావవర్ణనై పరీత్యంబులు ప్రాకృతవ్యాకరణంబునంద
 యస్పృశాలంకారత సురతవృద్ధితముదితాధ్వనికావ్యంబులయంద విరాగత
 చుంబితకాంతాధరంబులయంద యసుందరత్వంబు మధ్యమకావ్యంబులంద
 నీరసత్వంబు వజ్రాదిమణిచిత్రకావ్యంబులంద నిరర్థకత్వం బపుష్పపదంబులంద
 ద యకళావత్త్వంబుద్రుత ప్రకృతులయంద వక్రత కాంతాఘాలాలక శరవిశే

సార్వచక్రబలమున వీర్బ్రత్యావరవచ్చాకన్దాక్షప్తపద సైయద కతిస
 తి లునాకు చకటితటబులయద సీరనకావ్యతిగోక్తికదబులయద
 ద్రోవత రజనీముఖాసంస్కృతంబులగద యర్థభేదంబు స్త్రోమయంద వృ
 త్తిభి యులకారశబ్దమంబులగద నిర్వృత మదనకపదనకంబులగద
 స్వపతాభాసంబు కేవలవృత్తిరేక హేతుప్రసాద దాద్రిద్యంబు పృగత్పతా
 మృగేషమధ్యంబులగద కళంకంబు కళానిధియంద చాంనల్యంబు చం
 చుంజీకటాక్షునై భవనిరాంచలంబులగద గూఢస్మృత యుసస్యచాపంబు
 లగద సుప్రసానంబు మేఘావృతదినంబులగద యగుశాస్త్రయంబు సురత
 భిన్నహారంబులగద యుభయంబు పాతాళంబునగద యుగ్ధుటత్వంబు వీణా
 కలకలవాద్యభేదంబులగద సహసభంగహేతుత నాయకశ్చతనాయికాచర
 ణపాతంబునగద పత్రిత్వకర్ణత సముద్రతరంగంబులగద యనభిజ్ఞనిబంధ
 నంబులగద యపాశ్రతి యుపరత నాట్యరంగస్థంబులయంద మిథ్యావాది
 తి యుద్వితవాదులగద యుక్తకాశిత గుప్తనైతానాగ్నులయంద విశ్రుత
 భావంబు ప్రాకృతాద్భిభాషణయంద సమాధి పదబంధయోగీంద్రమాన
 సగంబులయంద మెలంగి సఖలజనులు నగ్నిమాప్తి శుచియతు లయ్యుం
 దుపాకాగిత్వ మెలుంగిక చెక్కుమాప్తి నాగదగ్ధు లయ్యుం గళంకులు
 గాన రవిభాతి సాధ్యదయు లయ్యు సర్వగతి గోసక మేరువృక్షై నడి ను
 స్తుతు లయ్యుం గాఢస్యంబు గోనక సయోధిచెలువున గాభీర్యరత్నాకరం
 బులు గొంచు భంగంబులు దెలియక కుబేరుచువున సగ్ధసంపన్ను ల
 య్యుం బగ్నాగ్నిహంబు సేయక యుక్తవైఖరి నిరుపమానోగళాలు లయ్యు
 ద్వృత్తిభేదంబు లభిగమింపక యనుపసన్నభేదు లై యనుగతమోదు లై
 యస్తాస్తాసవాదు లై యాశ్రితసాధువాదు లై యనురసస్రసాదు లై య
 త్రిప్రసాదవాదు లై యతిశయితవినోదు లై చెలంగం బరిపాలనంబు సంజా
 ఘటింప సమయంబున.

—: కథాప్రారంభము :—

- గ. దిక్క-లదొరకళ కిది చు, స్మృక్క-నదే యెంత చెలువ మిమ్మక్క- యనగ
 బక్క-దనంబులు కుప్పగు, నొక్క-నరొజాక్షి రవితనూశ్చర యలరుక.
 క. అదముగొ తలిన స్మృ ల, మందాసందమున బెనువ మందిరమున గా
 లి సీనామితం బెంగె న, నిదితయమునాతరంగిణీసోదరి నై.

ప. ఇట్లు పెరుగుచు నబ్బల తనశైశవంబున.

పీ. చెలులతోఁ బరివేషములు మేలుతనబొమ్మరిష్టుగాబొమ్మ పెండ్లిలష్టు సేయుఁ
దారకాగ్రహవిధితరుణులతోఁ గూడి యొప్పుగా వెన్నెలకుప్ప లాడు
దసరాదు సయ్యుగ్రధనువులపై నెక్కి యింతులతోడ నుయ్యేల లూఁగుఁ
గూర్చుకన్పియులతోఁ గూడి కుంభంబునఁ గొమరొప్పు గుజ్జనగూళ్లనగుండు
మొగులుచాటున* దాగిలిమూతలాడు, నస్త్రముపి బాలికలతోడ సరసమాడు
నంచబోచల కెల్ల నాట్యములు గజపు, బాల నవశైశవారంభవేళలందు.

చ. జలదముమాటునం బాలించి చాన మెఱుంగయి మిన్ను వాఁడయఁ

† చలముననిల్చి యంచయయి, చంద్రపిఱుండఁ దదీయ రేఖ యై
మలయును బువ్వఁదీగియలమాటునఁ గల్పకవల్లిలీల యై
లలిఁ గిమరించుఁ దోడిచెలుల న్నతి† దాగిలిమూతలాడుచుకా.

శ. నీలాభగవత్యంశజ, బాలిక బాలారవిదపంక్తులు దిశలం
జాలం జాల రచించును, లీలకా శ్రమపడుచు? దనదులేఱుపుగమికా.

శ. దిన మొక్కచాయఁ బెరుగుచు, పవజాయతనయన చూడ నన్నెదనర్చుకా
మనసిజుఁ డాడింపఁగ గవి, నన దీసిప పసిడిబొమ్మచందము మెఱయకా.

శ. మదవతి వాక్యవద్ధతి సమంచితరీతి ఘట్టి వర్ణముల్
పదులు గణింప నైదు నొకపట్టున నొక్కొకచోట నాలుగే
పదులు వసించు నొక్క యెడఁ బాయును నాల్గు లిపు ల్మితొక్కెడం
గదిపి మెరుంగెడుఁ దెలియఁగాఁ బదియు న్నతి నాల్గువర్ణముల్.

శ. వైదర్భిమిఱు నెచ్చెలి, వైదర్భీరీత్యుదీర్ణవైభవరసధా
దోదారకవిత మెట్లు ప్ర, మోదావహ గాదు రసికపురుషుల కెల్లకా.

శ. పదచిత్ర తాగచిత్రత, లాదవినకవితయు విచిత్ర మొగి గనుపట్టుం
బదగతుల సావమం బై, యది నిరుపమ మగుచు మెఱసె నల్లముచూడకా.

పీ. సుప్తి జ్వోతేషసంశోభితశ్రీ విధశబ్దంబులు దోషసర్వస్వ మెడల
శయ్య నమర్చుచు సత్పాకశుద్ధిగఁ ద్రివిధగుణంబుల రీతు లమర
వృత్తులు చెలువార వివిధరసానుగపదవర్ణసమసనస్తాప్తు లానర
వ్యంగ్యంబు మువ్వన్నె లమర శబ్దార్థవైచిత్రీవిశేషము ల్మెన్నమిగుల
వాగ్భటం బైవకవిత చెప్పంగ నేర్చె, బ్రాతచదువులప్రోవుగారాపుఁబట్టి
విమలత్రేతిమాధురివిన్నయవుడు, కవిగురులుకవితగురుతయుఁగాంచగలరె.

* దొంగుడుమాతలాడు-మా. † యంచలదునిల్చి-మా. ‡ దాగిలిమూతలాడుచున్.

- సీ. సంతతస్త్వాగ్ధనంచారిణిగఁ జేసి సాకసాహరిహంసప్రజంబు
 పీఠాకర్షణత్సాని వాణి యంతర్వాణి వాణీవిశేషసర్వజ్ఞఁ జేసి
 బుధురగాధర్వశాండిత్యనిధిః జేసి విమలాశ్వవదనస్వాప్తిజనంబు
 సర్వభారతశాస్త్రగర్వితిగాఁ జేసి రమితగీర్వాణుర్వాఙ్ముఖులు
 కల్పితాసంబంధకల్ప(కావ్య)కథల, లలితకీటులు మీఱఁ గల్గునలు చేసి
 ద్విస్త్ర నగ్నివ్యమునిసతీతీలకకులము, వెలయుఁ గాళింది నబ్బొల్పవేళయందు.
- సీ. ఉరయవేళల వాణి యరున్మత్త బహుశ్మత్త సోధకగ్రంథము ల్పాసఁగ నేర్పె
 దనువాణిమొడ ధరాధరరాజనందన మహితాగమోక్షమర్మములు దెలిపె
 చాపిసంబుట రమాతరళాక్షి రత్యలంకారశాస్త్రములు పాంకముగ నేర్పె
 నెఱి నడ రశ్మిత నెనఁగు షన్నగరాజు శ్చరహస్యంబు చక్కఁ బలికె
 గోమమవ్యాసకణచరకపిలశైమి, నులు స్వనిర్మితసర్వనంబులు నొడివెరి
 మూఁడుమూర్తులముద్ద యాస్రొడ తండ్రి
 యంకమునఁ బోదిగాంచు నియ్యబ్జముఖికి.
- క. చదువులగని కన్నాయన, చదువులు హియింపనేర్పు నవిత్తతనుజ బాఁ
 జదువులు సాకల్యంబుగఁ, జదివె ననుచు వర్ణనంబు చలువఁగవలెనా.
- మ. అంతి.
- మ. గంఠాపక స్మరజవనాపథి యసంగభ్రాతృత్రాంకురా
 ర్చనాసర్వంసమా కామదైవతసవర్యావాహనాకాంక్షా
 పీఠ మబ్జాశ్రజగల్గయ్యాదివశకృత్సామోహనాశ్రంబు భూ
 షణసాకల్యసమాసవేష మయి యోషాహాసని బొప్పెడికొ.
- క. ముంగురులరంగు లలనజ్జె, నంగనపాలిండ్లు మిట్టలై కనుపట్టె
 లంగముల మెటుఁగు లెక్కెను, శృంఖారముతోడఁ జెలికి, సిగ్గును గదిరె
- సీ. నానాట నవయావనపుఁబూదోటలో రహిమించు మదనాంకురంబనంగ
 ననుమమననయావనారంభ జలరాశి లలిఁచేరు షవడంపులతిక యనంగ
 సరసలావణ్యవహ్నకాలఘనవాటి రంగుమీఱిన కొచ్చెఱు గనంగ
 సలలితస్తాయంపుసానిదేలికి లసిచు నసమాయుధునిమోహనాశ్రమనంగ
 బాలశశిరేఖ దినదిన బోలి నెగడి, మెలయఁ గళలంతకంతకు మిక్కిలముగ
 వరుస సంపూర్ణభావత వలులుకరణి, నమలె గాళింది నవయావనాగమమున

మ. తెఱుపై బాల్యము వోన బాల యతివీర్తిని జూడఁగా నొప్పె నా
తెఱసొంపుం గటిపెంపు మేనుడిగి యుద్ధీస్తస్తి నొన్నత్యము
స్మృతిపంపున్నడతీరు పాదములయొప్పుం గొను లేమి గనక
ఓంవాయక జలిసింప నమ్మరునిచే నొప్పారుఖండం బనక.

సీ. కుటిలస్రచారము ల్కుంతలంబులఁ జెందె జవలభావము నేమి సరణిజేరే
బంకనాంగత్య మేర్పడ ఫాలమున నుండె నతిరాగవిలసనం బధర మంగట
గతిసత్వమెల్ల నొక్కటఁ గుంచంబులఁజెందె బట్టువీడమి నితంబముననిలెచే
కలుము తెఱుగముల్ గొనుఁదీగె వసిచే జాడ్యంబు సడపులజూడనమర
ముంప మెల్లను సిగ్గులో ముడిగిఁకొనియె
*గురైఱుంగమి యలనాభిఁ గూడికొనియె
నెలతె లేనబొల్పచేష్ట లన్నియునుఁ దన్న
బాయకుండఁగ నొప్పె యావనమునందు.

చ. అరువనంత మబ్బినపు డా నొకకొన్నిదినంబు లింటి మా
కలుములు సప్పుడు న్నమత్తకైఁకొఱగా మని ప్పువంబు లా
జలజదళాక్షిపాదజలజాబులు గైకొని పూజనల్పు న
య్యలరు లనాఁగఁ బాదసఖరాంకురము ల్లనువట్టు నింలిక.

క. జగి దప్పి చుక్కగమి యా,మగువపదనఘాలికోడ మార్క్కినలేమి
బగ లుడిగి యుండుటం గడ,గగనములో డాగి రేయు గననగు ల్బుక.

గీ. నిలుక డెఱుంగని చిగురావసీట దెంత,తొపడిన పద్మ గాగమ్మరాణయెంత
సాగనుఁగెందామరలసొంపుచూఱకొన్న,వనితపదములతో నాటివచ్చు బుట్టు.

చ. ఎడసినకాండసంపదల కెంతయు స్తుక్కుచు వాడు టంది తా
రుడుగని వేతకోతలకు నోర్చుదొన ల్కులమంపుగర్భముల్
జడిమ వహించె గాన సతిజంఘలతో సరిగాఁగ నేర్పునే
జడమతు లైనవారలకుఁ జక్కఁగఁ జిక్కునె సద్విచారముల్.

క. సరిసిజలోచనజంఘల, సరివత్తు మటంచువచ్చి శరములపా వై
యిరుగడలఁ గట్ల పాలై, శరధులు కడు నొగిలె దగనిసాహస మగునే.

క. మృదుపదమై మాధుర్యాన్నద మై చెలిజంఘ.రసము చాలఁగఁజిలుకుక
మృదుపదమై మాధుర్యాన్నదమై యలరాదు. రచనవడుపు దలిర్చుక.

క. పాదలేక సరస నెడలక, సరస్వవవితతితోడఁనర్తింపక యి

న్దరఁడై బడి తలక్రింగె, పరఁగిన సరిరాదు రుభ పడితీతిఁడలతోక.

చ. తిలకింపఁగఁ బోసికొని నిద్దయు నాకులపాటుఁదోషగా

జంఘలు సెప్పుడు న్నిలిచి నర్వశిరము భూతిల్లిన్త డై

వలఁగఁగఁ బాఞ్డఁ గూలుఁగొని వేసరఁకెప్పుడు మోచ బాఁ దసా

బలపడఁ బ్రయుచున్నయది యర్క-సుతఁడుగులాఁ ధల్లాత్త.

క. అతివృగు వగునతియూరుల, నతికఠినపుంగరికరణు లారసి చూడ

న్మృతి గానయ్యెఁ బ్రతీపమె, పిత మన్ద్ర నుపమ నుపప నిలఁబ్రాజ్ఞులకుక.

గీ. పుంగ్వపరగూఢమంజుమూర్తి గాంచి

చేరునగటి పాణిసేరు బుచ్చు గాఁచు

బుచ్చి పిఘలాతిప్యగ్గనగ్నిన్త నుగుదు

పేకపాదంబునా మది వేషఁజేయు.

క. నీల తానంబు సయ్యలి, నీలారిక పలుమరుచినె నిర్జించె నిలక

పేలారికసర్వాంగ, శ్రీలక శ్రీగలిచె నవతిచిట్టక నుమరక.

పీ. దినదినం దిరిగెఁ గున్దురిసాగ రవిజాతపిఱుఁడుతో మురిపంబుఁ బెరుంగనచ్చి

నట్టిటఁ బడియె మానుక సైకతంబులు చెలిజఘనంబుతోఁ జెనకవచ్చి

బలుగిరిదుర్గంబుపా లయ్యె ధారుణి పైదలికటి సరిపడఁగ వచ్చి

రాఠాపిడులఁజెందె దోరంపుటద్దముల్ పొలఁతిశ్రోణిఁఛాయఁ బూనవచ్చి

గంధఃపడిపోయె సరదంబుగంధ ముగువ

కూచికాస్థానగరిమంబు గనఁగనచ్చి

సంపపిషమృతములు నూనఁపాటు తమకు(?)

దలఁపనిపి(లేవు) బొలానితింబమునకు.

క. అరుదైన చక్రవర్తిత, సరసుల సహచనతి గలదు చాలుమ మనియో

కరము భ్రమంపడి తిరిగెను, దహణిమణినాభినద్యతకు నుల్లేపుడుక.

క. అలనామణిపక్షిఁబునఁ, గలిమియులేమియును నెఱుంగఁగానినడుము దా

గలదని తెలియఁగఁజేసె, బలునాభీగహ్వరంబు పరిదృష్టం బై.

క. గూఢాగూఢవ్యాగ్యము, రూఢిం గనికనము లమరురుచులు దనర్పం

ప్రాశఁపయోధరమధ్యము, ప్రాశులమతి సమ్మదం బపార మొనర్చుక.

మ. తెఱుపై బాల్యము వోవ బాల యతిదీప్తి జూడఁగా నొప్పె వా
తెఱసొంపు గటిపెంపు మేనుజిగి యుద్దీప్తి నెన్నెత్తము
స్మరిపంపున్నడతీరు పాదములయొప్పు గాను లేమి గనక
ఓంబాయక జళిపింప నమ్మరునిచే నొప్పెరుఖడ్గ బనక.

సీ. కుటిలప్రచారము ల్కుంతలంబులఁ జెందె జవలభావము స్నేహరణిఁజేరె
బంకనాంగత్య మేర్పడ ఫాలమున నుండె నతిరాగవిలసనం బధర మంగఁ
గతినత్వమెల్ల నొక్కటఁ గుంచుబులఁజెందె బట్టువీడమి నిశంబముననిలిచె
కలుము తెఱుగముల్ గొనుఁదీగె వనించె జాడ్యంబు సడపులబాడసమఁ
మురిప మెల్లను సిగ్గులో ముడిఁగొనియె
*గురైఱుగమి యలనాభిఁ గూడికొనియె
నెలత తనబాల్యచేష్ట లన్నియును దన్ను
బాయకుండఁగ నొప్పె యావనమునందు.

చ. అరువనంత మబ్బినపు డా నొకకొన్నిదినంబు లిగిలే చూ
కలుములు నప్పుడు న్నమలత్కైకొఱగా మని ప్లవంబు లా
జలజదళాక్షిపాదజలజంబులు గైకొని పూజనల్పు న
య్యలరు లనాఁగఁ బాదనఖరాంకురము ల్లనుష్టు నింతిక.

క. జగి దప్పి చుక్కగమి యా,మగువపదనఖాలిఁతోడ మార్కొనలేమి
బగ లుడిగి యుండుటం గడ,గగనములో డాఁగి లేయు గననగుల్లక.

గీ. నిలుక డెఱుంగని చిగురాకునీట దెంత,తాపడిన పన్నరాగమ్మరాణయెంత
సాగనుఁగెంచామరలసొంపుచూఱకొన్న,వనితపదములతో సాటివచ్చుల్లు.

చ. ఎడసినకాండసంపదల కెంతయు స్రుక్కుచు వాడు టంది తా
రుడుగని వేతకోతలకు నోర్చుదొన ల్కులమంపుగర్భముల్
జడిమి వహించె గాన సతిజంఘలతో సరిగాఁగ నేర్చునే
జడమతు లైనవారలకుఁ జక్కఁగఁ జిక్కునె సద్విచారముల్.

క. సరిసిజలోచనజంఘల, సరివత్తు మటంచువచ్చి శరములపా లై
యిరుగడలఁ గట్ట పాలై, శరధులు కడు నొగిలె దగనిసాహస మగునే.

క. మృదుపదమై మాధుర్యాన్నద మై చెలిజంఘ,రసము చాలఁగఁజలుకు
మృదుపదమై మాధుర్యాన్నదమై యలరారు, రచనవడువు దలిర్చుక.

క. పారలేక సరస తెడలక, సరస్వతవితతితోడఁనన్తింపక యి

ద్ధరఁడై బడి తలక్రింగె, పరగిన సరిరాదు రంభ పడఁతితోడలతోక.

చ. తలవిడిచి గఁ బోసికొని తద్దయు నాకులపాటుఁదోపఁగా

జలముల సెప్పడు న్నిలిచి సర్వశరీరము భూతిలిస్త పై

వెలయఁగఁ బుష్టం బూలుఁగొని నేసరకెప్పుడు మోచ దాఁ దప

బలవడఁ జేయుచున్నయది యర్కసుతౌరుతులాఁగ్ధలాస్థి.

క. అతివృదు వగుసతియూరుల, సతికతనపుంగరికరంబు లారని చూడ

స్త్రుతి రాగయ్యె బ్రతీపమెహిత మద్భౌ సుపమ సుపవ నిరఁభ్రాజులకుక.

గీ. పూర్వపరగూపమంతమహ్నాగ్ని గాంచి

చేయనకటి పాణిసియూరుచెప్పు గాంచు

బృహ్వి విపులాతిహృద్వనద్వ్యస్తా మగుచు

పేదపాదం బనా మది వేష్కఁజేయు.

క. నీల తానెంబ సయ్యలి, నీలాలక పలుదురుచిసె నిర్జించె నిలక

వేలొంగినరవ్యాగ, శ్రీలక్ శ్రీశైలిచె సవతిచిట్టక మమరక.

సీ. దిగదినం దిరిగెఁ గున్మరసారరవిజాతసిఱుఁదుతో మురిపబుఁ బెరుగనచ్చి.

నప్రేటఁ బడియె మానక పైకతంబులు చెలిజఘనంబుతోఁ బెనకవచ్చి

బలుగిరిదుగ్గంబుపా లయ్యె ధారుణి పైదలికటి సరివడఁగ వచ్చి

రారాపిడులఁజెందె దోరంపుటద్దముల్ పాలఁతిశ్రోణిఁచ్చాయఁ బూనవచ్చి

గండ్లఁబడిపోయె నరదంబుగండ్ల ముగువ

కూచికాస్థానగరిమంబు గనఁగనచ్చి

సెనిపసిషమశ్వములు మ్రానుపాటు తమకు(?)

నలఁసనివి(లేవు) బాలానితంబమునకు.

క. అరుడైన చక్రవర్తిత, సరసుల సహనసతి గలదు చాలుదు మనియో

కరము భ్రమంపడి తిరిగెను, దరుణీమణినాభినద్యతకు సుల్లేపుడుక.

క. లలనామణిపక్షంబునఁ, గలిమిములేమియును నెఱుంగఁగానినడుము దాఁ

గలదని తెలియఁగఁజేసెక, బలునాభీగహ్వరంబు పరిదృష్టం బై.

క. గూఢాగూఢవ్యంగ్యము, రూఢిం గనికనము లమరురుచులు దనర్పం

బ్రాధపయోధరమధ్యము, ప్రాధులమతి సమ్మదం బపార మొనర్చుక.

- ఉ. ఆరమణీశిరోమణికుచాన్రి యుగాంతరసేమః బుట్టుశ్శౌర
 గారరసంపుజా లనఁగఁ గానఁగనయ్యెను ముద్దుఁగుల్లు నూ
 గా రది నిల్వఁగా నయినయద్భుతసిమ్మ మనంగ నొప్పుచె
 ల్వారెడు నాభిగవ్వార మయాఁరె మృగీదృశరూపవైఖరికొ.
- క. అరయఁగమనమున్ దివియుంబరమాణువుఁ గలదటంచుఁ బరికించిన వే
 హరిమధ్యనడుము సంశయఁపరమాన్నద హాటనెట్లు పాటిలు నుపమలే.
- గీ. చారుతర మైననాభిశృంగారసరసి
 రసము పెల్లుబ్బి కుచమహిధ్రములనంటి
 పాటునూఁగారుజుల్పైఁ బయలుపడెడు
 కరడు లనమించె మువ్వభుల్కుచులముఖకి.
- మ. లలిశృంగారరసప్రవాహ మొనరన్ లానశ్యావగ్నాగమా
 కలనోద్భూతవళిత్రుగములు వీచం దాఁకఁ బెల్లుబ్బును
 జ్వలతేజోమయ బుద్బుదద్వయము నోజన్తించె నయ్యింతి మే
 ల్పలిచుదోయి మెఱుగు లుల్లసిలు భాస్వచ్ఛాహుచూలాంత మై.
- చ. అరయఁ ద్రివేణికాజల మనంగుఁడు గ్రుక్కఁగ జవ్వసంపు మే
 ల్సిరి కడు నించి డింప నొగిఁ జెప్ప(గు)వైడి పనట్లు గుబ్బు లొ
 నురవడి డించుదో దొడక నొప్పెడు జా లనఁ గాన నయ్యెడు
 న్వరహరినీలమౌక్తికసువర్ణనిబద్ధవిభూషణస్థభల్.
- క. అన్రకృతభూధరాదుల, కన్రకృత బయ్యెఁ జెలువయబ్బుపుగుబ్బల్
 అన్రకృతతయునుబ్రకృతత, యీప్రకృతపుజన్నుదోయినెనయ్యగ్రమమునన్.
- చ. కలయఁ బ్రసాద మొప్ప నధికస్ఫుట మై మధురత్వ మొందఁ గే
 వలపరుషస్వభావపటుబంధము మీఱ సమస్తభూషణా
 వలులు దలిర్ప సర్వరసవాసితఁ గావ్యమునాఁ జెలంగు నె
 చెల్లిచనుదోయి క్లిప్తతనుఁ జేకొని మానదువో విసంధికన్.
- క. ఉరుకుచభూధరపతికిం, గరిఘటములు మిత్రమయ్యెఁ గనకకలశముల్
 పరికింప సమలే గైకొనె, నరులును సఖిభావ మందె నరుడు తలఁపన్.
- క. అరిగజకటదారణమున, నురుసుమనఃపంక్తిప్రోషణోదారతచేఁ
 .బురణించు మొనలు సూపుచు, దరుణీచక్రోజభూమిధరరాజు కడున్.
- ఉ. శంక యొకింత లేక చెలిచక్కనిబాహుల సాటి కేగఁగాఁ
 బంకముఁ జెడి కంటకులపా లయి లో బలులేమిఁ జొదఁ గాఁ

బంకజనాళ ల ట్లగుట వాని నొందించు భుచిత్వవృత్తిచేఁ
గొంకక సత్వధంబు గొను కూఁమిగ్గఁజ్ఞానసరాజియున్.

చ. వననిధిఁ బుట్టి సస్మణినివాసము నై హిరికేలు వట్టి యా
ధనపతియులు సొచ్చియు ముదగుబున మంగళసూత్ర నైభవం
బునఁ దనరార నైతి నని పూనిక శంఖము చామకంఠ మై
ఘనత వహించి కాంచు మణికాంచనమంగళసూత్ర సంపదల్.

క. నిటలాక్షుఁడు మూలంబున, నట హరివ్రతగుబుమీఁద సమరుటకతన
న్వటఫలము ఫలము గాంచెను, బటుగతినియితిచుబుకభావముగొనుచున్

చ. సరసిరుహాక్షిదంతములసాటికి వస్తు మటన్నఁ గూడము
శ్వేరియునుగా నిరంతరము వేసరి చీకటిబందిగుబులం
జూరఁబడి వాడుఁగా మిగులసూత్రముల స్పరిగట్ట స్తుక్కుఁగా
పొరిఁబొరిఁ గండుగా నెఱయ భూరికుచాంతరదుర్గసేమలన్.

గీ. *అక్షయంపుగుణస్ఫుర్దియమరేనేని, చిన్తములులేనిగుంభంబుఁజెందెనేని
తరణిసందనముద్దులదంతపంక్తి, యాభిరూప్యంబు గాంచు ముత్యాలబంతి.

ఉ. పంచము లంట మే నిది యపాత్ర మటంచు వనాగమాంతశా
ఘాంచలవృత్తి మై చివు రుపాశ్రితమాధవసంగశైకర
క్త్యంచిత మై వధూటిమధురాధరతం జని చెందుటం గదా
కాంచెను సద్విజన్మపరికల్పితసంతతసంగసౌఖ్యముల్.

సీ. జలవాసతపమై(న)జలజంబులకుఁ గళాధరునిరాకకుఁ బ్రమోదంబు లేదు
లలి నట్టితప ముత్పలంబున కగునేని మిశ్రవైముఖ్యంబు మిగులుచుండుఁ
గలదు భిక్షావృత్తి గండుఁదుష్పదలకుఁ బాయిత్య మెన్నఁడుఁ బాయకుండు
గగనస్థిత వ్రతం బగుచకోరంబున కెన్న దోషాకరునింపు గదురుఁ
గాన చక్కని కాళిందికన్నుఁగవకు, నెన్ననివి సామ్య మేగతి నెనయఁగలవు
ఎట్టికష్టంపుఁదపమైన నిలవిగుణత, గన్నఫలమిచ్చుననుమాటగలుగు పెట్టు.

గీ. నిచులబంధవరాలోకనిస్సమీశ(?),లమలమాధుర్యరసవైభవాస్పదంబు
లగుచుఁజెలువారుకాళిందిసాగుఁగన్న,లన్నలోతమ్ములోయవియబ్జములకు.

సీ. చానకన్నులతోడిసాటిఁబూనఁదలంచి బ్రమసి బేడిసలు గాలములఁబడియె
జెలువయక్షులతోడిచెలిమి సేయఁగవచ్చి పొందమ్మిమొత్తముల్బురదబడియె

ముదితచక్షులతోడ మురువు సూపగవచ్చి కల్వలు నీళ్ల(లో) ముల్లంబుడియె
మానిని నయనయుగ్గంబు జిందానా లేటికొదమకన్నులు భీతి బెదరుపడియె
రమణీరమణీయతరపీక్షణముల తేట, బూనబోవుచునుదిరంబులూఁతఁబడియె
బొలఁతి చూపులచెలువప్పు బెగుకు లొలయఁ
గోరి తేటులు బికిరంపుఁగూడు గొనియె.

గీ. చన్ద్రకమునువ్వుబువ్వునుసరవిఁగూడ్చియుతిఘ్రాణంబునకుసాటి సెనయలేక
మతనంతంతకునుదలవంపుగాఁగఁ, బండుటలుచూడమే ధరౌచుండలమున.

చ. ఎదుట మెలంగువస్తు వొకయించుక కన్పడనీని మైలతో
నదనునఁ బెట్టు తెల్పులకు నబ్బదు నిల్కడ లేదు మార్దవా
బిది కొఱగాదు జన్మ మని యెంచి రత్నిస్థరదర్పణంబు ల
వృద్ధవతిచెక్కులై యెపుడు మాననితేట మృగుత్వము గొనుట.

క. నవనవరోచిర్నిచయ, ప్రవణము లగుకుందరదన ప్రవణంబులకు
నవ తనుచుఁ బల్కు దగునా, నవతను సరిగాక మెలంగునవసంఖ్యనిలక.

చ. చెలి చెలువంపుఁగర్ణములశ్రీ హరియింపఁగ నేల వచ్చె శ
ఘ్నలు లకటా వివేక మొనగూడక యయ్యపరాధ ముక్కుటం
బిల నొనగూడె వాని కది హేతువుగా జను లెల్ల నిష్పడుకొ
సలసలఁ గ్రాగుసూనియలఁ జాలఁగఁ జాలఁగ ముంచి యెత్తుటల్.

క. కలకంఠిమృదుకటాక్షా, చలరమృద్యుతులు నిండు శ్రవణద్వయి యొ
ప్పులు నించు*చీరసంబున, విలసిల్లెడుకూపయుగళివిధముం గొనుచుకొ(?)

చ. జలమరువ ద్దగీలజలసంభవకైరవఖంజరీటవ
క్షులిహరిణాక్షిమీనహరిణాంకపతన్తుల దృష్టిమాత్రనే
తొలఁగఁగఁజేయుఁ గన్న లని తోయజసూతి సవాఖ్యసంఖ్యల
న్నిలిపెను బార్ష్యయుగ్మమున నేర్పున నా సతిపీను లింపగుకొ.

ఉ. తియ్యన కాని యొడు మతితీ రొకయింతయుఁ గానరాదు నే
నయ్యలివేళికన్బొమలయందముఁ జెందనటంచుఁ జప్పనై
యొయ్యన జెండు గైకొనుచు నుండు మనోజునిచేతిసింగిణీ
యెయ్యెడఁ బిల్లపిల్లతర మించుకయేనియుఁ జేగఁ జెందెనే.

క. కనఁ గన మిగిలెడుమధురిమ, గనఁ జెలికన్బొమలతీరు గానక మరుచే
ననచెఱకువిల్లు ప్రాణము, గనఁజాలక కాదె నిలువుఁగన్నులుపడియెకొ.

శ్రీమద్భక్తసమైక్యము.

క. పూనునాటినిశాపతి, కన్నియనాథుని కృపాపాత్రుల కదా
సన్న మగుఁ దజ్జయంబును, మిన్న మెఱుఁగులబలిమిన్
ఉ. తమ్ములమేలు పూనమిని దక్కులవేన్మేల మేనుసోకిన
న్నెమ్మివహింపమిం గలుగునింద తొలంగఁగ నిండుఁజంతురుం
డెమ్మెలతమ్మియుం జెలువయింపులనెమ్మొగ పోదుఁ బూనఁ గా
తమ్ములమేలు మేల్సొగసుఁ దాలుచు లేనగుణేటనెన్నెలన్.

గీ. సనఁతు గనఁడయ్యె బూర్ణదోషాశరుండు
బహుబుణగన్త జలములు వ్రేలియకాపు
వరిహృతాశేషదోషమై భవ్యకాంతి
నైభవము గాంచు నెచ్చెలివదనమునకు.

క. ఎన్నఁ బ్రతిబింబభావా, వన్నం బగు ముకురమునకుఁ బాటిలు నేలా
*గన్నన్న సమత బింబత, గొన్న వికర్తనతనూజగొనబు మొగముతోన్.

గీ. కాంతివారాశి యగుభానుకన్యమోము
జగి యొకించుక యప్పుగాఁ జెంది యొక్క
రేయి చెలువొంది యది దీర్పలేమిఁ బొడము
చాపము కళంకమై విధుఁ బాయకుండు.

గీ. బహుళవక్షపాతభావితఁ డైనట్టి, చందమామ జడుఁడు సాటి యగునె
సమతఃబూని శాస్త్రసర్వస్వవిదురత, వఱుచుచుండుచెల్వ వక్త్రమునకు.

చ. పగ లిది రేయి నాక మఱి పక్షవిభేదము గాంచ కెప్పుడుం
దగులు మహోదయస్ఫుగణఁ దార్కిను నర్కునికూర్చిపట్టి మే
ల్సొగసులనెమ్మొగంబునకుఁ జొప్పడునే నరి యుంచుఁ బల్కఁగాఁ
దొంగచెలికాని దోషములు దూఁకొనువానిఁ గళంకభావితున్.

క. కనఁజనియె ముకుర మిందుండు, కొనవస్వంజనియె మాటుకొన్నంజనియెన్
వనజంబు గాని నెచ్చెలి, గొనబులనెమ్మొము సాటి గొన విజ్జగతిన్.

గీ. ఆమను బింబానుబింబైక్య మరసిచూడ, నరుదుబింబానుబింబులకైక్యపృత్తి
కంబుకంధరముఖదగ్గణంబుతోడ, నైక్యమొనగూడఁ జండున కబ్బురంబు.

ఉ. సాటికి రానినీలములు సావల రావడఁ బాటుఁబోతులై
తేఱులు పోయె మేఘములు దీనత మొట్టలు (వెట్టె) బామరల్
గాటపుఁదెల్లఁబాటాడవఁ గప్పడఁ బల్కఁగఁ గేకింఁధముల్
పాటలగంధికోప్పసిరిప్రాభవ మెన్నఁ దరంబె చూడఁగన్.

*గళగన్న సమతబింబత—మూ.

- గీ. అఖలసుమనశికదంబకాభ్యన్తరజాస్తతనూభవనీలకబరి
 దానినవలించునేగతిఁబూనవచ్చు, జగముకైనీరములు, మోయుజలవహంబు.
- క. అమరెడుకీర్తిడ సగ్ధర, కొమరుమిగులు పిలుందు దలఁవ గొనబగువిపులే
 కమనీయతనువు చవలే, రమణీమణి యకార వృత్తరత్నాకరమే.
- క. చెలమా సుధ కధరము చం, చలమా కనుదోయి కుచము చాలితకనకా
 చలమా నైపుల్యజితా, చలమా జఘనంబు ఘనము చానకు నెన్నన్.
- క. రాకాచందుగ్రి నగు నౌ, రాకాంతమొగమ్ము కెంపురావికిమే
 రా కామినియధరము చిగు, రాకా పాదంబు సురుచిరాకారమునన్.
- క. †నాకము నగుఁ గౌనమ్మై, నాకము(జగి)గుబ్బ యలపినాకము బొమ గూ
 లోకముల నుదతి హరిణా, లోతము నిందించు నౌర లోకము మెచ్చన్.
- క. ధరమా కుచ మూబలుఫణ, ధరమా నూఁగారు ‡నీరదాయకధారా
 ధరమా కచంబు స్వర్ణవి, ధరయాధరమా మెలుంగు ధరణిజఘనకన్.
- సి. ఇంపాకుకీర్తిడ యింద్రానీలముఁజేయ మధురంపు మోము పద్మంబుఁజేయు
 ముత్యాలసరిఁ జేయు ముద్దురద్రశేణి రుచిరంపుమోవి విమ్రమముఁజేయు
 శంఖంబుఁజేయును జక్కన్కంధర గుబ్బలు బంగారుకొండఁ జేయు
 భూమిచక్రిముఁజేయుఁ బొందైన జఘనంబు తలరుమధ్యమ్మసంతంబుఁజేయుఁ
 గలికిపాదంబు పద్మరాగంబుఁ జేయుఁ బాననిలువెల్లఁ దప్తకాంచనముఁజేయు
 వెలదిఁగొనినూడుమాటలు పేయునేల, రమణిలావణ్య మొగినముద్రాంబుఁజేయు
- సీ. జలధరమాలిక జగజంపుకీర్తిడ చంపకమాలిక సరసనాస
 భ్రమరవిలసితంబు కొమరారుకనుదోయి మత్తకోకిల యగుమంజుశము
 శిఖిణి యెమిఁచుఁ జెలువౌ రిదశేణి సగ్ధరయగు గుబ్బచన్నుదోయి
 యసురువిద్యుత్కాల యగును దనూముప్పి మత్తేధగళియగు మంజుపదము
 అలభుజంగప్రమాతమే యూరు దనను, బంధురంబయ్యె సర్వాంగభవ్యలక్ష్మి
 యరసిచూడఁగఁబంకేళిహాప్తచూతి. విశేదలావణ్యమహిమనదృష్టత్రయ్య
- సీ. రమణిలావణ్యంబురాశిలోఁ గనువట్టుఁ దేలులగుంపులు దెలిపిమాలు
 మువ్వన్న చందురుల్ ముద్దులమీనము ల్పుషిరము ల్పుష్పరస సౌంపునింపు
 ముక్తాఫలశ్రేణి మురుపంపుఁబడంబు శంఖంబు గుబ్బలు ల్పరసనాశ
 లంబంపుఁజిగురులు పొందైనజలనీలి బలువైనహాసము నిబ్బరపువీపు

లబ్ధురపువరపులీ నెడునట్టిరంధ, లరిదిగావించు కూర్మంబు లధికమృదుల
పంకజాతంబు లసమానభాసమాన, కాంచనచ్ఛాయ నెప్పుడొదవించుతీవె.
వ, ఇట్లు నిండుజన్మనంబున దేవాసురమనుష్యలోక కాంతాదురాపకామనీయ
కలక్ష్మీలీలాయశనంబున సర్వలక్షణైకలక్ష్యంబు నగునమ్మోహనాంగిసఖ
లవిద్యావిజ్ఞానవిమలాంతఃకరణ యని విశేషించి సకలజనపరమాహ్లాదైక
కారణం బగునంగీతశాస్త్రంబున మిగులఁ బ్రవీణ యగుట యారసి యారసి
కనీలవేణిముఖ సఖిజనంబులు తద్విద్యాపాటవంబుఁ దలిదండులగు ఛా
యాసూర్యులకు డెందంబుల కమందానందంబుగాఁ దెలుపం దలంచి యొ
క్క నాఁడు.

సీ. మేటిమిన్నేటిపొన్నీట మజ్జనమాగ్ని చిన్ని వెన్నెలవన్నెచీరఁ గట్టి
పొంగుసిట్టెపుఁజన్ను బొంగరంబులమీఁదసాగసుగొంబట్టుకంచుకము నొడిగి
నెఱికప్పుసిరి నొప్పు నెఱివొప్పు చెలువంద నందంపుఁబూదండ లమరఁజాట్టి
రిక్కరామొక్కపెన్నిక్కు చక్కఁగఁజేసి చొక్కునెన్నుదుటఁ జేర్చుక్కఁజెట్టి
కలువగమి కెగ్గులగించుకన్నుఁగవకుఁ, గలికి కటినిగ్గుమిన్నులకాటుకయిడి
యలరు నాణియుఁజెపునరులఱుతి నిలిపి, తీర్చి రీతితి వెలదికిఁ గూర్చు చెల్లలు.

క. కాయమ్మున నాధరణని, కాయమ్ము సఖిజనంబు ఘటియించుచనున్
మాయమ్మే సాటియగు. న్మాయమ్మకు మిగులు సవతు మాయమ్మనుచున్

ప. తగనంతరంబు.

క. విచ్చేయుము నీవిద్యకు, డచ్చెనవడి నేడు సత్సభాన్వితఁ డగుచు
స్వేచ్ఛనిశేలుపు విలిచెను, ముచ్చటగా నీదుపాట మురిపముచూడన్.

ప. అని విన్నవించిన.

ఉ. వచ్చె సఖిప్రియత్నమున వారిజలోచన వెన్న ముందటన్
హెచ్చు కదాదిభారమున నమ్మొలుకొ నొగిఁగుల్కఁ గొప్పుడా
లోచ్చము లేనిదీఁటూట ఘృతల వృడి జెక్కు మోమునం
దచ్చెత్తిమొల్కనవృ జగి నంద్రువెన్నలచాయ లొల్కఁగన్.

ఉ. కాంచెను గాంచవాంగి దమఁగాంచినదత్తు సమస్త విష్ణులో
దందితఁడై యాచారజననవదత్తి నావిస్మయరక్తచా

సంచితపీఠుఁ బ్రాగ్భవససారతనూపచిదుర్నిరీక్షు నా
కుంచితసద్యపుష్పితయగోపనపక్షు మాతాసపక్షునిన్.

చ. కని కరిమొప్ప మొక్కినను గన్నియ నాదరణాను *వృత్తితోఁ

గనుఁగొని తన్మనోజ్ఞముఖకంజము రంజిల సత్కరంబుల
న్నినుఁడు కవుంగిలించుకొని యింపుగ మూర్కొని తచ్చిరోజము
ల్పనుపడదుస్య చిట్లను సచారకృపారసవాఙ్గిఁ దేలుచున్.

సీ. పవడంపుదీవె రా బంగారుబొమ్మరా పొదలెడురాయంచబోద రావె
గుణరత్నరాశి రా గోనబుఁబూబంతి రా కొమరొప్పుచుద్దులగుమ్మ రావె
యతివమేల్బంతిరా మందాలకుప్ప రా యెఱవైనకొక్కాదుమెఱువ రావె
యప్పచ్చికొండ రా యతనువాలమ్మ రా సొగసైన చందురుసోగ రావె
బ్రాతి యైనట్టి నాతపఃఫలమ రావె, లలిత మైనట్టిసెవకల్పలతిక రావె
రాణగాంచిననాయంటిలక్ష్మీరావె, తలపులొసగుచ్చు ననుఁగన్నతల్లి రావె.

ఉ. బంగరు లీనుచూపు గలబంగరుబోటికి సాటియైన మా
బంగరుకొండ వచ్చెఁ గులపావనసద్గుణవార్ధి వచ్చె నా
కొంగువసిండి వచ్చె మదఁ గోరినభాగ్యము వచ్చె వచ్చె మా
ముంగిటికామధేను పని ముచ్చట దీరఁగఁ బల్కి వెండియున్.

క. తల్లివి గద కన్యామ. తల్లివిగద సొగసుఁగులకుఁదనముల సిరి మే
తల్లివి గద సుఃభూరుహ, వల్లివి గద మమ్ముఁబోవ నల్లినిభాంగీ.

క. ఒవ్వలకుప్పా నినుఁగ. న్నప్పటినుండియుఁ బ్రమాద మనుజలరాశిం
దప్పక మునుంగు నాశం, జోప్పడె నభ్యుదయమెన్నఁ జోద్యము జగతిన్.

గీ. అమ్మ నినువంటిపట్టి మీకబ్బెఁ గాన, చాయచాయకు మర్యాద

— (ఇక్కడఁ గొంతగ్రంథములేదు) —

దముల్పాలఁ దసర

గేయవాక్కర్త్రీ యనుపేరు గీలుకొనఁగ, వీణ వాయించె నవ్వేళ నేణనయన.
గీ, శతత్వనముభాతి మంగళార్థంబు గీతి, కది పరాశ్రవచించుట నంచునెన్ను
శాస్త్ర మారీత మగీతశాస్త్రవేత్త్రీ, కబ్రమేభావినన్యం (గళార్థ) మగుట.
క, రూపవతిగీతిభూషణ, దీపితమై మెచ్చుగాంచుఁ దీవ్రం బువమా

క్షేపములు వడయునని సభ, నాపాదించుచును మోదమందిరి విబుధుల్.

ఉ. చాయలు వేయు గల్గు నచసామికఁ జాయలు వేయు గిక్క రా
చాయలచాయ జెం సాతిపతిన్ ఘటిల్లె మే
ల్పాయలకెన్న మిక్కుటపుఁజాయఁ బ్రినన్తె ముద్దుబాడి యా
చాయకుమారిగీతి (గన) సంగతీతలమాఘరిశ్రుతిన్.

ప. అయ్యనసరంబున విశ్వంభరానిర్భరభారాయమాణ దుర్మానకంపాదివృశం
సను (ప్రసన్నగాచుడ) మణి యగుశ్రీకృష్ణ దేవకీపలయాదవశిరోమణి ముఖ
చంద్రబింబకుక్కుంది కాడంబరంబున నిజవయనజీవంజీవంబులకు సంజీవనం
బసేక్షించి విరించినభావధి యగుద్వాంసతీపథంబు నాత్మశరణపూతచరణ
(సరోరుహ) విన్యాసంబున ధన్యమూర్ధన్యంబు గాఁ గటాక్షించి తత్కటా
క్షసమాక్షి ప్రకారం పరభాగసందానితి మహాభాగపతద్విగుణితహరినామా
నుసంధానబంధురరోమహర్వాశ్రుకంచుక సముదంచితసర్వాంగవయను

సందామృతధారాప్రవాహంబున నవగతమోహాదిదోషపంకాంతరిత

తాలఘూక్రితంబు నెఱుపరిమాణంబు నతఃకరణంబు దేలియాడ మగిడి
సత్యబోకంబు స్వాలోకవిషయంబు చేయం దలంచిన (జగ) ఉంపుకూటిజడ
దాని గ్రహరాజగృహరాజంబు సమీపంబున సమీచీనతాసద్భీ చీనతదనూ
ననీలాగానామృతంబు కర్ణకూపంబులనిండారనబ్బురవడిచేపడిన వీణియనదలి
కదలక మైమఱచి పంచితహ (?)ంబునందె(స)నిమందవడి (?) డెందంబు
ననంబు గాక మసల మెల్లమెల్లనందేచ్చి కూర్చుండి శిరంబుఁ గంపంబుతోఁ
గూర్చి తల్లిని నాసికం జేర్చి తనలో నిల్లని వితర్కించె.

ఉ. ఎక్కడిలోక మేఁ గనని దెక్కడిగానము (నాకుఁ గొ)త్తగాఁ
దక్కిన) నిట్టిగాన మొక తావున నైని వినంగ మృగ్య మ
మృక్క యిడెంతచోద్య మహాహా ననుఁ జొక్కంగజేసె నద్దిరా
యక్కమలక్ష్యకీర్తనమునందును డెందము డింద కుండెడిన్.

క. బౌరా మును వింటిఁ బయః, పారావారజకు నాటి (పద్మాక్షి కుమా)
రీరత్న మయ్యె సూర్యున. కారుణిగుణాఢ్య * నీలయతులాంశం బై.

క. అక్కవ్య సకలవిద్యల, దిక్కులఁ దనసాటిలేక దీపించును జెం
పెక్కు మిగుల గీతములన్, లెక్కింపంగరాదు మాఘరీగుణ మనుచున్.

క. అతిరుణి యిప్పుడు తండ్రికిఁ, జేతం (బిగురొత్త సేవసే) యుగఁ బోలుం
బ్రీతిగ నెచ్చెలిఁ గనుఁగొన, కీతటిఁ జవ నాకు డెంద మెనయ దటంచున్.

న. ఇట్లుహించి.

సీ. సంగతతత్పురుషవదనిష్ఠాన్భూర్తి సలరారుపాణిసీయం బనంగ
సిద్ధసాధ్యవిశేషబుద్ధస్వరూపతః శాక్తికృతవ్యాకృత (ఫక్తి-యనంగ)
జ్ఞాతాత్మరీతి నిర్ధూతాంజనాత్మత సాధ్వలంకృతివిశేషం బనంగ
సరళస్థికళావ్రేణ స్త్రీరద్యానత సరసాంధ్రశ్రద్ధశాసన మనంగ
నరుగుదెంచెను నారాయణాభిధాయ, కాష్టవర్ణమనూత్తంసకాభిధాన
చతు స్వరస్వరవిశేష, హరిమహాతికరుండు శుభాకరుండు.

సీ. చంద్రోపరి సితాభజలవాహరేఖనాఁ దగుఘాలగోపించందనము దనర
నైరావతాలింగితాభ్రాపగజ్జలతాలినాఁ బసిండిజంద్యములు మెరియ
నగ్గికాశ్మీరకింజల్క సముదయం బన జటానమితి వెలుంగఁ
గలఘోతనగమధ్యగతనీలవేదిక నాఁ గటిఁ గృష్ణాజనము దనర్పఁ
గల్పకస్కంధపరిణాద్ధఘనతమాల, వల్లి యన వీణ భుజమున వన్నెఘాట
సలుదిశలమేను తిరిపివెన్నెలలుగాయ, వచ్చెనారదుండవ్యభావనునిడకు.

ఉ. ధారమునుండి రా మునీకి దూర్ణము బంగరుగద్దె డిగ్గి బ
త్కారవ మొప్పుగా నెమరుగాఁ జని భక్తిభయాద్భుతింబు ల
వ్యాధిక సందశించుచుది వారిజబంధుండు సాఁగి మొక్కిక్కెఁద
చ్చారుపదాంబుజాతములు సాధుకరద్యుతు లంటి రాజులన్.

క మొక్కిక్కెఁద *జెయ్యలసాకేరి, మక్కువఁ గైగుచ్చి యెత్తిమది ముదమలరన్
అక్కలహాశనమునినగు, మొక్కలుచొక్కటముగాఁగ మొగముననమరన్,

క. దీవించె నీకు దుర్లభ, మేవస్తువు లేదు దీవ నిడకుండఁగరా
దేనస్తు వక్షయం బగు, నావస్తువు నీకుఁ జుట్ట మిగు నిజ మనుచున్.

ప. ఇట్లు భావిశుంభంబుఁ దెలుపు వలుకు వలుకు తొలివలుకులగమికానిగాదిలి
కొడకుం గడగననివేమక గడలుకొన ముండట నిడుకొని వచ్చి యచ్చె
రువులకు సేలవగు తప నెలవునకుం దెచ్చి దచ్చిదిక్కులన్వంపుఁ బచ్చినె
న్నెలలు సాగసు మునుగు లొసంగు మగతామానికంబుల పెద్దగద్దెయ
నుంచి యవంబితథయభక్తి విసయాతిశయ మ్మగునాశయమున సమ్మహాశ
యనకు నిర్విశయముగా నిజకరకుశేతయమున సదాశయోచితంబు లగు
నువచారంబులు చేసి యాచేసిగుట్టంబుల తేరినెఱదొర దొర నెఱుంగని

గౌరవ్యలకుష్టుం దనకూతుం బిలిచి యప్ప యిప్పవరహితునకు మొక్కిం
జక్కంబడని దొక్కటియుఁ జిక్కదు మొక్కివలయు నని మొక్కించిన
సక్కారుణికపురుషమణి పురుషశిరోమణిపాణిగృహీణివి గమ్ము పామ్మా
యని దీవించి యనుపం బిడవఁ దదనుమతి నమృహామతి పిజానుగతసభా
జనంబుల యథావూర్వీచితస్థానంబుల వసీయింప నియమించి తాను
దక్షిణీపాతలంబున దివ్యభవ్యనవ్య పేనుముక్తాఫలాముక్త నిర్విదభద్రాని
నంబునఁ గూర్చుండి యుండఁ దత్కాలంబున.

చ. *శోలుపటివల్కుబల్లనులు నుష్టతమోహరణప్రేరణమాం

సలమహిమాన్వితు లృహితసత్పథవృత్తినిరూఢభావు లా

కలితదిగంక రాశిరుచిగాఢతనూరుచిరుల్ సభాస్థలిం

జెలువలరారి రిద్దఱును శీతనజాతము లబ్బురంపడన్.

క. అన్యోన్యకాంతినైభవ, మన్యోన్యముఁ గప్పఁ జిన్న లవిషయములుగా

నన్యనియం దన్యభ్రమ, మన్యాయ త్తంబుగాక యలవడె నభకున్.

క. నిండు నెలఁబోలు మునిమా, ర్తాండుని మార్తాండుఁ జూచి హరికైదువువే

రుండెడుపులుఁగులు భ్రమచే, నొండొండ ముదంబు భేద మొందునుమిగులన్

గీ. అట్టియెడఁ దమ్మివిడిమట్టుపట్టుదిట్ట, పట్టి యగుమాని కవియె నవ్వెట్లజేజె

గీటుకొనుహాసమునమోమునీటుగుల్క, మాటమాటకునమృతంబు తేటలోయికి.

క. నీరాక రాక సుస్మిద, నీరాకరమునకు సుగుణనీరాకర యీ

నీరాక గాక యా(వ, న్ని రా)కరమునకుఁ దేవ నేనెఱుఁగుదునే.

వ. ఓనుదర్శనకరశుభకరపదభక్తి మత్సుదర్శన నిదర్శనసమధిగత నిఖిలదర్శన

కాలతీతయపవిత్రతాన్యంగ్యవ్యంజకంబగుభవదీయదర్శనసమంజససంజీవ

నాపథంబున మదీయతావత్రయంబవత్రాపానిలయంబయ్యెడు మజ్జననంబు

పరార్థభావంబు నొడెడు మత్తేజంబు వేల్కొల్లంఘనంబుననలరారెడు మద

భ్యునయం బనస్తమయంబై చెలువారెడు మదీయనివాసంబు విష్ణుపదంబు

నం జెన్నుగాంచెడు మదధికారంబు గ్రహతీతం బైయొప్పారెడు మత్తేశిత్రం

బు కాంతిపర్యాయంబై వెలుంగొండెడు మత్సంతానంబు సమసిదతఁ గాంచి

యు నమందత దైవాతెడు నీరేడుజగంబులఁ దేజోవంతులకు దృష్టాంతంబున

మెలంగెడు భాగ్యంబు నాకుఁ బొసంగెడు సమాధిమత్తశానిధినిరూప

కక్రపాపయోధి వగునీదుసన్నిధికి గమనంబు గమకం బగు మత్స్వరాతనా
గణ్యపుణ్యపరిపాకంబ యని యని యరసి నిర్ణయించుకొనియెడ నధిగతుపరమా
ర్థతకు నవాప్తపర్వకామతకుఁ గేవలపదం బైవ భవాదృశులకు . మాదృశ
రాజసవనంబు ననుసరించి యత్కించిదర్థప్రదానంబునకు సంప్రదానశ గొ
నుట గగవకుసుమంబు గనుటయె సిద్ధం బని సిద్ధాంతీకరించెదంగా దేని
దేవరచిత్తంబు కుతుకలీలాయుత్తం బై యదర్థంబు విషయీకరించి సర్వా
ర్థమార్థాభిషిక్తంబు సేయ నవధరించె దదర్థంబు భవస్సన్నిధాన నైభవ
సమాసాదీతసంపత్సాకల్యతం దగుభవజ్ఞనుసవిధంబున నస్తీత్యాభ్యా
తంబు సంయోగంబు గొని కారకత్వం బంగీకరించు నని నిస్సంశయంబుగా
సంకల్పించెద భవాదృశుగృహ్యక్వారతంత్ర్యంబునం బ్రవర్తిల్లు నదోనందారు
నకు నెందేని స్వాతంత్ర్యం బతంత్రం బవుట చిత్తగించి వాచావిషయత త
త్ప్రకాశకీయం బ్రసరించజేయ దయసేయవలయు నని పునఃపునారచిత
ప్రణామంబులం బ్రార్థించిన.

గీ. ఇట్లు *వేపాదములసామియింపునింపు, మధుర భావలభాపింపఁజూచివినుచు
హరికథానుధయానినయపుడుగాంచు, మోద మందుచు నత్తమోఁదేదికనియె,

ఉ. ఓంసమస్తలోకనిచయోదయ హేతునిజప్రకాశ భ
వ్యాయితీకీర్తి నీకు నిటు లాడఁగఁ జెల్లునె యన్యవశ్యు నీ
వాయతనంబు వైదిచి చరాచరసంజననావనకీయా
పాయనిదానమూర్తులకు భద్రక రాగమరూపవైభవా.

క. మిన్ని దేవత యనుచు, నిన్ను నుతింపం బనేమి నిగమావళులం
గన్నట్టి త్రిపదయే నిను, సన్నతి గావించుకొనుచు సార్థక మయ్యెన్.

క. వెన్నునిఁ గన్నులఁ జూచుట, నిన్నుఁగనుంగొనుట మాకుఁజ మొక్కటిఁగోఁ
యన్నలివాక్ష్యు గనుంగొని, నిన్నుం గనవచ్చినాఁడ నీరజమిత్రా.

క. ఇంకొక్కటిఁ జెప్పెదనే. వంక స్విం నరిది గాన వైఖరిచే నీ
పాంకపుఁగూఁతుగు నను నీ, వంకకు రప్పించె జమ్ము వనజాతసఖా.

క. నీలాలక యిది నీలా, లీలావతియంశ నవతరించిన దగుటన్
నీలావతికా త్రౌక్యము, లీలాయదుమాళి ముద్దులేమం జేమన్.

క. తురితఁ బుట్టు వీణా, న రీణయతీంద్రవచనబంధమధురిమా
సారములు చెవులు సోఁకిన, బారాకారములసామి పలికెం బీతిన్.

౪. హరిపదపంకజాశయుగళాంచితభక్తివగప్రేక యా

హరి మనజాకృతిం బుడమి నందుటకుం గళ మెద్ది యమృతం
పునుమనఁ గెందఁజేయఁ దగుపుణ్యపుసాధన మెద్ది గూన ము
స్ఫుగమున కెట్టి దిగ్దాము సహగృహజలరాశి తేల్చువే.

౫. అని విని విజయముని యన్యునుఁ గనుగొనుచు నగుచు నిట్లను నౌరా
ననజాన్తు న్నిదావిసయము. విని కని యెఱుంగము నగునై విబుధులశోనన్.

౬. వేదముఁ రివి నీ న కా వేదవేద్యు, నెఱుంగజాలవె యెట్టైన నెన్ని చూడఁ
బరహితజ్ఞానమార్గవైన గ్రంథులకుఁ బ్రవృత్తభావంబు భూషణప్రవగ మనఘ.

౭. ననబాక్షిభక్తిభగవా. వనుడవు నీవెంతభాగ్యవంతుడవు బలి
నినునుండి తర్కాంశస్మృతి, నెనసితి *నిటనాదుపుణ్య మే మనవచ్చున్.

౮. దిన మొక్క నిమిష మయిన, న్వసజాక్షున్మరణ మెలఁగ వానివృజిన ము
ద్వికృతము సుకృతమగు న్ను. ర్చనపేధిస్పర్శ నినుము సౌవర్ణమే కా.

౯. తిలఁచి పన్ని వివాసము నిద్ద మునుంగు ముదంబురాశి మైఁ
బుడక ‡ తనంగుఁ గెన్నులఁ బ్రమోదజలంబులు పొంగుఁ బూర్ణతా
భాగినివాసము. తానగుచుచునవహానుల కైన నద్దిరా
బలిబలి వాసుదేవుఁడఁ బాటలుమాధుసార మెట్టిదో.

౧౦. నీ నేతెల్లరంగి నడలుకాన్యముగీతి విజ్ఞానకీర్తి మా విద్యమాడ్కి
సాధుదానము ‡ లేనిసంపదకైకడి ఎరళాంతి నెడయు తపంబుభాతి
కంతర క్తతిమానుగానంబువడువునఁ బాలనసేయని ప్రభుతచాయ
భేదానుదాధితి బాటుకగ్గము క్రియ రాగంబు గాంచని రతిపరుసున
నిద్దరాంధీశ్యానర్జితసేవలేన. భూరిపరిమళ మందపిపువ్వుపోల్కి
వాసుదేవులపదభక్తి వదలువాని, జన్మము నిరర్థకంబగు జలజమితీ.

౧౧. అలవరిత్య మెంతటిరుహఃశ్చున్నికెనఁ దంబుగాదు రాఁ
దెలియఁగ నెట్టిదిట్టలను దెల్వికిరాఁ దెలుపంగ శక్యమే
జలమహమితీ యట్లయిన సంగ్రహసూక్తుల వాడుబుద్ధికిం
దెలిసినయంత దెల్పద సుగీవర తప్పక యాలకింపుగొ.

* నిటనాదుపుణ్య—మూ. ‡ తనంగు—మూ. ‡ తియసంపద—మూ. శ్రీగీవ—మూ

గీ. ఈప్రపంచంబునకుఁ దొల్ల నెసఁగుచుండు
సచ్చిదానందమయ మాతృ (సంగ)రహిత
మనసుగతరూప మవ్యవహర్య మఖిల
మానసందాగహృన్యంబు భానుమంత.

గీ. అప్పరంబు సిస్సు క్తచే నమరిల్లిగూణ, మాయఁదైకొని సగుణత మరగి నగ్న
కారణవిచిత్రీకార్యసంఘాతరూప, మగుచు నారాయణాఖ్యత నలగుచుండు

సీ. తత్త్విరూపావృత్తి దనరు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబుభక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే నెలయుచు సద్భక్తి యవ్వద్య గురుసేన నందనలయు
సద్గురుసేన నిష్కా మత్వమున నబ్జునది చిత్తశుద్ధిచే నమను నద్ది
తాల్మిష్ట మిణగినఁ గలుగుఁ దదాహిత్య మలనకుఁ బాపక్షయంబు గాఁగ
నట్టిపాపక్షయంబుమే లానవచ్చు, దాన యాగాదిసత్క్రియ లూనఁ గలుగు
నవియుఁ దన్నాశరశక్తి దవులుటరిది, కర్తవ్యమామమానసుఁగాంచకున్న

క. భక్తియె స్వతంత్రీకరణము. ముక్తికి నవి కొందఁ డుద్గ్రీ భూరివివేకుల్
*భక్తిసుసాధ్యజ్ఞానమె, ముక్తిద మవి కొందఁ డాదుగ్రీ భూరివివేకుల్.

గీ. అఖిల మాత్మేష్టదేవత యనెమబుద్ధి, నిరతశయభక్తి బ్రహ్మమై పరఁగు నగ
యనుమనీషయ జ్ఞానంబునగుచుగాన, జ్ఞానభక్తుల కైకృన్యాయము మాకు.

గీ. కమలబాంధవజ్ఞానయోగమ్ముభక్తి, యోగమన రెండుబలునానలోప్పుచుండు
ఘోరిసంసారవారిధిపారమంద, ననుచుమునికృమలోకకొన్ని యమరఁబలుకు.

గీ. అరయ శ్రవణాదికక్రమాయత్తమవును, జ్ఞానయోగమ్ము తదితరజ్ఞానవిభవ
ఘటకమవుచుండు భక్తియోగం బనంగ, భావమీగతిఁ బలుకు నిబంధనలకు.

ప. విను మప్పరమేశ్వరుం డగునారాయణుడు లోకరక్షణపరాయణత్వంబు
నం దత్తత్కాలంబుల నానారూపంబులు దాల్చుచుండు నందువిశేషించి.

సీ. ప్రాణబలుఁగమిఁ దమ్మిపట్టిశోఁగూర్పంగ జగవంత పృథ్వదేశమునఁ బూన
ధరణిఁ గొమ్మునఁదాల్చి దనుజాతొమ్ము నగుల్చి బలి నధోభురవంపుఁబ్బు సేగ్గఁ
గృతవీర్యజాదిభూపతుల విచారింప వసధిమధ్యం బరావణము సేయ
ముష్టికాదులఁద్రుంపఁబురస త్వముహరింపయననసంహార నైభవముగొనఁగ
జలచరాకృతిఁ గమతతఁ జఱులకిటిత, నరమృగేంద్రతఁ గుబ్జతఁ బరశుధరత
రాఘవతహలితఁ బద్ధతలలితహయత, సఖలజనములుగొనియాడవలఁడుగొనియె

- గీ. తపశ యిత్ర తీ నవరతత్వ మవని, భారతారులఁ గంసాదిఘోరదనుజ
నికరములఁద్రుంపవను దేవునికిజనించి, వజ్రలుచునుగృష్ణుడనద్వార పతిమెలంగు.
- వ. అతనిమాయాబలపరిగృహీతదివ్యమంగళవిగ్రహంబునకు నుపమానంబు దు
ర్గహం బన ససంశయం బేమియయినం గీర్తనధ్యానాదిసాధనంబులం బా
పక్షయాఘ్రు లగుమాదృశు లగుదాసులకుం దదుపమానకల్పనసాహసంబు
న న్బుదోషంబుఁ గాదని విచారించి నాయథాశక్తి నమ్మహాపురుషు నంగ
సౌందర్యం బీషతాఁలంబు గీర్తించి కృతార్థత గాంచెద సావధానుండనై
యవధరింపుము.
- నీ. ఇంద్రసింహిచ్ఛాయ నెనయు దేహమువాఁడు ముద్దుగుల్మి-దునవ్వుమోమువాఁడు
ఘనశంఖనిభ మైనకంఠంబు గలవాఁడు చక్కని వెడఁదవక్షంబువాఁడు
జయలక్ష్మ్య లీనునాబాసు బాహులవాఁడు దనరారు సింహమధ్యంబువాఁడు
జనసంపదల మించుజంఘలు గలవాఁడు తమ్ముల మించుపాదములవాఁడు
కటిని జెన్నోందు బంగారుపటమువాఁడు, భారత గన్నట్టి నాభిపద్మమ్మువాఁడు
వ్రాజులు శ్రీవత్సకౌస్తుభపౌధలవాఁడు, చక్కదనముల *కల్లజైబరుగువాఁడు
- ఉ. క్రిందయి రేకమోచి సరిఁగ్నతఁ గృష్ణుని పాదయుగ్మ మిం
పొంద భజించి యంబుజము లొక్కడఁ దత్సుషమాంశ లేకగా
త్రిం గదనరారిఁ బద్మములపే రది వోసిడి తత్సమంబుగాఁ
గొందుగు పాదపద్మ మని కుఁతిబుద్ధులు గారె లోకముల్.
- ఉ. అంగుళిలే దళంబులు నఖాళులు కేరరము ల్బడవ్రోపీ
తాంగణనన్రదేవమాటొందితినీలమణీసుచు ల్బల
ద్భృంగములై చెలంగఁ గడుఁ దేజుకౌరపదాబ్జముల్ శుభా
ళిం గరుణించి భక్తులకు తీములు వాపుఁ దమోనివారకా.
- ఉ. అంగజునేగ్నిషంగయుగ మాశృతి కేము సమానవైభవం
బుం గయికొంటి మింక సగిపోలము కాంతి నటంచు న్గులం
క్రబృంగి తసింది తిత్తనువు వీడిన నాదొన లీడుగా వన
స్సంగతి నయ్యదూద్యహునిజంఘణాఘ్రుఁ దలంప శక్యమే.
- చ. తన కుపమానవస్తు వికే ధాణి లేదని కాదె గెల్పుపం
పున ధరియించు మేల్పిరుదు క్రిసా యిది నాఁగ మణివినుతృకాం
చనమయనూపురార్పణి నెసంగెడుఁ దద్దనజంఘ లెంచ న
వ్యనజభవుండుఁ జాలఁడు దివాకర తత్ప్రభ నెన్న శక్యమే.

*కల్లజై.మూ. గదనరారిపద్మములు-మూ. క్రైంగి-అనియుండుట న్యాయము
మైనను గొన్నిప్రాచీన ప్రయోగములిట్లునఁబడునన్నవి. క్రైంగి...హివిడ- అనుట సరిక
వర్తతి ? మేల్పిరదపోయెడ-మూ.

చ. ఉడుగసేదాలు మీఱు హరియూరులతీరిక మేటిసాటికిం

గడఁగి సమంబుగా కనఁటికంబములుం బొరవిచ్చు పోయెఁ బ
ల్విడిసెడి దానఁ జేసి “కదళీ న కదాచన” యన్ని పేధ మె
ఱుదు వడినిల్పెఁ గాదె తమకున్ జగతీస్థలియందు భాస్కరా.

గీ విద్యుదాపృత ముద్ధురవృత్తిశోభి, దీర్ఘఘంటానురణనగుందీప్తిరత్న
పదలనద్గుణలితశోభామిళితము, పద్మదళ నేత్రు నుత్కటిబంధ మమరు.

క. ఘన మగునేని జడంబగుఁ, దనియాశ్రయ మట్లుగాన స్త్రైర్యము గొనరా
దని మెఱుఁగుఁదీగ హరికటి, ఘన మజడంబనుచుఁ జేబుకై పున నిల్చెన్.

ఉ. దండినబాండభాండములతండము లుండఁగఁ దప్పించండన

స్మండలియందునుండి గరిమ స్వేడల స్వగుడం జనంగ బల్
గండి యొనర్చిరో యి దనఁగాఁ దనరెన్ హరిదివ్యనాభి *యు
ద్దండత నల్వఁ గన్నవిరి లెద్దయు నొప్పు (చునుండ) భాస్కరా.

చ. తనదు విచిత్రశక్తికి నిదర్శన మై తేసెరారఁగా బ్రస

ర్తని మృగరాజభద్రగజరాజులఁ గౌనున యానరీతియం
దు నలవరించి మీఁచె ననఁ దోచుచు దద్విభుమధ్యయానము
ల్లనుఁగొని యెన్న నచ్చెరు వగున్ హరిసుందరభావ మిచ్ఛన్.

చ. కవిబుధచంద్రలోకహితకారికమంగళజీవకేతునై

భవత రిపూత్కరంబు గెడపం గడుఁ గూడిన కాలసగ్పయో
గవిధిఁ బ్రకాశమందెను నఖండ లీలసద్భజపండకాండనై
భవముల నొప్పు మాధవుఁ బ్రస్తుతిసేయఁ దరంబె భాస్కరా.

చ. అమర ధరాంబరద్వయమునం దెసలారుగుణంబునందు ది

ప్ర్యములు(?)ను గారివైరిరశనాకృతి దాలిచె గాసఁ(దా) ననం
తమణిసితాసితార్యగురుధామ వినూతనచంద్రసౌమ్యభా
వముఁ గనఁజాలునే రశనభావము లోనఁ దలంప భాస్కరా.

ఉ. కలికితినాన నోట మీటు గన్నడె నాపను లింకఁ జెల్ల వం

చలవలగాజు చేఱిసితి తాసియుఁ బల్కయు నాన ముంగిట
న్నిలిపి స్వజన్మదేశమున ఫనిల్చెనునాఁ గనుపట్ట నారును
నులుకటురంబు నల్లయదుకుంజరుఁ డొప్పుఁజూమి యహర్వతీ.

- క. చిత్తురాస్యనదనమారుళి. గతిచే వక్షమున కెగసి కనుపడునాభీ
విశిషయోరుహాకేసర, వితతి యనం గొన్తుభంబు వెలయున్ హరికిన్.
- క. బుత్తుబులువసుచు మార్దన, భృత్యయు *సుస్వసత లేక వెలవెలబోచున్
రిత్తనడి శేఖ ముచ్చుళు, కుత్తుకయై పొలిచి సలిచె గుణనిధి యగుచున్.
- క. మంజుభుజకీర్తిహీరా, సంజతిధవళిమము భూమిసాకల్యధురా
రింగితము కంసదానన, భంజనుకే లమరు శేషభణిసన్నిభ మై.
- చ తిను వెలగాఁ గొనుం బసిఁడి దాన మెలంగుటఁగాని చెల్వితే
దసి యలకెంపు తిద్విభుశ్చయద్వయమై నవరత్నకోటికాం
చునెను క్షుణ్ణియుఁ బుచ్చుకొనసాగి వివోషనదోషభావతన్
గొనలు వహించుఁ జూడుకలకుఁ గోరిక లీలక లీనుచుండఁగన్.
- క. అకలంకగోవిలాస, ప్రకటన దోషాసరుద్ధభావతఁ గొనుచు
స్వీకరించు తిన్మృఖంబున, కకటా దుష్టములు నెలయు నబ్జము సరియే.
- చ. తిమిగొను ముద్దుకై తలఁచు తామరసాలయకన్య కన్యకా
భ్రమ జనియింపఁ దచ్చనకుఁ బన్నిన నిద్దపుడెల్కుమించుట
ద్గము లనఁ దోఁచు జూపఱకఁ దద్దయు మేల్చునుజెక్కు తార చి
త్తమునను వాక్కునం దలఁపఁ ద్రెల్పిభ సన్నతిసేయ శక్యమే.
- క. బలుగండ్లు నోవఁ బనడము, జలజాక్షుని మోవి యయ్యె సాగెంటి వధూ
వినిసద్రీదనక్షతములు, తొలఁగ దెచట కాధ రాగదోషము గొన్నన్.
- చ. ఘనవదనాలవాలమునఁ గన్పించెనుదా నానిదేరి చి
న్నినగవుచెన్నెలం గలసి చిక్కినయప్పవడంపుమోసుతో
యన రదనాళి యింపొనరె నాదటఁ దత్కిశలం బనంగఁ గృ
ష్ణునినుధురాధరంబు గణుసొంపు వహించు సలింపవందితా.
- క. కమలాహితవరకాంతలు, శమితతిమిఁజూర్తు లమలసత్పథవర్తుల్
భ్రమిశోరు తాంకంబులు, కమలాక్షునియంబకములు కడుఁ దసరారున్.
- ఉ. భవ్యతిరంబుగా భరణభారనలాంచితవృత్తియు క్తమై
నవ్యవయోజజాతయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
స్తవ్యము గాంచి రాజులును దైత్యవిరోధిశుభేక్షణాలి త
ద్దీవ్యదుదారనైఖరులు తెల్పఁగనా కగునే విభాకలా.

- క. తీవిన్ శుభ్రపదగము లై, భావింప నువర్ణశబ్దభరణాంకములై
దైవాటి మంగళమహా, శ్రీవృత్తము లగుచు బాలిచె శ్రీపతివీనుల్.
- క. హరికప్పుబరిగడ్డము, *సారిదిగ నవ్వదనచంద్రుఁ జుట్టకొను దళ
త్సరరాజనీలశోభా, పరివంధిపృథలఁ దునువరివేష మునన్.
- క. హరిచెక్కుల సొంపారెను, గురుతరనవపద్మరాగకుండలరుచి శ్రీ
తరుణీకృతచుంబనవి. స్ఫురదుతుతాంబూలరాగముం దలఁపిందున్.
- గీ. విషయగంధరాగవిహృతిచే జెన్నాఁడు, కమలపత్ర నేత్రాఘ్రిణమునకు
విషయ మనఁగరాదు వివరింపఁగా గంధ, ఫలినిగంధమాత్రీ ఫలిత మగుట.
- క. గుణవృద్ధులగుచు రాజులు, ఫణిరాజశయానుబాములు పరికించునుగా
గుణిణము వక్రమే యిది, గణుతింపఁగ వక్రతమమెక్కా యిదియనుచున్
- క. చక్షుఃపీయమృగమదతిల, కాక్షిణసులక్షణైకహరి యగురమా
ధ్యక్షునలికంబునకు నవ, లక్షణవక్రంపు నెల తుల యనం దగునే.
- గీ. ప్రథమకైవడి సత్కళాప్రథవహించు, దీపితాకారమై సంవృతి కెన యగును
శక్యమే సన్నతికి యదుపాత్వభాము, లాలితచ్ఛాయమృదులనిటాలతలము.
- గీ. మహితజలధరమాలికామైత్రి గాంచి, వజ్రులుచుండెడుహరివాలబంధ మొప్పు
లఘుగుణౌజ్వల్యముఖ్యత రాజలంగఁ, జాల రహితజెందుచంపకమాలి కమర.
- గీ. అతనిసొందర్య మతనికళ్యాణగుణము, లనవశేషంబుగా నెన్న నఁవిగాదు
వదనములు నాల్గు గల్గినవానికైనఁ, దలలువేయింట మెలఁగెడుచిలువైన.
- ఉ. అట్టిసమస్తలోకనిధి యట్టిజగద్ధితవేపధూర్వాహుం
డట్టిదయాపయోచనతి యట్టిత మోపహనామకీర్తనం
డట్టివిచిత్రీరూపఖని యట్టిమహద్భుతకార్యకర్త నీ
పట్టికి మేలుపట్టయిన పట్టు నుమీ పరికించి చెప్పితిన్.
- క. మదిలోపల నిక్కార్థము, వదల ననొచిత్త్య మచట వదలదును వదా
వదవదనవరజములు నమ, పదభాషితభూషణంబు పద మందదుగా.
- గీ. అబ్జజాంధవ యింతవర్యంత మిట్లు, హరికథాగోష్ఠి సమయ మత్యంతమధుర
మగుచు వెడలెరు సత్యలోకానుసరణ, వాంఛ దీర్పంగ నానతీవలయుననిన.

*సారిదిగనన్ వదననెంద్ర - †గంధమాత్ర పరిణ-మూ. ‡రెండ కాపుల 'యిది' యనియేగలదు.

- గీ. ఇట్లు బలు పోటుపాటలనింపుగాంచు, మించుజడదారిరతనపు మేలుమాట
లాలుకించి ముగంజొత్తై జాల నించి, మునుడునద్భక్తిబల్కె-మెల్లనహసించి.
- ఉ. అంతగ మోగెమంగుబలు పాటుప నేనుపు గల్లెనాకు నే
కాంత ముంఠి మా నుగయ మంది తనంతివదంబు గంటి శ్రీ
కాంఠసుధాశికాంతకథ గర్భయుగం బొగి దన్ని తీవు వా
కాంతితిసిదా నమృతపకల్పకభూజ నుదీచనోత్త మా.
- క. ఏకగుణహాని యెఱుంగని, తోక విశేషోక్తి యందు శోభిలు నమృత
శ్రీకలితసామ్యదార్ధ్యము. లోకహితాచార బోధలులితవికారా.
- గీ. అనఘమీరానతిచ్చినయన్న నడిచు, గాక యీజనుడనృథాగతిమోగు నె
వైదికోక్తి కిమీవంటివారిమాట, కరయ సత్వత నీరెంటి కర్థమొకటి.
- వ. ఇట్లు వదించి విగించితియెనకు సవినయంబుగా నహస్కరుండు నమస్క
రించి యగు డనుగ గొంతన వృనుగమించి మగుడఁ దదనుజ్ఞ భరించి తిరిగి
వచ్చి కూఁతగు గాంచి గుచ్చి కొఁగిలించి మెచ్చుగా ముచ్చట దీర న
మూఁగ్యభూషణంబరంబులు ధరించి తక్కిననీల వేణీముఖసభివసంబులకుఁ
దగిన సభావసంబులు సభాజనదృక్సభాజనంబుగాఁగావించి యయ్యంతిమే
లపుటింగులతో నంతిపుగంబునకు ననువుటయు.
- క. పరివార్థిరూప వినమ. † చ్చలీమాధ్యవిధానదక్షునస్మృతనామా
మరమాన్య మోన్యచరితా, పరతంహానీంద్ర హృదయపంజభృంగా.
గద్యము. ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరణారవిందమిందాంతకరణ పోనారి
మాధవయజ్ఞసముజ్జ్వలత్ప్రపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజన
వంశాభిరాకాశశాంక నిరంతరారాధిత విచక్షణశశాంక అభినవసన్నయ
భట్టారకాహోబలపత్వాహ్వాయకవిమ హోపాధ్యాయభట్టారక ప్ర
ణీతం బైనకాలింధీకన్యావేణాయం బనుమహాప్ర బంధంబునందుఁ బ్రథమా
శాస్త్రము.

కాళిందీకన్యాపరిణయము

—: ద్వితీయాశ్వాసము ;—

- క. శ్రీమైథిలీమనోహర, కామితఫలదాయ సుజనకల్పచుసీజా
శ్యామలవిగ్రహ నుతను, త్రామా సాకేతధామ దశరథరామా ! ౧
- వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము, ౨
- క. తనతండ్రికి నారిదుఁ డా, వనజాశ్వునిచితములను వర్ణింపంగా
విని మనము నాటి కామిని, తనకుం దగిపట్టివిభుఁ డతండుని తలఁచెన్. ౩
- ఉ. ఉల్లము రంజిలం దనుఁ బయోయహా*నేత్రులు గొల్పవచ్చి తాఁ
దల్లికి మ్రోక్కి- యాయమ ముదంబున సేస లోసుంగి దీవనల్
తెల్లముగా నొనర్ప నొకతీరునఁ గైకొని యొప్పు నొప్పునే
వల్లవపాణి యందుఁ దగుబంగుగన్దెయఁ జేరె జంతతోన్. ౪
- చ. వనజభా వేంద్రచంద్రధరవాఙ్మనసాళిగ మై నెలుంగు కృ
ష్ణసీలీ స్థాంపునింపు జగిసోయగము న్విభవంబునుం ద్రొమ్మి
తరుగకు నారదుండు తదుదంతము సంతముగాఁగఁ జెప్పెగా
విసన మెలంత కచ్చువడి వేగమెల్పె హృదబుంజంబున. ౫
- చ. తలఁచినయంతినే మిగుల దప్పకుఁ డేవఁగ సంతకంతకు
స్వలపులు చింత వంత బలవంతపుఁగాఁకలు వింతసేయఁగాఁ
జెలుల కెఱుంగనీక తనచెక్కిలఁ జెయ్యడ నేరకుండె నా
జలరుహపాణి పూర్ణమునఁ జెయ్యులు దక్కుచు లోనఁ గుందుచున్. ౬
- ఉ. వీనుల విన్నయంతయును వెన్నునిచక్కఁదనంబు సంతత
ధ్యానము సేయుచో నతలయాకృతి కన్నులఁ గట్టినట్లయై
మానుగఁ దోచినంతటన మానిని సిగ్గున మోము వాంచినం
గానమి సంతతో వగచి కన్నుల నించును బాష్పపూరముల్. ౭
- చ. నెలఁతకు వెంటనే మరుఁడు నెమ్మదికొల్మి వియోగవహిని శౌ
లోలుపను మించగా నెడలు కొత్తటిగాడ్పన వేడియాక్పు బై
ల్దొలకెఁ దదుద్ధతాభినవధూమఘనాంకురపాళినాఁ బయిం
బులకలు నిండెఁ దద్రసముహాలికఁ గిమ్మి శ్రమాంబు చెక్కులన్. ౮

- చ. తఱుగక నే మెలంగినను దామరశక్తికి మోముదమ్మిలో
నెఱిఁ దొవరంగు పొంగి డెఱు నీటరి సాటి యటంచుఁ బల్లఁగా
నుఱియలు లోఁగ వైరి యింక నుండఁగ నీతము గాదటంచుఁ దా
నఱవఱ లయ్యెఁ జెప్పుట నొయారపుఁగస్తుఁబొట్టు మోమునన్. ౯
- ఉ. క్రమ్మిన చెక్కులొంజెమట గన్తుకరంబులఁ గ్రన్ముచన్ గగు
ర్పున్నెయి పైఁడిదువ్వలువ మూత దలిర్పఁగఁ గోరిక ల్పడి
న్దుమ్మర మేనియు న్నఱుఁగుఁ బూని త్రపావశత స్వయస్యల
గొన్న యెఱుంగనీక యటు గొంత మెలుంగెఁ బ్రమోహమగ్నయై ౧౦
- క. ఈగతి విన్నంతనె మను, లాఁగక లేచన్ హృదంబుజాప్తపునస్సా
ధాగరిమన్ గరితకు నా,లోఁ గనఁబడియెన్ రమేశురూప బెల్లన్.
- ఉ. శౌరియచిత్తహాపవటుసంకద సింగిణి గాఁగఁ దగ్గనో
దారత నారిగా హాప్రధానమనోహరసౌమనస్యశృ
గారము లంకకోలలుగఁ కైకొని మన్తనఁ డేయఁజొచ్చె నే
పార శిరీషపేశలము లైనతల్దరిసప్తశీకమల్. ౧౧
- ఉ. ఈయచుసార్వభౌముకథ లిట్టివి భావభవానుమోదదం
బై యెడఁ బాయకుండె సఖులార సదా యతనుప్రభావమో
హో యని వారువారుఁ బ్రకృతోక్తు లన న్విని మగ్న గావున
న్నాయెడఁ గూర్చి పల్లుటని నాన నతాననయై వసింపుచున్. ౧౩
- వ. అంత నగద్దియనుండి ముద్దియ దిగ్గన లేచి. ౧౪
- సీ. శుక్తికానిర్ముక్తమాక్తికంబులరీతిఁ గన్నుల బాష్పాంబుకణము లొలుక
బాలాంతరవిలోలచక్రద్వయములీలఁ జన్గవ పైటలోఁ జొకళింప
ఘనసంఘనిర్గతకరకలకరణిగాఁ దుఱుమున నరవిరు ద్ధారఁగుచుండ
సారసోపరిహిమజలబిందువులపోల్కి మోమునఁ జెప్పుట మొల్ల లెత్త
నడుము గడగడ వడఁకఁగ † బెడఁగుగడవ
నుడిగెఘఁబడంతు లుడిగెములొగిఁ బరాకు
చేయుచును జెల్వకైదండ సేయ నదియు
నిచ్చుగింపక యిటికి నేగి యచట. ౧౫

* కంటుక—మూలము. † బెడఁగు కడవ—మూ.

—: కాళిందివిరహావస్థ :—

- క. కసికాటుగ భుజియింపుచు, విసుప్రస నేతెంచి పాన్పు వెనఁ జేరె మనో
రసజాతతీ వ్రవిరహభ, రసుమస్సహతాప యౌచు రమణి రయమున్. ౧౩
- చ. ఎడయనిమోహవేదనల నెంతయుఁ గుంచుచుఁ గృష్ణరూప మే
ర్పడ నునులేతకల్పతరుప త్రముమీఁదట వ్రాయు వ్రాసి యి
పడరఁగఁ జూచుఁ జూచి తనయక్తునఁ జేరిచి ముద్దుగాంచు నా
పడతుక నెమ్మదిం బొడమి పాయనిప్రేముడి రేప నెంతయున్. ౧౪
- క. వనితకుఁ దాపజ్వర మెచ్చినచోఁ బ్రియుకథల రతిని జెందుచు ననిశం
బును మెలఁగ నయ్యకథ్య, బునఁ గాదే మిగులఁ దాపచున్ గఱుకెత్తెన్. ౧౫
- గీ. సుతత ధ్యాతహరికథాసరసిలోన, నెప్పుడును దేలుచుండు నాయిగురుఁబోని
కదియ సుమ్మ వియోగతాపాహికజ్వ, రాంకురంబున కగుహేతు వాదిమంబు.
సీ. తళికొత్తుచెక్కుటద్దములకాంతులతోడ మందహాసంబులు మంద మయ్యె
జెలులతోఁ జేయుముద్దల ముచ్చటలతోడ శృంగరరచనలు రంగు దప్పె
నుడుగక వెడలు నిట్టూర్పులగమితోన కన్నీటిముసురులు గడలుకొనియె
నతిమనోహరరుచిరాకారములతోన మేల్చి బంగారు నెమ్మేను డస్సి
మోహదశతోన కోరిక ల్తుంచుకొనియె, వెడదకన్నులతోఁ జేష్టవిఘ్నవదలె
బడలికలతోన చెమటలు పొడమఁ జొచ్చె, విరహవేదన నక్రాంతవేగుచుండ.
- క. గురుతరమదనజ్వరవి, స్ఫురణం
జూడ నప్పుడు, ఖరశిఖసంతప్తకనకళికకు సరియై. ౧౬
- వ. ఇట్లు దినదినప్రవర్ధమానవిరహవేదనాదోదూయామానమానస
న నిట్లని వితర్కించె. ౧౭
- చ. నిగమగణోక్తికిం బరమనిర్మలమానసవృత్తికి న్నదా
సాగియనియట్టి కృష్ణపదసూచితవస్తువు గాంక్ష (సేనెడన్)
పయోనిధి నీఁదఁగోరెద
న్నిగుల సుధాంశుమండలము మిన్నక చేతులఁ బట్టఁ గోరెదన్. ౧౮
- గీ. అమ్మచెల్ల మహావిరక్తాగ్రయాయి,
ధికరాగసదావృతస్వాంతులైన, మాదృశులకబ్బుననుచు నన్తుంగవచ్చు.
- క. చిత్తము గోరిన నబ్బలు, విత్తము లభియించునెడ దు
వత్తరమై తాపవహ్ని వారకపుట్టెన్. ౧౯

సీ. నిఖిలగాయనగాయనీమన్దళం బైన యిపులపాట నా కేల యబ్బె
 నబ్బుగా కేమి నా
 సంపుగా కేమి నే నగ్గతి వినిపించ నద్దివ్యముని యేల యటకు వచ్చె
 వచ్చుగా కేమి యవ్వాసుదేవస్వామిలాలితచారిత్ర (యేలచెప్పె)
 యచ్యుతుని గోరె నీకోర్కి యజ్ఞరచిత
 కావ్యశైలి విఫలతః గాంచి హాస్యపదము గానున్న దిం కేటిబ్రకుత్రోవ.

ఉ. కన్నజ

విన్నయతండు దీర్ప మది బెట్టునొ పెట్టఁడొ ప్పేర్చి బూన న
 న్నన్నలినాఁడుఁ డియ్యకొన నయ్యెడునో మఱి కాఁడొ యిట్టి నా
 బన్న ౨౨

గీ. వేడివేలుపు కృష్ణునివేడఁబోవ, గురుత కొంచించుకాంక్షయే కొఱతవడిన
 గౌరవము వోపు నని చెప్పఁగాఁ బనేమి ౨౩

ఉ. చక్రనివారిలో మిగులఁ జక్రనిచానలు చాలఁజాల న
 చ్చక్రఁదనాలకుప్ప యమచంద్రుని దామె వరించి రన్న నే
 నొక్కతఁ బోల నెట్లు
 సౌఖ్య మీవిరహ మెట్లు తరించెద నేను దైవమా. ౨౪

క. అరయఁగ బహుకాంతాజన, వరణాస్పదమైన వరుని వరునిగ మదిలో
 ధాత దా నఘమొందుకొ.

* * * *

వ. ఇట్లూహించువేళ నబ్బలయూహాబలంబున. ౩౧

ఉ. కన్పియయగకప్రదిమ గన్నులఁ దన్ను జయింప బల్వత
 న్నిన్నక పంచతం గొనుచు మేల్గొనఁ దన్ను భజించు నమ్ములం
 దిన్నఁగఁ దెల్పిచేసి పగ దీర్పఁగ వేళ యిదంచు మన్నఁడు
 *దన్నువ వెంట నుటుచు రయంబున లోఁగొనె నైదుబాణముల్. ౩౨

ఉ. తమ్ములు గల్వులు న్నుచు బృథగ్గతి సాటికి రాక నీటిలోఁ
 బమ్మి తపం బొనర్చి మొయి వాయుచు నెచ్చెలికన్ను లయ్యెగా
 యస్పదనప్రతాపతపనావృతిగాఁ దమచేష్ట వాయమిం
 జ మ్మరవిప్పు మోక్షులను జూడఁగ నయ్యెడు నింతిసేత్రముల్. ౩౩

- క. కలువలుఁ దమ్ములు సరిరా, మెలఁగుట కోర్వొగలేక మెలఁతుకకన్నుల్
*బలుకోపుగదుర నిద్దుర, నొలయప్రను వికాసభావ మొదపుఁ దలఁచున్.
- క. కాంతకు మదిఁ బుట్టెడుతల, బొంతలతో వేడియూపులతో మరుబ
హ్లాంతలతో ముఱుపూతల, రొంతలతో రేలు న్రాస్వలుప్తము లయ్యెన్.
- క. కృశగాత్రి యనుచు నెప్పుడు, గుశబుద్ధులు పిలువఁ బీఠకుచయ్యుగంబుల్
కృశతఁ గొనె బుధగణోత్తులు, వశమే తప్పిప నెట్టివారికి నైనన్ 3౩
- క. రవణములు †మీఱిపడియెన్, ధవళేక్షణమేమసీగ దాఁ గృశియింపన్
రవళియిటు మాకుఁ జెల్లదు, తవిలెన్నాచ్యుతయె నిల్వఁదరమాయనుచున్.
- క. తరుణికిఁ గ్రుమున రుచితో, నరుదులు మిక్కుటము లయ్యె నతివకురుదిగా
కురువేదన దినదిన ము, చెప్పునగ నంగంబు లెల్లఁ జిక్కఁగసాగెన్. 3౪
- క. ఆసమయంబున గుణవతి, యాసురచనసాధ్వలంక్రియాసాహిత్య
బీనజ చేసి నిజేష్టర, సాసన్నస్వాంతవృత్తి యై వర్తిల్లెన్. 3౫
- ఉ. ఉత్తమగాత్రి కట్టియెడ నుత్తమ మయ్యెను గేశచాశ ను
త్యుత్తమ మయ్యెఁ జిత్తము మహోత్తమ మయ్యెఁ గట్టిప్రదేశ మే
కోత్తమ మయ్యె మోహనపయోధరయుగ్మము చిక్కనంగము
ల్లత్తచకోరలోచనకు మధ్యమవైఖరిఁ గాంచె జిక్కుచున్. ౪౦
- చ. విరహనిదాఘకాలమున వేమటు మోము వడంకసాగె ని
ర్భరహృదయానురాగరసవారిధురు ల్పులు కుబ్జ సూర్తికో
త్కరములు కంకణాకృతులఁ దాల్చె నెలంతరు నొత వింత యి
ట్లరయ ఘటింపలేడె ఘటనాఘటనాకృతి మారుఁ డెంతయన్. ౪౧
- గీ. మారనాసింధముఁడుతాపభారవహ్నిఁ
గ్రాచి తనతూపు మొనవాఁడి †కమ్మియచ్చు
చేత సుఘర్షణముసేయఁ జిక్కిచిక్కి
కనఁగనగుఁ జెల్వలలితాంగకనకలలిక. ౪౨
- గీ. గోకులాయతచేష్టసాకోచ మొనవె, నెన్నిపురివిచ్చెఁ గాటువ్య మిచ్చుకొనియె
హంసజాతాంగయాతనాయత్తమైన, యతనుశరవర్షమవిరళంబగు మబరఁగ.
మ. స్తరదావాగ్ని హృదంతరాళము దహింపం బైకిఁ బొంగెక్కు ని
బ్జరఘ్నాత్రి యనంగ నంగమున ధావశ్యంబు దైవాజ్ఞ భీ

కరతత్కామశరప్రవర్షణమునం గన్పట్టు దూర్వా(తృణం)

గీ. గురపుఁ *జొంపమనంగఁ దీర్పు నెఱిగెన్ గుంపై నెఱు ల్గోమునన్. ౪౪
గీ. ధార్తరాష్ట్రునినాదంబు లార్తులొదవ, మీఱఁగాఁబాఁడురాజకుమారగోచు
లమగ సద్వర్గమామోదమంద మెలఁగ, నతనుశరశయ్యగాం గేయసుతనుఁ వొరగె

క. పుష్పలవిలుతునిపుష్పల, టుష్పల నునుఁబూలబుఱిటుష్పలు మఱచె
బుష్పలు నష్పలు మఱచె, బుష్పలు దష్పలను మఱచెఁ బూఁబోణితగన్.

సీ. తనువున ననమహాధనచేలము ధరింప దయలంపు ముక్తకర్దము మలఁదను

మోహనస్థాలంబముఖమాల్యములు గ న దతిరుచిరలలాతికాదు లిశగు

భృంగీకఁకధారణాంశీకృణికి రోయు నశనవాంఛకు దూర మగుచునుండుఁ

దాంబూలరుచు లానుతలఁపుగో మెలఁగను చదువులపై భ్రాంతియొదననీను

హీరమయపంజరాంతర చారుకీర, శారికారావములు వినఁ జేరఁ జనదు

చిత్తపద్మనికేతనశ్రీనివాస, మాఢజాలంబులోఁ జిక్కి రుచిరగాత్రి. ౪౭

గీ. అతనుసుమహేతిసముదయం బతనుకుచగు

నతనుసుమహేతిసముదయం బయ్యె నపును

అతిసునాబ్జసుచిస్ఫూర్తి యబ్జనయన

కతిసునాబ్జసుచిస్ఫూర్తి యగుచు మెలఁగె ౪౮

క. అతినూత్నాంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానుపూన్కి కమలేక్షణకన్

అతినూత్నాంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానుపూన్కి గతిఁ గననయ్యెన్.

లయగ్రహి. ఆటలకు ముందెసఁగుమాటలకు

నింపొనరుపాటలకు లేనగవు తేటలకు నెట్లే

నీటులకుఁ గప్పురపు వీటులకుఁ బూ.బఱపుఁ

జోటులకుఁ గేళవనవాటులకుఁ గూర్పు

బోటులకు లేనిదురపాటులకు రవణముల

కోటులకు బోనములనేటులకు శారీ

చాటులకు సౌధముల చోటులకుఁ గళలయల

వాటులకు బాల యెలెవాటులకు రోసెన్. ౫౦

గీ. అంతరంగము మాధవధ్యాసపటిమ

కలితమై యొప్పుఁ దద్వశగతము లగుచు

* జొంపమనారి — † కరగ — మూలము.

నఖలవిషములుమెలంగ బాహ్యంబుమఱచి

యయ్యయోగిని యోగిని యనంగఁ బరఁగె.

౧౧౦

క. అదిమఱచె నిదియుమఱచె, న్నదవతి యని పలుక నేల మది హరి నొకనిం
గదియించి మఱవదెప్పుడు, నదియనియన నేమి బాహ్యమంతయు మఱచెక్కొ
గి. సర్వకార్యారాతరాయంబు సంఘటిల్లు, ప్రీతగైకొన్న ననిచూచి ప్రీతమాని
ప్రీతవతియూత్తలోని యభీష్టితుంబు, కన్నతొడ్డికి వినుపింపఁగాఁ దలంచు.

చ. నగుఁ దల యూఁమఁ గన్తోగుచు నల్లడఁ జూచు వడంకు లేచు బ
ల్వగగోను మ్రొచ్చుమం బూరలు వాడును శౌరీఁ దలంచి వేడు మై
గగురుపుఁ జేర్చు నున్ను రను గద్గదపాటు గనుం జెమచ్చు నిం
పగుచెలిఁ బిల్చుఁ బల్కుదువు నంబుజలోచన మన్నభార్తయై.

౧౧౧

శా. రంభారూపిణి చెట్టవట్టకొన నారంభించు శ్రీకృష్ణుడో
స్తభం బుచు గృహేంద్రనీలరచితస్తంభంబుఁ దచ్చారువ
క్త్రాభోజం బని గేహకుడ్యఖచితప్రాంచస్తహదర్పణం
బఁభోజానన ముద్దులాడ మొగ మొయ్యం జేర్చుఁ గామార్తయై.

౧౧౨

శా. నేత్రమ్మీలన మశ్రుచె త్యవిరతం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం
గాత్రం యాతించ హృష్టరోమచయతాం కంపైకసంపన్నతామ్
పాత్రం దుశ్శచిసంగతే ర్భవతి సద్వక్త్ర చలైశ్వర్యభా
క్షతాత్మప్రభవామణే స్సమజని గ్రీవా ప్యయోగక్రమాత్.

౧౧౩

క. మదనాసమశరమయ మని, ముదమున లోకంబు లెల్లఁ బొగడుట నిజ మై
యొదవ మదనాగగామిని, మదనాసమశరమయంబు మానక యయ్యె.

క. అరయఁగ సన్నుటతాసు, దరతాన్విత మగుచు సాధుతా భావిత మై
తరుణీమణివచనము ప్రాగ్విరచితసరసప్రబంధవిధములు దెలుపు.

౧౧౪

గి. విషమశరశరవేదనోద్విగ్న యైవ, వెలఁదిపైఁదీఁగ భారతీవృత్తిఁ గనియె
నట్టివేళన పంకేరుహప్తనూతి, విన్ననిమొగంబు భారతీవృత్తి వదల.

౧౧౫

గి. వాక్కుతోడుత నత్తేటచెక్కులాఁడి
చాలఁజాలంగ నెడఁసఁబాంచాలిపొందు
చిత్రమొనరంగనవ్వేళఁజెల్వమేను
చాలఁజాలంగఁ గొనియెఁ బాంచాలిపొందు,

౧౧౬

గీ. విషమబాణుడు విషమాస్త్రవేధ సేయ

నతనిమామ మహాతపం బడరికాయ

నతనిసేనాఘనార్భటు లరిది డాయ

మోహనాకార బలు వైనమూర్ఖ మునిఁగె.

౬౧

— : కాళిందివేదనకుఁ గారణము నీలవేణి యడుగుట :—

వ. ఇట్లుగి ననంగదశాలింగితాంగి యై పొరలు యమునాతరంగిణీసోదరిం గని
సఖీసుముఖు లందఱు గుంపులు గూడి కూడనిమనంబున గుజగుజలఃఖోవ
వారల వారిచి యస్మిన్ముచుఁబోడి విషాదంబు నివాదు బై సుభవిల్లుముఁ
దన్నిదానం బిద్ది యని నిదానింప నంతఃకరణం బకరణంబుగానేర దిది యే
మొకో తెలియఁ దగు నని సఖీజనంబులు నెఱుంగకుండ రహస్యంబుగా
నీలవేణి యయ్యలివేణి డాయు బోయి.

౬౨

ఉ. అల్లన లేవఁగాఁ దిగిచి యుకతలంబునఁ జేర్చి కన్నులం

జల్లఁగ బాటునశ్రువులసూతతి కైవసఁ బాపి పెన్నెఱు

తైల్లన గుంపుదీర్చి చనుమిట్టలపైఁటఁ గుదిర్చి కౌఁగిట

జల్లఁగ దార్చి చెక్కుఁగవఁ జక్కఁగ నొక్కుచు మేచు దువ్వచున్.

౬౩

క. అష్టువు గద రెండవమచు, సష్టువు గద కాఁకదేఱు నట్టియిదిరిమే

అష్టాష్టువు గద మరు నాటవ, యష్టువుగద యనుచు మద్దులానుచుఁబలికెన్.

క. కన్నియ విశ్వంధరుకుడి, కన్నన రాజల్లునట్టి ఘనుఁడు గదా నిక

గన్నటితండ్రి గావున, నెన్నఁగ దుర్లభము నీకు నెద్ది జగములన్.

౬౪

సీ. వ్యాకోచనలినంబు వన్నె తక్కువగాఁగఁ గన్నులు విప్పవే వన్నెలాఁడి

యుదితరాకాచుద్రు నొఱపు కొఱుతగా మోమెత్తి చూపవే ముద్దులాఁడి

కలికి చిల్లలపల్లు కులుకు లల్లులఁ బెందఁ దేటగాఁ బల్లవే నీటులాఁడి

తఱపి పెన్నెలరంగు తలఁపులో మెలఁగంగ గొబ్బగా నవ్వవే గుబ్బలాఁడి

విన్నదన మేటికే నీకు వింతలాఁడి, యేమి కన్నీరు నించెదే యించులాఁడి

వగకు నింతకుఁబనియేమిసొగసులాఁడి, తెలుపవే తెల్లముగమోవితీపులాఁడి.

గీ. మగువ యక్లిష్టముఖపద్మమండలమునఁ

బాయకుండెడు బిందుసంపాతమునను

మాధుర్యులు దేల్పఁ దలఁచిలో మాకుఁ దెలియఁ

బలుకఁగాఁ జిత్త మిడవమ్మ పైఁడిబొమ్మ.

౬౫

శా. కొమ్మా నీవిధ మెంతయుం దెలియ మాకుం దోచ దేమిప్పు నీ
విస్తై లోపలఁ గుందుచ్చునిఁ గని మా కెంతే భయం బయ్యెడు
న్నెత్తి న్నీ కొనఁగూర్చునెచ్చెలిని నే నిన్నంటి యుండగ నో
యమ్మా చెప్పిన దోసమే యెఱుకనేయనాదె యే వితనే. ౬౦

క. ఏమైన మున్ను నాతో, నేమంబునఁ జెప్పుదుడు నీకిపు డీవిం
తేమిన్ను తెలియఁ బలుకవు, తామరసదళాక్షి యింత దాపుర మేలా.

గీ. అతివ నీప్రాణవద మైనయట్టివస్తు
వితతిఁ బో గొట్టికొన్నట్టివిధము దోచు
చున్నయది నాకుఁ జూడ నోసన్నుతాంగి
మాయ వెట్టిక యెఱిగింపుమా నిజముగ. ౬౧

క. మానుగ నాకన్నను నెన, రైనచెలు ల్నీకుఁ గలరె యరమర సేయ
గానేల తెలుపు నీతం, ద్రానసుమీ నలువత్సరియానయుఁ జుట్టా. ౬౨

ఉ. ఈగతి నీలవేణి కమలేశునియాన మెలంగఁ బల్కఁగా
నాగజయాన సిగ్గు మది నాఁడఁగఁ గొంకుచుఁ గొంత దేటి చే
తోగతిఁ బ్రేమతోడ వగ దొట్టకొన న్నును నారదుండు దా
నాగరుడధ్వజుం దెలుపు టాదిగ నంతయుఁ జెప్పెఁ జెప్పినక. ౬౩

వ. విని యశ్చాళిందీకీరవాణికి నానీలవేణి యొక్కింతవిచారించి యిట్లనియె. ౬౪

క. ఇంతి యితటివనికి, జింతింపఁగనేల యొకటి చెప్పెద వినుమీ
యెంతైనఁ దల్లిదండ్రుల, వంతుసుమీ కూఁతుఁ దగినవరుని గూర్చక. ౬౫

వ. అదియునుంకాక. ౬౬

గీ. బాఙ్మయన మాత్రపితరులుఁ బ్రాయమునరు
మగఁడు *ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ
నధిపు లగుదురు తదధీన లగుటఁ గాన
మానవతలకుఁ దమయిచ్చ మలయఁజనదు. ౬౭

క. జనకాధీనలు కన్నియ, లనుట నిజం బాట వార లనుమతి సేయ
జనుఁ గాని తమకుఁ దామే, పనుపడి వరుఁ జేరఁ దగదు బాలల కెంకక. ౬౮

వ. కావున మావలన నీవిధం బెఱింగి నీతండ్రి యగులోకలోచనం దుచితో
పాయంబున శ్రీకృష్ణదేవుని రప్పించి నీమనోరథంబు సఫలంబుగాఁ బెండ్లి
సేయు నంతకు ధైర్యం బవలంబించి యుండు మని పల్కిన నీలవేణికిఁ గా
ళింది యిట్లనియె. ౬౯

—(కాళింది నీలవేణికిఁ దనయభిప్రాయంబుఁజెప్పట)—

ఉ. కూతురు పుట్టిన్ జగతిఁ గోరికతోఁ దలిదండ్రు లెల్లడన్
భాతిదనర్పు మేల్వరుని బంధులలో వెదకంగఁ జూతు రి
ట్టితటి *నప్రయత్నగతి నిట్టివిభుండు లభించు నప్పు డ
య్యో తలిదండ్రు లేలొకా నయోచితిఁ గూర్పంగఁ జాల రంగనా. ౭౯

ఉ. తల్లి ధనాఘ్య సత్తుతునిఁ దండ్రియు బంధులు సత్తులీనుఁ గా
నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నంగఁ గన్నియ రూపవంతుఁగా
నెల్లడఁ గోరు నిన్నియును నేడైఁ గల్గినకృష్ణఁ గూర్పలే
రుల్లము రంజిలం దన కయోచెల యిట్టి యయోగ మారఁగన్. ౮౦

శా. ఎన్నాల్లోగొలె నాకుఁ గూర్చి గలవారేకా చెలు ల్వీరలై
నన్నున్ డెందమునందుఁ బొందుపఱుపంగఁజాల రై రక్కటా
నన్నుం గాంచిన తండ్రిగా తపనుఁ డైనం దాఁ బ్రసన్నుండుగా
కున్న న్నెన్నుని మన్నన న్నైనయఁగా నూహించువా రెవ్వరో. ౮౧

చ. తమమది నెన్ననో వరుని దాచ్చినకన్యలబుద్ధి నెట్లుగా
నమరునో యంచుఁ గాదె జను లట్ల స్వయంవరక్లప్తిఁ గాంతు లిం
తమనికితంబు లేక యిటు నాథుని మాధవుగాఁగఁ గోరికొం
టి మది గరంగి తండ్రియు వడిన్ ఘటింపఁ డి దెట్టిభాగ్యమో. ౮౨

ఉ. కాకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచినవానికి జన్మమంది నేఁ
గాకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచితి హేతుగుణంబు గార్యము
నోకదె తప్పనంటిఁ గొఱనోములు నోచిననాక యిట్టి బ
ల్కాకలు గాక యాజమున కాకలు గాంచెనె సూర్యజాత యై. ౮౩

చ. గ్రహములు గన్నవారు గ్రహరాజకుమారిక సాటి గాంతురే
రహి నని లోడ నాడఁగ విరాజిలుదు న్నది నట్టివారె ప్ర
త్యహ మవియుక్త లై కువలయా ప్రశిలామయసౌధవీధిలో
బహువిధసౌఖ్యము ల్గనఁగఁ బంకజలోచన నేనె చూచెదన్. ౮౪

వ. అని యిట్లుతలవడి పలుకు న్నట్లుతాళినిచిత్తంబు పురుషోత్తమాయత్తం
బగుట యెఱిగి యన్నీలవేణి యప్పువ్యఃఖోణి కిట్లనియె. ౮౫

క. ఇపు డేను బోయి రవికిం, గృవపుట్టఁగఁ దెలియఁబలికి కృష్ణుని బిలువం
జపలాక్షి పంపి వచ్చెదఁ, జపలత వోనాడి స్థిరతసఁధిల*వమ్మా. ౮౬

గీ. అనిన సమ్మతించి యతివ ధైర్యంబూని, చలన ముడిగి కొంత శాంతిఁబొంది
స్నానపానవిధులు సలుపుచు నొకరీతిఁ, జెలులఁ గలసి మెలఁగి చింతదేత.

ఉ. అంతట నీలవేణి చెలు లందఱ కవ్విధ మెల్లఁ జెప్పి మీ
రెంతయు నాటఁ బాట మఱి యిపుల గానవిశేషవైఖరిఁ
ఇంతికిఁ గృష్ణుపై మమత యించుక యైనను దోఁపకుండునా
వితలు చూపుచుండుఁ డిట వేగమె యే జని వచ్చునంతకున్. ౮౭

—) నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ గాళిందివృత్తాంతముఁదెలుప నేగుట (—

సీ. అని నీలవేణి యిట్లతివలతోఁ జెప్పి కాళింది నూరార్చి కడఁకమీఱ
నతిరయంబునను ఛాయాదేవికడ కేగి సరవి నాయమ కుపచారవిధులు
సలుపుచు సుతవార్తఁ దెలిపి వేవెలుఁగున కావార్తఁ దెలుపంగ నవసరంబు
వడయక నందడిఁ బడియుండె నిచటఁ గాళిందియుఁ దమకూర్చు లేమగముల
యాటపాటల వింత సయాట్రములను, హంసగతులను గేకినాట్రములఁజిలుక
పలుకులనుమఱపుచుట్టింపఁబడియుఁబడక, వంతమరుఁడేఁవమ్మథావస్థఁజెంది.

చ. బయలును గొఁగిలింపఁ గయిబారలు సాఁచు వికావిక న్నగుం
బయఁటఁదొలంగి కన్నడుఘనస్తనగుచ్చుము లప్పళించుచు
న్నయమఱి పాదుదప్పి ధర నల్లుడుగైకొను పువ్వుదీఁగెఁ బో
లి యొరలి సజ్జపైఁ బొరలి లేచు వగ న్నరుబారి కగ్గమై. ౯౦

క. చదల శశాంకుని గనుఁగొని, మదిలో శ్రీకృష్ణు వదనమండల మనుచున్
ముద మొదవ సువదనామణి, వదనం బొగి వాంచి వ్రేలవసుధఁవ్రాయున్.

చ. వలపుట గుల్తుపంకజము వారిజలోచను వక్త్రమంచుఁ దా
వలపులు బల్బు గైకొనఁగ వాసనచూడఁ దదంతరాళస
మీళదళి వే చుటుక్కనఁగ మెత్తనివాతెఱ నంట నొచ్చెరా
తలతలలోరి ధూర్త యని తన్ని మొగం బెగఁ ద్రిప్పు వేమఱున్. ౯౧

చ. చెలువలు మేనిపూతకయి చెంగటఁ బెట్టు మృగీమదంబుఁ దాఁ
నొలయక †యొల్లమీఱి వికచోత్సలలోచన రోషవీక్షణం

చలములఁ జుర్రురం గను నిజప్రియసీలతనూపమంబుగా
మలయజగంధి గన్గొను నమందరసావహదృష్టిలీలకా.

౯౩

క. ఘనసారరజముఁ జూడఁగ, వనజేశ్వర వెఱచి శౌరివరహసనశ్రీ
తనరు ననితలఁచి వేమఱు, గనుఁగొను నొకకొంతతడవు కడుమోదమునకా
ఉ. సిగ్గున మోము వాంచి నునుఁజెక్కులఁ జెచ్చుట గ్రన్ముడేఱ మే
బిగ్గుమిఁటారిగుబ్బచనుజక్కవ లుగ్గున నిక్కి గ్రక్కునకా
లొగ్గక పైతఱీఱవికలో నుడుటారఁగ సారసాక్షిచే
నిగ్గులతన్ని ద్రిప్ప హరినిద్రపుఁగై సుషివాలు *డంబుగకా.

౯౪

సీ. మృదులఘోలమునందుమృగమదంబుధరించి టొమ్మునఁజారురత్నమ్ముఁబూని
నాసికాగ్రమునందు నవ్యహక్తిక మూని కరమున రత్నకంకణము లూని
కరతలంబున వేణుకాండంబు ధరియించి నెమ్మేన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి
కంఠ దేశమున ముక్తాస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీఠాంబరంబు గట్టి
కొంతతడవు సుఖంపడు కోమలాంగి, యాత్మనాయకకమలాసహాయవేష
సముచితాంధ్రీయావస్తుసమితిఁగొనుచు, న్నారించేఁగొంతసేపునకవియుఁగినియు.

గీ. మాధవుఁడౌపొందునకు నేను మనసుపడితి

నింపు గాకున్న నతఁడు నన్నేలఁడేని

అక్లటా యిద్ది కథయు దృష్టాంత మగుచుఁ

బరఁగునో యేమొ యిల రసాభాసమునకు.

౯౫

సీ. ఏగతి నతనిపొందే నందనయ్యెద బహువల్లభాప్రియుఁ బడయ నేమి
నీరజాత్ముని గన నేన పోయెద వేగ నీయెడ నింకేమి సేయుదాన
నిదెతానెవిభుఁ డిటకెలమినే తెంచెఁగా యితనిమోము గనంగ నెనయదుమతి
వేళంబ కావలె వెన్నునితోఁ బొందు నింతలో సీసాఖ్య మేల కల్లు
నిట్టిచెలుపున మెలఁగెడు నింతివిడుచు, మనసు గైకొన వెట్టియే మాధవుండు
ననుచు మన్నన వేదన నబ్జవదన, భావభేదంబులను జాల బడలుచుండు.

గీ. ఇట్లు దరిలేనివేదన నింతి యొజల, నింతనంత మెలంగెడు నిగురుఁ బోండ్లు
మిగులవగఁగూరుమనసు మేలుదక్కి, భామ వినకుండ మెల్లనఁబల్కుకొనిరి.

గీ. తలఁప జగతి నయోగభేదంబు గాంచు

వెలఁదులను గన్నయది లేటా వినఁగ లేదా

మనచెలి యఁజూగవేదన గనఁగ నరిది

గడనసేయదు విరహదుఃఖము నైన.

౧౦౦

క. మగబొమ్మఁ జూడనొల్లని, మగువ మగఁడు గావలె నని *మరుగుచువేర
వ్వుగుసిగ్గు మూలముట్టుగ, దిగఁద్రోచెను గాక యితఃపీడము గలదే. ౧౦౧

చ. అనుచుఁ దొడంగునిందుముఖుఁ లందఱు నెవ్వగఁ జెంది యెక్కువో

వనరుహపాణి నివ్వెతలఁ బాపుచుపాయము నీలవేణి వ

చ్చినతరువాత నన్నియును జెల్వగుఁ జేరకపోయె నాచు ని

ల్వనఁ దలపోయువారలకు లోలవిలోచన దాసి నిల్చినా.

౧౦౨

వ. ఇట్లు నిలిచిన నచ్చెలు లందఱు నీలవేణి మనమాటలోనె వచ్చె నిఁక నేల
వలవనివలవంత చింత లనుచుఁ గచ్చుకొని తన్నుఁ జుట్టుకొని గజబిజపడు
నగ్గజగమనలం గనరుకొని తనతరువాతిప్రోడ యగుశుకవాణి నిది యేమి
యో యని యడిగిన నప్పడంతి యప్పొలంతి కి ట్లనియె.

౧౦౩

—) కాళిందివిరహమును శుకవాణి నీలవేణికిఁ జెపుట (—

ఉ. కప్పురవీడ్వ మొల్ల దొసఁగన్ జలుగుఁజిగినల్ల గట్టఁ గా

నొప్పును చామరంపువిన రోపఁగఁ జాలదు పూలదండలం

గొప్పన నున్నఁగానియదు క్రొన్నిలుటద్దముఁ జూడ †దింకనే

మప్పరొ యూడిగంపుఁబను లప్పను లన్నియు మానె నింతికిన్.

౧౦౪

చ. దిరిసెపుఁబువ్వువంటి నునుదీనినబంగరుమేను కాఁకచే

దెరలఁగఁబాటె మైననదుదేర విభూషణు జాతెఁ గృజెమ్ములుం

గఱకఱివాతె గుబ్బుచనుగట్లు వణకఁగ వేడియూరుపుల్

దఱులు మీతె నీకొలఁ దనం గనరాని విరాలిఁ గూరెడిన్.

౧౦౫

క. ఎక్కడితాపము చెలువకు, నక్కజ మిది చూడ ముక్తునందలిముత్యం

, బెక్కుడునూరుపుఁగాఁకల, స్త్రుక్తుచు బలవైరిసేలరుచి స్త్రుక్తిచెడ.

౧౦౬

ఉ. చక్రనివెన్దిలిం గొన విచారము సేయఁగఁ గార్యసిద్ధికి

న్నిక్తము చాలఁ దప్ప నటనిల్వఁగ నంటునఁ గందు దీనిమే

నెక్కడ నిట్టితాపభర మెక్కడఁ గప్రపుఁదాపు లీను నీ

చక్రనికొమ్మ నెప్పునము చాల మహానలకీల లీనెడన్.

౧౦౭

*మగనిమితువేర్చుచు. †జింకయే. గృజెత్తులు-మా-

- చ. అలికులవేణిసన్నుఖమునందు వసించుద్విజాళి నాఁగు మే
ల్లల పవడగుపుఁగోటగు చొకాటపుమోవిది వేడియూర్పులన్
బలువిశిఖిబులం బగులువాఱంగ నేసె మరుండు వానిమై
నిలువది యంత నీ యున నిక్కముగా మన యీసుదీతెనున్. ౧౦౮
- మ. చ్యుతసగ్గైరతఁ గాంచి రక్షిమ గుణస్ఫూర్తి నివారించి సు
తతపారుష్యము మించి సరసమృదుత్వము ల్విసర్జించి సు
గతిఁ దప్పించి ప్రణామ మించి కుకవిగ్రంథంబువోలె గటా
సతిదంతచ్చద మొక్కహాస్యపదతం జూలించె వీక్షించితే. ౧౦౯
- చ. హృదయమున *న్నివిష్ణుజగదేకభరాతతకుఁజ్ఞి శౌరి దాఁ
గదలక యుండుటం బొడమె గావలె మేన నలంత సేద ని
మ్మదితకుఁ దత్పదానుగతభూభుజుగవిపాగ్నికీల లో
పదలక నిల్వఁగాఁ బొడము వక్త్రవినిస్సరదాశుగావభుల్. ౧౧౦
- క. అనలంకృతి వ్యాకీర్ణతఁ గని యక్రమ మై పత్రత్పక్షరం బగుచున్
వనబాఝీకచకలాపగ, బసభిజ్ఞకవిత్వరీతి సతిఖన్న మగున్. ౧౧౧
- క. అక్షయిశ్శాంత చింతకు, నిక్షడిమే రకట చెచ్చు నెడయదు హస్తం
బక్తుసునుధన్వః డేయం, జక్కిననిమిషమాడుదన్నిచిలుక మ్మనఁగన్. ౧౧౨
- ఉ. పంజరమధ్యసీమ శుకభామగుఁ బల్కులు నేర్ప దంచకు
న్నంజలు గూర్ప దన్నదశిఖాన్వితపాళికి నాట్యవైఖరల్
రంజిలఁ జూప దింపు లలర న్నకినిశీయ మీటి పాడ ది
న్న్యఃజలచాణి న్నోందిలిక మాతరమా తరలాక్షి చెప్పఁగన్. ౧౧౩
- ఉ. అంగన కంగజాతదశ లంగమునం గడుఁ దోచె సందియం
బుంగనలేదు కృష్ణకడ మోహము దాహము దాఁకె నేలయం
చుం గనుమించుకోక సతిదుట్టు మెలంగితి నీవు వచ్చి తి
కం గర మారయం దగునుగా యనఁ జెల్లెలి కక్క యిట్లనున్. ౧౧౪
- గీ. వినుము శుకవాణి నీకన్నమునుపు నాకుఁ, దోచెనేఁ జెల్లయీ చెల్వదోస మేమి
యవత యేనియు వెప్పుని నీయవ్వనాభ్యభావదేఖావిలాసవిభ్రమములెల్ల.
- ఉ. కన్నులఁ గన్న పీనుఁగవఁ గన్న నవిన్న నటతనే వడి
గొన్ననవినుఁ డచ్చు విలుఁగూర్ప నెడ న్నొగిలేక వైడిజం

*ద్వికపట. †నిందలిక- మూ- ‡యావన- అనుట యుక్తము, గాని, పాదాదియందు యే
వతయనటకు యవతయని ప్రయోగించుటచేఁ గవిప్రముక్త మిదియే యేమో. కాని ప్రామాదికము.

టన్నగు కన్నెగేదగితుటారిమిటారికటారి దాగటా

యెన్నికఁ దీసి యాయముననే యదరంటఁగ దానిఁ గ్రుమ్మఁజే. ౧౧౬

గీ. అయిన నిట్టిమాట యావెలందుకయొద్ద, ననిన డిల్లగుడుచు నట్లు గాన
వరయుడము పనుడని యతివలంబిటు. దాను,నింతియింటి కేగి యెదుటనచట.

క. కనుఁగొను నెడ నచ్చేడియ, తనమది మదనానలంబు దరికొని కాల్పకా
వనటా బొగులుచుఁ గృష్ణుడు, తనకన్నులఁ గట్టినట్లు దనరినఁ బెలుచన్.

— ౧ కాళింది మనసునఁ దోచినకృష్ణుని బ్రార్థించుట. —

క. పలుకుంజెలి నునుముంజే, బలుకుంజిగి ముద్దుజుకపలుకులఁ బ్రోవం
బలుకుఁగులుకొలుకుపలుకులు, పలికెంబలుకూర్చిచిలుకు భావముదొలఁక.

ఉ. కాయము మారుబా(ణముల) గాయముల న్వగఁ జెంది వేడఁగా
దాయపు మోముఁ జూపపుగదా యముగుండియ పూని యేఁపఁగా
నాయము గాదు సిగ్గు విడ నాయముగా దని మిన్నకుండఁగాఁ
జేయదు పాప మీవలపు చిత్తము తత్తఱ మాఱజేరవే. ౧౨౦

సీ. ఇపుడుగా కనుగల్గ లింపుసంపులుమీఱి వెలసె నీరాకకు విబుధచంద్ర
యిపుడుగా యీమేన నెనయుతాపం బాతె నినుఁజూడ సత్తాంతిసీరవాహ
యిపుడుగా హృత్పద్మ మెసఁగె సామోదమై సరస నీవుమెలంగ సాధుసూర్య
యిపుడుగా మానసం బేర్చుభేదతమంబు స్రుక్కె నీచే నుతేజోహుతాశ
యిపుడుగా కామినీమాత్ర మెనయలేని, సౌఖ్యసంపదఁ గైకొంటిసన్నిధాన
యిపుడుగాసౌమనస్యంబునిరవుకొనుచు, సాబగుమీఱఁగనలరెదసురభిచరిత.

సుగంధి. మానరా చలంబు నిన్ను మాని యన్యఁ బూనరా

పూనరా నిజార్తి మాన్వఁ బుణ్యమొందు గానరా

కానరా కృపం దనర్చి కాపు నేను దీనరా

దీన రానికీర్తి లేదు దేవ నీరుదానరా. ౧౨౨

ఉ. చొక్కితి నీదుముద్దుజిగి చొక్కపుఁబ్రాయపు రూపుమేల్కికిం
జిక్కితిఁ గమ్మఁజేసె జడిచిల్కులఁ (జమ్మెడు) మారుబాకికి
దక్కితి నీకు వాఙ్మయసుధారసధారలు గ్రుమ్మరింపఁగా
గ్రక్కున గారవింపు బిగికొఁగిట జా గిటు లేల యేలరా. ౧౨౩

చ. మనమొగి సర్వకాలమును మానక నిన్నె భజింపఁ దద్బలం

బున భవదాకృతిం గనియెఁ బుణ్యవరేణ్య మనంబు కూర్చియున్

మనసిజవేదనాభరము మానుగ దేవరకేల లేదొ యి

ట్లనఁ దగు నెట్లు నీవు ఘటితాఘటనాకృతినౌదు వీశ్వరా. ౧౨౪

చ. స్థిరత గనంగఁ జాల దొగి జత్తము బాహ్యవిశేషవస్తునం

సరణము గొంచు నంచుఁ బలుజంపులు సేయుచుఁ భ్రోవకుండెదో

యరయ నణుప్రమాణ మగునట్టిమనంబు సమస్తకుక్షి నై

పరఁగడు నీవు ముంచికొన బాహ్యముఁ జేరఁ జరింప నేర్చునే. ౧౨౫

ఉత్సాహ. వగపు బాట వగలు మీట వలపు లూరఁ జేరరా

నగవుసోన మొగముతోన నలుపుపూనఁ బల్లరా

తగవు మానఁ జనదు గాన తలఁపులూనఁ గూడరా

బిగుప్రజన్ను లురముచెన్నుఁ బెరయ నన్ను నంటరా. ౧౨౬

క. కరుణ నొడమ సేకరణిం, గరుణ స్వనతఁ బలుక మదిఁ గనఁబడు మాయా

తరుణు డూరకయుండినఁ, దరుణీమణి హృదయసీమఁ దలకొనునలుకన్.

గీ. నెనరుచేఁ బా లొసంగడు నెలఁతపాలు, విసముగాఁదలపోయుచుఁబిన్న నాఁడు

అకట తొగటార్చుపనివాడ వాటఁ చెలిసి, వెండి నినుఁగోరుటల్లను వెట్టిగాదె.

చ. కల నయనం బయం గనుట గానని ప్రేతలనెల్ల శీలముం

దొలఁగ విరాళి ముంచి రతిఁ దోఁగఁగఁ జేసీతి వాదియందు ని

వ్వల బతిమాలినా దిరిగి వంగియుఁ జూడ వటన్న విన్నిని

స్థలయఁగఁ గూడ దా వలపు గట్టిగఁ బట్టె న దేమిసేయుదున్. ౧౨౭

క. అగుణఁ డహపుఁ డనాముం, డగుట న్నా కతఁడు లక్ష్మీచూ యని శ్రుతులే

తెగి చాటి చెప్పఁ చెలిసియుఁ, దగని తగులునకు మనంబుఁ దాఁ బరువెత్తెన్.

చ. మునుపటిపుట్టుక న్భవనమోహిని మైథిలకన్య (కూర్చి) నిం

డినతనభార్యఁ జచ్చున వడింబడఁ జేసెను నిర్దయాత్ముఁడై

నను నిపు డమనోభవుననారత బాణపరంపరాహుతా

శనఘనకీల మ్రంద నిడఁ *జాలఁడె తాళఁడె వీడు జాణఁడే. ౧౨౮

గీ. ఒంటలు చిట్లు కృష్ణనొడవెఱుంగకదూఱు, కొనుచుమోహవశతఁగూరుచున్న

తరణితనయఁ జూచి తరుణులు మది మీఱు, నార్తి డాయవచ్చి యతివ కనిరి.

క. వచ్చె మనసీలవే ణిదె, మచ్చికఁ గను విచ్చి చూడు మనికీత మెల్లన్

విచ్చును సత్యం బాడెద, మొచ్చెము లే కిచ్చలెల్ల నొదవెడుఁ దల్లీ. ౧౨౯

వ. అని పలుక నచ్చిలుకలకొలికి యిచ్చుక కన్నువిచ్చి పొచ్చు మనోజు పేదనాథ
రంబున. ౧౩౪

చ. అదె సఖులార పట్టుడు మదుతరశాంతిని తాతరాగనం
పదలు హరించి చోరు డటు మాయముఁ బెందు నటంచుఁ బ్లుంగ
ముదితరొ వింటె యా నపును ముగ్ధియకో యని తారకాణగా
మది సరిపుచ్చుకొంచు నడుమానని నెవ్వగ నీలపేణియున్. ౧౩౫

ఉ. డాయఁగవచ్చి యప్పురుకటానికి డాయఁగవచ్చు నెచ్చిలిం
బాయసకూర్చి గాఁగిరికి బాల్పడఁజేయుచుఁ డల్లి చింత నీ
కియెడ నేల చింతిత మొక్కించుకనాడు సహింపఁ జేకులుం
గాయజనాన నానకృప గల్గఁగఁ గల్గని దేమి నీకగున్. ౧౩౬

క. పరమాణుచుధ్య వినుమా, పరమాణుప్రప్త లేని పట్టఁగ నిది మా
తరమా యనఁదగునట్టిది, పరమార్థం బైన దొరకుఁ బరమార్థముగన్.

క. తరళేక్షణ పరిమాణ, స్వరసభిక్తియ విపత్తిజను పట్టుధైర్య
స్ఫురణము తద్ధర్మాంచ, త్వరసంగతి సాటి శోకసంగతి కమరున్. ౧౩౭

గీ. ఇట్లు నీలపేణి యెంతేని నెనరునఁ, వెలులతోడఁ గలసి చింతజేర్చు
చుచితమైనయట్టియుపచారములుచేయు, చుండియును కడయనొకదినమున.

క. ఇంతి యయోగవృథచే, నెంతయుఁ బెలువెల్లు మేన నెనయు త్రియామా
కాంతవృత్తులుం చెలియు ని, తాంతోష్ణినుచేత మిగులు తాంతతకలిమిన్.

క. మొగు లెఱుంగనిబలుచి త్తడి, మిగుల నొగి లెగన్నుదోయి మెలఁతకు దానన్
మిగులుచు నవ్వెయితాపము, తొగకంటికిఁజిత్రమరయఁదొలఁగక నిలిచెన్.

— (కాళింది చెలుల మొఱిగి యుద్ధానమున కేగుట) —

వ. అప్పు డమ్రోహనాంగి సొంపు దొఱుగి కుసుమశరండు కుసుమశరాసనం
బు గుడుసువడ భసలగుణుబునం బొసంగించి మించి కుసుమశరవిసరంబు
లు విస్తమరగతిం గసరి ముసురుకొనఁ బరగింప వెఱుగువడి విరహపరితా
పకరధిఁ దరియ దరి లే దని తమద్భటభట చులులమహాటవిం బడి నడిం ద
ద్విశిఖిశిఖిశాసఁభూతంబుల నిడి యొడలు విడుతు నని కడిందిసాహసంబున
నుడిగంపుఁబడంతులఁ గూర్చిమడంతుల నెఱుంగ నీయక యొంటిఁ బడుకింటి
లోని పాన్ను డిగ్గి వెడలి చనుసమయంబున. ౧౪౨

క. అత్యుద్ధతకుచజఘన, ప్రత్యుక్తం బగుచుఁ క్లేశపడు నవలగ్నం
బుత్వంతదుర్బలం బై, యత్యుద్ధతు లొదవఁ బేద కబ్బు నెనుభుమల్. ౧౪౩

చ. నేననఁదోలెంటి లెఱుగువు నేగఁ గన నుమనన్ వ్రజంబు గాఁ
గను నానఁగుంపున్ గొరసి పెల్లు ఎడుం గనెంపురత్నముల్
నను నసంసయఁ నద్వందము నన్నను దత్కృతి కేల చాలెడుం
గనుఁగొనఁ నట్టి వైకి గుణామితి నన్యలులందు వింతయే గరర

క. నాఁ బొసస జక్క నకన, ఎలె జాలియ నడయు మేలు బంగరుబొంగ్గిం
బులు నోగఁ గుదము లగపడ, బలుకొమ్ముపయి న్నెలంగువయ్యెదజాబున్.

చ. పొంపకుఁ గంపుఁగంట నడఁజెన్వని శాష్పకణంబు లత్తఱిన్
మును నగుఁదొల్లఁ గావితెలిముత్యములై మఱి వెండి యూర్పుఁ బె
క్కఱిమీసఁ గందుమోవిపలు నాని వెసం గయిపెక్కుఁ గెంపులై
నాఁటి జనుగట్టులన్ దొరిసి నీటగుఁ గ్రాఁగిన పొన్నజంబులై. గరర

గీ. కన్న దొంటి లేక మున్నన్నఁదని, నడుగు వెట్టఁగఁజాలని యబల తెంపు
నానఁ జేసిదిదనమనానికడఁగినడచి, నవాహపూఁబోలులధికసాహసలుగారె.

ఉ. అంతిము లేని పంకజభవాంశము లొక్కడఁ దాల్చుకున్నీ మే
ల్వింతలఁబూయగొల్లని సవేద్యమహామహిమంబుచే నణు
న్వాగసమునందు లీలగ నహర్నిశమున్ భరించునట్టియ
క్కాంతికఁ గోమ గానలెన కంటెఁడు పోడుగ నొంటి క్రిగూఁగునే. గరర

వ. ఇట్లు నని యుతి. గరర

క. సమగనధలరుచిపోషిత, కవిరాజము సుప్రసాదఘటికము నగుచున్
ధవళాక్షి, నమ్మితం బగు, కవినత్కృతిఁబోలు కేళికానన మొందెన్. గరర

సగ్ధర. చిగురాళంజచ్చమంటన్ జిదిఱుకొని పింజించి పూఁగమ్మదుమ్ముల్
మొగిసుఱులై మింట న్నగసు పొగువునల బువ్వఁదేనెల్ జడి న్నం
పఁగ మేల్పంపంగిపుప్పులుదువు రవితలె ల్బర్వ గల్పాంతకాలం
బుగతిం బొల్పాకునెం బొరపడుదు వడి న్మూర్ఛిలంకాతీయంతన్ గరర

ఉ. పోషితి యెట్లకేల కలు దెర్లినఁ జెనయినుండి పూవిరుల్
గుప్పిల నున్నమేనునను గొబ్బన బొబ్బలు లేవఁ గిందటం
బుప్పొడి పోకి పాడములు పొక్కఁగఁ జేతులఁ దోగితోగి చే
యప్పటియట్లు పొక్కినను హయస యూర్పుఁ బొర్లిపొర్లి యున్. గరర

ఉ. అంతలు నొయ్య లేచి చరణాబ్జములం గలకాబ్జవల్లిపున్
దొంతర దాఁనూలుకొని నూల్కొనఁ గట్టి జరంగుచు నడ్కిం

* గాన పద్యవిధానము-మూ కఠిన-మూ కఠినపెక్కు-మూ క్రిగూఁగు నే.

- జింతిలె నక్కటా యెడలు చెచ్చెర వీడఁ దలంచినకా క్షణం
బింతట నిల్వఁగా దొరకునేమి యిటేలొకొ దాటి వచ్చినన్. ౧౫౩
- వ అనుచుఁ జింతింపుచుఁ గనువిచ్చి కనుంగొనఁ గట్టెమట నంత. ౧౫౪
- ఉ. తామరతూడునాళములఁ దాల్చొను తుమ్మెద యిప్పుగుండు లు
ద్దామతఁ గూర్చి నల్లగిసెతావులపుప్పొడిమందు గూరియన్
హేమలత లుమ్మాగ్నితీఖ లేరుచుజానకితా దమ్మర్పి యీ
పై మొగరంబుగట్టి నతుపాకులపె ల్లెలగోలుమూఁకలున్. ౧౫౫
- మాలిని. చికిలితఘకుఁగఘ్న-ల్జిల్లు-జాళ్యమొమా
నికరపుఁబనుల నాగించు గేదంగిపువ్వు
ల్లుకఱకు మొనయ్యాపె ల్లుంపుగాఁ గూడి యిచ్చో
బకటత నెలగోలుంబారు వెక్కిరి జెలంగన్. ౧౫౬
- సుగంధి. పచ్చతాతిడాలుఁజెక్క-పక్కెరల్ చెలంగఁగాఁ
బెచ్చపంచదార మెక్క బీరుమీఱు రంతులన్
గుచ్చి పాంథవైకొటి గుండె లల్ల ప్రేఁగాఁ
బచ్చి దేటు మారు శేజిపాఁజ లొప్ప నాదటన్. ౧౫౭
- ఉ. తుమ్మెదసర్పెణ ల్గొరియ దూఁకొని పుష్పరసోపదానముల్
గిమ్మి భరమ్ముగాఁ గురియఁగాఁ జిగురుంజిగి మేఘధాతుచి
శిమ్మగ నొప్పు బువ్వుగమి దట్టపుడాలు మెఱుంగుఁగఱ్ఱు
పిమ్మగఁ గుంజకుంజరపుఁబంతులు రంజిత *నక్క-జంబులన్. ౧౫౮
- మత్తకోకిల. వల్లిరశ్మిపిన్నద్ధవక్రివిబద్ధకోకిలఘంటికా
వేల్దదారవక్రీరఘోటకవిమ్బుటోదయ కేవల
త్ఫలసూనశరాసఖాణమనోజ్ఞతాణసమగ్రితా
నల్లలత్తరుచిత్త భూరథసంఘ మాదట నొప్పుగున్. ౧౫౯
- కా. నానాసేనల నీగతి న్భువనసన్మాన్యాత్మైకై త్రైకయా
త్రానూనఁబుగఁ జైత్రీమంత్రీవరుఁ డాయత్తంబు గావింపఁ జే
జోనవ్వుం డనమాయుధుండు నిజవిస్ఫూర్తి నిర్విడంబించిన
జ్ఞైసం జాన యిఁకె ట్లాళో తెఱకువం చాత్మ నివచారింపుచున్. ౧౬౦
- మత్తకోకిల. ఇంకనొక్క-యుపాయముం గల దీతఁడుం దనప్రాణముల్
గొంక నొక్క-తఱిన్ హరింపుడుఁ గూరి కాటియ వెట్టకే

సంకలంతయూ దీని వేదవన నానంది బ్రీయమగుదల ద
త్తుంక సోమశరాన్నిదగ్గహాశయ్యుండు నొడ చీర్చుచున్.

౧౬౧

క. మానుదయ చాలు నతనికి, మాలుచుక నెఱచునొక్కమాటును దేహలో
మానుశిమూలు శుకపికభా, మానుతగులు మదసదహానమాగుతము లొగ్గెన్.

వ. అని నిశ్చయించి.

౧౬౨

చ. పసిఁజిమిటాంగిల్లుదిగువన దగునెల్లమునన దఖండ మై
పొసఁగు మాటుగుఁజచ్చదగవున్ బిగిగిల్లువు మేలుచుట్టు పై
బసగలకొనొక దట్టుమబంగరంబులతోట కొటలొ
ముసరి జవారిచ్చునలపున దగ సూర్యులపై బుగుల్కొనెన్.

౧౬౩

శ. పూవునదీనియ కాల్యచెంత విరిమావు ల్పొన్నచాలఁచెగా
గోప న్నంపెదగోరింటల్ జగయుచిక్కి స్మల్లెగుర్విందపూ
దీప్యంబుం బలుదాక్షిణ్యకష్టగల సపంద్యంబులొ దిమ్మిపు
బానిం జల్లుగుచల్లుచప్పగిముగప్రంబుగబలుందిన్నె పై.

౧౬౪

శ. కందన్నుం డిగలందల బాంధవనితాకాంక్ష తాంగధాతువృజం
బందగల ప్లవ్వి గుచ్చి తీర్పు నెన నాయాధాతువు ల్లిమ్మ నం
దందం బొందగల చందావ హృదయగా సత్తీర్చి పువ్వమ్మలా
రం దా బాన్ము రచించి యుగదుపయి దాబాదోషవేశంబుగాన్

వ. బడ లిడి యుమకుదుఁ బడంగుక పొడ గడలుకొన నుండి తనమంబున.

చ. తనమదియొన నుంచుకొనె దావము దుర్భర మయ్యె మేనునన్
భూననవహిల్లగోల నగు క్షికాకకు నేగతి సైచె నొక్కొయ
వ్వనజదళొక్క డక్కట యబద్ధము దోచె స్వీరచరాత్మియా
ఘనున కిదేలయబ్బు మయిగాక మగు డిడునంచు జెంతులున్.

౧౬౫

ఉ. అక్కట వేగిరంపడుచు నందితి నమ్మగునంపపెజ్జలో
నొక్కొనుజేరి భవపడునేగమి నచ్చె నటంచు తీచుచుం
జిక్కునె యిట్టివేదనకు శ్రీసతి యాశరరాశిమీందల దా
నొక్కొని సొక్కుమొందె నని నెచ్చెలి (వ్రాతెను) సెజ్జ మెల్లనన్.

౧౬౬

గీ. మదనునాటనయ మృత మగ్నిగునెలత, యాత్మవైషమ్య ముడిపిన దైవ. నింత
బాన్మువైఖరిచేబాధవఱిచె నమ్ము, తెనయునొచిత్య మిల నచేతనము లెల్లు.

వ. ఇద్విధంబున వనంబునం గునుమశరశయ్య మెలంగు మెలంగ సంతసక్కడ.

* గుర్రానికి సపంద్యంబులొక X బానిదాధాతువృజ క్షికాకకు స్వీరచరాంశ-హు

ఉ. సుందరయాన యిందుమణిసుందరమందరసీమ లేమికిం
దందరఁ జెంది సుందరులు తద్విధ మెంతయు నీలవేణికిం
బొందుగఁ జెప్పినం జెలులఁ బుల్కు-నఁ జూచుచు నుల్కి- నెమ్మదిం
గొందల మంది హా యెటకుఁ గోకకుచామణి యేగఁ జెల్లఁబో. ౧౭౨

క. అని చెలుల దూఱుచును మది, వనటం గూనుచు లతాంగి వడి నచటచటం
గడుఁగొని చొప్పురయుచుఁ జెలి, ఘనతరశృంగారవనముఁ గనిచొచ్చినెసన్.

చ. అడుగులజాడఁ జూడ మలయానిలపోతవిధూత మైనపు
ప్పొడి పయి సంతతం బొదపు పూవిరితేనియవానఁ గానఁగా
న్నడమిఁ బువ్రంబొద ల్చిగురుమాపులుతాపుల జోకమోక చొ
ప్పుడు నిరపు లొకలంకిగమిపజ్జలు నన్నియుఁ జూచి యంతటన్. ౧౭౩

ఉ. ముమ్మర మైన మైనక లపూర్వపుటూర్పు కడింది నెట్టయుం
గ్రమ్మఁగ మిక్కిలిం గమలి కన్నడు నిర్గడ తీనెజొంపముల్
*గ్రమ్మడి జాటుపువ్వులును గుబ్బచనుంగవ వీడుగత్నముల్
కొమ్మవదారవిందములు గూడఁగ నోచినజోనఁ దెల్పఁగన్. ౧౭౪

క. అత్తైరువువఁ జన నొక్కడఁ, జత్తభవునియంపసెజ్జఁ జేరి బలువగల్
కుత్తుకబంటిగ నొంటిగఁ, జత్తము తత్తఱముఁజెందఁ జీ తులుదాన్. ౧౭౫

చ. వగలొనరించుతేని సెక ప్రిమ్మినలేదొగతేని శేకతో
దగవున కేగుదాని సెకదాలుపువేలుపు పోక జోకనో
నొగిలినపూలదండ వగ నూల్కొనుదాని నసంస్కృతాంగి యు
జగి X విడనాడు కాకవితదన్నతపంబు వహించు నెచ్చెలిన్. ౧౭౬

సీ. వీమలు మాయ వచ్చి † వె (ననంగు) భులువీడుఁ గలకంఠకలకఠ గానతతికి
మునుగు నెట్టఁగఁబూనివెనఁద్రోచుబఱియంటమాధుర్యమాధుర్యమధువిస్మతికి
సీత్కరించియు వెండి ‡ సీత్కరింపమిఁ జెందుఁ బల్లవపలపథల్లహాళికి
వడఁకీయుమగుడ గొఱడుపాటు మలయాగమలయాగమనవిారచలకృతికి
నిల్లుదొలుదొల్తభయపడియెఱిగియంతఁ, దనువుదొఱఁగంగఁదలఁచినదానికట
భూరుచెయ్యుల కేలాకోమాటికొనఁగ, ననుచువెచ్చగనూర్చుచునడలుదాని
చ. కనుగవ విచ్చి చూచు మదిఁ గన్నడుఁ గృష్ణుఁ డటంచుఁ జెంగటం
దనసుతమాలసాలరుచిధట్టము దార్కొను రిత్త కాగిలిం

* గ్రమ్మడి-మూ-గురుమడి-శ్రీశ్రీపతిగారి భారతవాణ్య-కొమ్మడియనివర్ణవహరము
† వడనాకు ‡ వె...ల్లకులు- ‡ సీత్కరింకఁగ.

చిహ్న దనచేతిలో బడమిఁ జెన్నఁటి కన్నుల నీరు *నించి వం

(ది) ననలపాన్పుఁ జేరి విధిఁ ద్విజుచు వెచ్చగనూర్చునెచ్చెలిన్. ౧౭౨

క. ఉడుగనికన్నీర్వూదం, బడి జాతెడుతయ్యఁ గూచి పావపుడైపం
బొడలిచట విడువ X నీయఁడు, చెడఁజూచెడుఁ గటకటాయిసీయనుదానిన్

ఉ. అత్త మొలం శిలంగెడుమహానసనంబు కరంబు చేగచే
హత్తి హరింప మున్ను మన సందనవాడెల్ల మమ్ముబోలులన్
రిత్త మొల స్వలంగ విహరించుట నీమది కెగ్గ దోచునే
దత్తంగ కాడ యంచనఁగఁ దక్కియ నీహానరించు తెన్నఁబో. ౧౭౩

ఉ. పల్లవస్త్రుల్లి వీ వధరపల్లవభూతకు మొగ్గు తుటికో
పల్లవమున్ హసించు జిగివట్టెని యంచునొ లెళ్ళమాసము
న్వల్లభ సంచమీఘటన వర్తిలఁజేసితి యంచు నే నన
స్మెల్లనఁ బంట మోవి గొని మేలగు కెంపులు నించు తెన్నఁబో. ౧౭౪

చ. కలికిమిటానిగుబ్బచనుగట్టుల వేగున కోర్వఁజాల వి
చ్చలు క్షణమాత్రీ నాయెడఁ బొసంగఁగ నిల్పుదునో సుధాసం
బు బొలుకనీక మోవి పలుమోపున నానుదునో యిఁ కేమి కా
వలె నది గూర్తునంచుఁ దదివాఱఁగ నిట్లరించు తెన్నఁబో. ౧౭౫

చ. తలఁపున నిల్చుచు స్మయతిఁ దాలిమి నిల్పఁగ లేక కాఁగిట
న్నిలుపున గుచ్చి మోమునయి నెమ్మొగ మూఁది యు మోవి తేనియ
ల్పలుమొర లాని చెక్కఁగనఁ బల్కఱు గీటుచు నంతఁ గేళిమై
యలరులపాన్పుపైఁ శబెనఁగియాడుట యెత్తుఁ డొకో మనోహరా. ౧౭౬

చ. మగని ప్తమెఱుంగుఁజేల మిటుమాధ్వడఁ గట్టితి వాతఁడు న్రయ
మ్ముగ భవదీయవస్త్రమును బూన నెఱుంగ రిజేమి వింత యిం
త గలవటే నయాటములు నాతిరొ సన్నకునన్న పొయి పూ
ర్వగతి బొసంగరాదె యని రామ లనంగ మెలంగు తెన్నఁబో. ౧౭౭

చ. అని పలవించుదానిఁ దను వారయ నెంతకడిందియోజ ది
ట్లును విడ నొర యం చిటునటాం బొరలాడెడుదాని నింక న
స్థనిసఖరాత్మ దూఱిసోనఁగాఁ బనియేమి దయం దొలంగెఁగా
ననరుది నీలవేణి యని నెవ్వగ వెల్లి ముచుంగుపైదలిన్. ౧౭౮

*నిందమె.....వనల. + నివ్వడు †పెగుకుచారుని- మూ. పెనఁకుచాడుఱనియు నన
వచ్చును. ‡ పలంగుఁజేల.

- గీ. సకలభూషణలక్షణసంగమంబు, వీడనాడుచుఁ జూడ్కికి వింత యగుచు
లలితవైఖరి గనియునబ్రొంబుగాఁగ, సదృశవస్తునిబంధన నడలుదాని. ౧౮౭
- చ. అనయము మారుఁ డేయపుపుటమ్ముల నెమ్ములు గాఁడి వాడి నె
మ్మనమున వంతఁ జింతిలుచు మక్కువఁ జెక్కిటఁ జేయుఁజేర్చి నె
క్కొను (పెను) వేడురందు ననుఁగున్నవలారతనంబుఁ జూచి గ్ర)
- క్కున భయవిహ్వలాత్మ యయి కొమ్మెఱుఁగారు మిటారికత్తెలన్. ౧౮౮
- ఉ. సందడి చెందకుండ నొకచాటున నుంచెయ నీలవేణి తా
ముందుగఁ బోయి కొఁగిటను ముద్దియఁ *జేర్చి ముఖాంబుజంబున్దె
జిందునునుంగురు బ్రతగఁ జేరిచి చెక్కిట నిచ్చలంబుగాఁ
బొందిన మేలు కేర్దిగిచి పొందుగ విందులు సింద నిల్లనున్. ౧౮౯
- ఉ. అమ్మకచెల్ల చెల్వ డ్దణమైన వయస్యలఁ బాయ వెన్నెండ
నమ్మజీ వారికన్నఁ దమి నావయి నెక్కుడు గల్లుదాన పీ
విమ్మెయి నొంటి రాఁ దగునె యీకడుగోలపు నీకడిందిచ్చ
దమ్ము లిఁ కేమనందగుఁ బదమ్ములు పుప్పొడి క్లుం లోర్చునే. ౧౯౦
- ఉ. పల్లవసంగతి నైలఁగుపాచము లుండెడుచోలు మాటకే
యిల్లడ మైన బేరజము లీఁగెడుమాఁలు విహాళిపాలు లుం
పిల్లెడితావు చూడఁగనె బెట్టు హరించెడిమృచ్చు హెచ్చి సొం
పిల్లెడునిక్క యక్క యిది భీతిల కెచ్చటి కేలవచ్చితే. ౧౯౧
- క. నగువారి నెఱుంగనైతివి, తగ వారడిపాలు నేయఁ దలఁచితి వయ్యో
మగువా యింతటి కట్టిడి, తెగు వాను మటంచు నెవరు దెలిసిరి తిల్లి! ౧౯౨
- క. శయ మానుచుఁ జెక్కిట సం, శయ మానఁ బనేమికునుమశేరువలననయో
భయమా నవలా నీకు నె, భయ మానలినాక్షుఁ డిచ్చుఁ బరమార్థముగన్. ౧౯౩
- చ. సకియ మరుండు నీదుకనుసన్నలవాఁ డట యొక్కకున్నెక
వికము శుకమ్మా నీపలుకుఁబేరిమి దాటఁగలేదు నీదు న
డ్డి కరుగుణంబు నంచగమి; కీవి వసతియఁ డలంతి నీవనీ
మకుఁ డట సడ్డచేయుచు భవాదృశ క్లిట్టులు రాఁగ నర్హ మే. ౧౯౪
- క. మొదట ననంగుఁడు మదనుం, డదనున విరియంగఁబొలునట్టివి శరముల్
నదలఁ వని మృదులవిషమత, మదనువలన భీతి నీకు మది వలదమ్మా. ౧౯౫

ఉ. నీరపరాగదోషముల నీటు దొలంగంగఁ దాఁ బయోరుహం

బీగుచినపు గన్నులకు నీ డనఁగూడక యుండుఁ దొల్లద

న్నీరజఃశిశిం దవము నేఁడు ఫలింఁచె గదే కటాకటా.

నీరపరాగము ల్లలిగి నీ టటు నీకనుదోయి సాటిగన్

౧౯౬

చ. చెలువనా పూవుఁదేనె బలుచిత్తడి నైనను మాన కెప్పుడు

నృలయును నుండుఁ బుష్పాశిమమారము నేగతి నోర్చితమ్మ సగ

కులమదబంధరప్రకరకుట్టన నైనఁ దొలంగ కెంతయుం

గలయుఁగఁ బర్వు తేనెజడి* కారియ చూరియ దాని సైచిత్రే.

౧౯౭

సీ జలమున జీవించుజలజనాశంబులు దినుమందగతులు సంధిల్లుచోటు

నలిరక్తముఖత సంతతనల్లలచ్చిద నడరుకల్లరులు నజ్ఞాదునిక్క

కనుగెంపుగదురఁ జొక్కపులేజగుకొడిచి మనుషిసాళులు చెలఁగుజ్ఞాను

మలినచ్చదముఁ బూని మధుమాత్ర నానన సాకుమిత్రాళి పెంపెక్కవంక

యిటను మెలఁగంగఁ గటక పేమిటి వచ్చి

నో ఘనమృతాలభజకాండ యోసుబింబ

దశనననన యోకినలయతరుణచరణ

యోసుగభిళాంగి నెమ్మది నోటతేక.

చ. మెలఁతనా కృష్ణుపై మనసు మెత్తని దెంతకడింది యయ్యెనే

కలిశమృదుత్పిసంపదల గాదిలి చందురమామ యాదిగాఁ

గలసుకుమారవస్తువులఁ గా దను నిచ్చెలువంపుమేను నేఁ

నెల యిటువంటి బల్కటికిచ్చేవలఁ బెట్టఁగఁ బట్టె నక్కటా.

౧౯౮

క. గురుశిక్షచే మహాగమ. గురుమర్మము గసియె మున్ను గురుకుచ యిచ్చుడుం

బరికింపఁ గనియె మన్నథ, గురుశిక్ష మహాగమంపుగురుమర్మంబుల్

౨౦౦

గీ. అతిఘనాగమసంబంధ మతివ కమరె

సతిఘనాగమసంబంధ మబలఁ గన్న

యినుండు చెండఁడొ చూయు నెవయిలేదొ.

కారణగుణంబు కార్యంబు గనఁగరాదొ.

౨౦౧

గీ. కృష్ణునందు సరాగత గీలుకొన్న

యింతి కపరాగసాంగత్య మెట్లు పొనఁగు

నెన్నఁగఁ బరాగ మెప్పుడు సహించునింతి

కిప్పుడు దాని సహించుట యెంతయరుదు.

౨౦౨

గీ. విదుషి వధ్యర్హితపదార్థవేత్తి వీవు, తండ్రిబోలుచు మమ్ము సంతాపపడఁగఁ
జేయనేటికిఁ దల్లియూ ఛాయ బోలి, చల్లఁజేయనె మమ్ములఁ జంచలాక్షి.

వ ఇట్లు పల్కుచు నాలోన.

౨౦౩

ఉ. అక్కట యెందునైన హరిణాక్షులు చక్కనివారిఁ గోరరో
మక్కు వెఱింగి తిండిగి గరిమం బ్రియుఁ గూర్పఁగ వే రమింపగో
చక్కఁగఁ గూడి యిట్టిపలుకాడలబూమెలు చూచినారమా
యక్కరొ నీకు" గల్గె నని యాడెను చేడలఁ జూచి వారలన్.

౨౦౪

చ. కనలుచుఁ బల్కి పల్కు కనుగందని ముద్దులగుమ్మ యమ్మునీ
మసమునఁ గోరుకొన్న యలమాధవు నీధవుఁగా సుటించు నీ
జనకుఁడు *నేడొతేపా యతిసౌఖ్యము నొందెను తెల్లవాణిసం
గనుఁగొనువారు మెత్తురు వగల్గొని తొంపున కెల్లు చొత్తురే.

౨౦౫

చ. పొలఁతిరొ యాడుచందమునఁ బుట్టినవారికి నెల్లఁ గోరికల్
గలయవెనీకె యన్నటులు గా దిఁక నే మని యంటివేని పైఁ
దొలఁకఁగనీక కూర్చి మదిఁ దొట్టిన గుట్టుగ మట్టు నేయుచు
స్థలఁగుపొలంతి యెన్నఁదగు మేటి నెలంతలలోనఁ బైదలీ

౨౦౬

క. కన్నుల నీ రేటికిఁ దెలి, గన్నులచెలి కొల్లివాళ్లు గడవం దగవే
కన్నుల మూతం జేసొని, కన్నులవిల్కానిశాఁగి గడచెను పినపన్.

౨౦౭

మ. అని సి గ్గెక్కఁగఁ బల్కినం దనుణి యయ్యబ్జాక్షి కంఠంబున
న్ననుఁగేల్పుములు గట్టిగాఁ బెనుచి కన్నుంగోనఁ గ్రోవ్వేడినీ
ర్హింక న్నాడినమోము దమ్మి చెలిమద్దం జన్నుఁబూబంతులం
దను వొత్తిల్లఁగఁ జక్కఁ జేర్చి కిరహించిందం బల్కు మందంబుగన్.

౨౦౮

†ఉ. కాఁతలుముంచు మేనుగలకట్టిడితండ్రికిఁ బుట్టునాకు మై
కాఁతలుగాక (సౌఖ్యములు గల్గు) నె యక్కట తప్పనంటిఁగా
కాఁతల కొనమై కొజఁతఁగించిన నోములు నోచునాకు బ
ల్కాఁతలు గాక యాజమున కాంచెనె కాఁతలుతత్తనూజయై.

౨౦౯

ఉ. సానలుపట్ట నోర్పు నినుచక్కని కూతురఁ (గాళియోరగా)
మానవిహారలచ్చటల కోడని యేటికి ముద్దుఁజెల్లెలన్ -

హాసిత మూలమై జగతి నాడిక కొర్చినత్రేలోడఁ గా

నేని భరింప నావశమై యిట్టి యయోగదవాగ్నికీలబన్.

— ౨౦౦

చ. నను గనపట్టివారలక నావయిఁ గూర్చి యొకింతలేక య

న్వనటఁ దొలంగఁజేయుట యవాస్తవ మై యిటు లుండుకొంగ ని

ప్పుని మది మీకుఁ బట్ట దని పాల్పడి చెప్పఁగనేల యిద్ది మీ

కనభిమతంబ యేని రుచిఁబుట్టిన గ్రక్కున నీదృశోక్తులన్.

— ౨౦౧

క. అటువంటితల్లిదండ్రుల, నిటువంటి యనుంగుఁజెలుల నే నందుటఁగా

యిటు లాప దెడసి కొరిక, చిటుకురు మనకుండ నమరి చెలు వందితిఁగా.

ఉ. నీలరుచు ల్గొలంకు సురనిమ్మ గఁచెగట దర్శచంద్రికన్

మేలగుదచ్చినాదముల మెచ్చుగ నప్రజకన్నమూకు లే

వేళ నుతుల్ ఘటించు రతివేలమదీయమనోవ్యభాభిదా

లాలసతం జనించి యటలాలితిఁ జెందెడు మీదుకీక్తులన్.

— ౨౦౩

నీ. కన్నవారికె జెప్పి కరుణ పుట్టఁగఁజేసి తలఁపు చేహార్పరే తల్లులార

మీరైన వారికి నామేనితాపముఁ దెల్పి యతని నిం దంపరే యమృతార

మన్నుట్టివార్యంబుఁ జెన్నుగా ఘటించు చెలువల వినరటే మలతలార

భాగ్యవంతుల కిలఁ బ్రాణదానము మించు పుణ్యంబుగలదటేపాలఁగులార

నే విశేషించి మీదాన నెలతలార, మనసు మీదెంత కటికియే మగువలార

యనునయంబునఁ దీరునే వనితలార, తాళఁజాలను మీయాన తరుణులార!

నీ. వెత కింతక్షేనఁ దాళితి నయో నేఁజెల్ల నేనెంత కటికినే నీలవేణి

యాఁడుఁబుట్టుకఁ జెందినట్టి యింతులకెల్ల నీలాగు లేదటే నీలవేణి

యొలువంటివని యైన నీడేర్పఁగల నని నెమ్మి నమ్మితి నిన్ను నీలవేణి

కూర్చిచే నుండెడు కొమ్మలలోఁజాల నెనరుదానపుగదే నీలవేణి

నీదునెల రెండుఁ బోయెనే నీలవేణి, నేర్పుచే గార్య మీడేర్పు నీలవేణి

దేల యీవట్టిమాటలు నీలవేణి, తాళ హరియాన యింక నేను నీలవేణి

ఉ. చక్కెరవిల్లుఁ జేయుసుమసాయకపంక్తిఁ ద్రాపిభిమానముల్

గ్రక్కునఁబోకమున్నె చెలికత్తియ మొత్తము నేయునారడిం

జక్కఁగఁ బలుల లంగడికె జేరకమున్నె ప్రియంబుగాఁబ్రియు

న్నక్కున గారవింపఁ గలయంతకు నోచితివంటె నెచ్చెలి.

— ౨౦౪

* యబ్బుదెగ్గబట్టులందడికి

- సీ. మాధవాధరసుధామాధుర్యమునఁ దేలు వంశంబుఁబుంబు వడయ నైతి
హరిభుజాంతరవాసనిరతి నింపార హారమణిస్వరూప మై యమర్శనైతి
యాదవమాళిమోహసి తాపాంగకలాపంబు నై యేని యోవనైతిఁ
గమలామనోనాయకమనః ప్రియోద్దామమాధవి నై యెల్లు మలయ నైతి
సకట వీనిలో నేదైననొకటియైనఁ బొంగునుబ్బియాంగసంగమాభంగసుఖము
తపనసూతనైతిఁ దాపంబుఁ దలఁగనైతిఁ జెలులమీచేతిర్బు చేనలయ నైతి.
- క. వలపు పగవారికైన, న్వల దడి యెటులన్న నట్టి వలపున సేనం
దొలఁచెడుఁ బాణిము లీగడె, నిలుపుటయేగండమయ్యె సిక్కిముచెలువా.
- గీ. ఒరులవెత యొరు లెఱుంగ రా నుర్వి ననుట
నిజ మనుఁగుఁజెల్వలే రవ్వ నెఱపఁజొచ్చి
రకట మదితాప మిటు మీకు నరసి తెలియఁ
బడదు మోచు (వాడెఱుఁ)గుఁ గానటిభరమ్ము. 206
- చ. పతులను గోరు నెల్లరకుఁ *బాటులివే యయినట్లు లైస నీ
సగులు చెలంగి నన్ను నెకసక్తము లాడుదురే యిదంత నా
కత యగుఁబోలు నెట్లయినఁ గానిము పాణిము లిపు మేన ను
న్నతఱిఁ గదా యిఁ కెవ్వరు ననంగల యూడిక లబ్ధిరొచనా. 207
- గీ. బౌర యవప్రిస్తుతప్రశంసాస్వతంబు, పలుకునను వ్యాజనిందానిభిధనూక్తి
లలితసంగతభాష నేర్పొలయనన్ను, మీరు నవ్వుటయెఱుంగ నెమెలఁగొర
- గీ. పనిత యథాంతరన్యాయ మొనరు నెట్లు, మదికి సరపేక్షవస్తునమర్థనమున
మదికి నిం పగుఁ గాదె సామాన్యఘటిత, భవ్యవస్తువి శేషసంబంధమనుగ.
- సీ. కలదన్నఁ గలవానిఁ గలిమిచేడియఁజేనిఁ గరమున నుడివాలు గలుగువానిఁ
గడలినుండెనువానిఁ గరిఁగాచువగవానిఁగరుణసిల్కెడుచూపుగాంచువానిఁ
గలికినవ్వులవానిఁ గౌస్తుభద్యుతివానిఁ గనఁగ నశక్యమా కతలవానిఁ
గనకంపురుషు లీనఁగలవచ్చుడిమువానిఁ గలుగుకాలం బెల్లఁ గలుగువానిఁ
గన్న వేతలనయనులు గొన్న వానిఁ, గన్నయింతయు నెల్లఁ గన్నవానిఁ
గన్నులనుగమంచు సేమించుగన్న వాని, గాంతుగానోచునక్కాంతకాంతకాంత.
- చ. అలదమయంతిఁ (బోలె) నను సంచితపుణ్య నొపర్చు మన్నలుం
దలఁపుము మాధవాప్రకృత తాళధనస్ఫుటభాగ్యుగా నయో

- వినిసిత యానమాత్రిమున విస్తృతి నొందకు మంచకై వదిన్
నెలయును తత్కృత్యోక్తృతి వెగ నొనర్చి క్రియాసరూపతన్. ౨౨౮
- న. అని తగిలినయగుకాణి యయోగశిఖిభారణి యై పలుక నప్పుడులు
(ములుకులు) వోలే మదికి నులుకుచిలుక నచ్చిలుకలకొలికి యక్కలికికి
స్థోగలు గుడుగు నెను గదురం దియ్యడనంబు ముదురి నిట్లనియె ౨౨౯
- సీ. పంచత్వమే కొను బాణము గ్గాంచిన యతనుడు ని న్నేమి యనగలండు
వాఘవృక్షమున ముగిడగతిబూని వెల్లన రాయంచగమి యేమిసేయగలదు
మధుసేననగలున చూట వూను పికాళినలనిభయం బేమి వచ్చు నీకు
వాఘవృక్షమున భుగిమాలిన్యగుణవృత్తి దేరుభృంగములు నీ జేరువురావు
బహుళేష్ఠివిగోధ గోపం పంకజారి, జడత గుణగంధమాత్రంబు వడయుగాలి
నక్క సప్రమాదలాగుదురు జక్క-జెలుక, యంతమాత్రింబునీ కేలవంతల్లి.
- గీ. చొల్లు చొల్లును కోకకొన్న చుట్టుకుగడు
బలము చలమును నొకకొన్న సేనుచుండు
మననుసేను నీవంటి మానవయెల
స్థగ్యకంచక మగళింగం దాచు నొల్లు. ౨౩౦
- మ. సాహసోత్సంగమి నూలుబొంగునను నీవింగుబుదం దుంటువిన్
గిడికిండ్ల బుడ గానుగాడి రిసముం గావంతు మీనాంకమున్
మడువంతుం బడదోచి గాలముఁ గుచ్చుంజేసి కంఠచ్చసం
బడతీ దుష్టుఁ జేసి పుచ్చెగ భయోత్పాతంబు నీ కేటికన్. ౨౩౧
- న. అని యూజిడిలం బలికిన నప్పులుకులయెడ ననాదరంబు చేసి వెడనవ్వు
నవ్వి యవ్వోబోడి నీరువేసి కి ట్లనియె. ౨౩౨
- చ. కలికిరొ వ్రోడచేడియవు గాన నెపం బిడి యోట దీగఁగాఁ
బలికితి వింతె నీకు మలుమాట వచింపఁగఁ జాలఁ గంతుపూ
ములుకుల మున్న నాయెడలు మోహము దాకి తొలంగు బాణముల్
బలువగ నిల్చి తింతవడిఁ బట్టగలే నిడ నిక్క మోచెల్లి. ౨౩౩
- ఉ. కన్నులు మూసినష్ట పొడకట్టిన (నాథుని) గాఁగి లీయం
చున్న డువంగ నోరెగువఁ జూడఁగ్రసీ దపు డేడనుండియో

- పన్నుచు వచ్చు నాదుప్రతిబంధము వీడయు నంతలోనె మే
నున్ననుచుం జలించును గనుంగవ విప్పగ మాయ (పూ) సఖి. ౨౩౧
- మత్తకోకిల. నీవు నాయెడఁ గూర్చి బోటివి నెమ్మి నావయిఁ గల్గినం
బూవుఁబోడిరో నాదుకోరికఁ బొల్పు నొక్కరహస్యమే
చూనె నీమది నెంతలే దని చూడ కప్పని వేగమే
చేన దప్పక తీర్చె చేయుఁ జెప్పద న్విను తస్త్రియన్. ౨౩ ౨
- వ. అది యే మని యంటివేని. ౨౩౩
- శా. సాక్షాన్మాధనగాత్ర సంగతికి నోదం గావునన్ దీని క
జ్ఞాక్షుం గస్తురిచన్నె జృంభితసుచర్ణాంభోజవత్రంబుపై
నక్షిణస్థితి వ్రాసి నన్నును దదీయాంచమృహోదారిస
ద్వక్షోమధ్యమపీతి గూఢగి లిఖంపం జూచి యైనం శిలీ ౨౩౪
- క. చిత్తరి చిత్తములోపలి, యుత్తర మొకకొంతయైన నుడిపెన నీటుగాఁ
జిత్తము నిలువంగదవే, యుత్తమసుకృతంబు నీకు నొసగు నటంచున్ ౨౩౫
- చ. పలికి గళ న్నరందరసబంధురగంధరసాంధబంధరా
కలితరవంబులం బ్రసవకమ్రవిమ్రమసామ్రతామ్రకో
మలనవపల్లవగ్రసవమంజుకమాయితకంత కాశిలీ
కలకలకంతనాదమూలఁ గల్గి తిటాలున నుల్కి యల్కి యున్. ౨౩౬
- వ. అప్పు డప్పల్లవపాణి కపటగోపికాపల్లవాలుల్లక మెల్లం...దుగంతసంతా
పంబున నెంతయు నొల్లంబోయిన నీలవేణి నోడి నీలవేణులం గూడి కటక
టంబడి చింతించి యీయింటికి సంతాపంబు బలనంతం (బలంతలు) సంతా
బుఁ జెందవర దీయెడఁ గొంతకొంత శాంతిబొంద శిశిరోపచారంబులు పచ
రింపం దగు ననినఁ నత్సహితరై తస్సహితలు తస్త్రియాయత్తచిత్తరై
రయ్యుననగంబున. ౨౩౭

—కాళిందీకిఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట—

- ఉ. తావుల మోక* మావిగమితావుల గొజ్జగనీయంత్రముల్
కేవలఁ జిల్కఁగాఁ జగురుగేడఁగిపూదడిగట్టి పట్టివేర్
పై పటలాటచెంగలునపందిరి చెందొవ రేకనంటి శ్రో
మౌవులచందువాపగడమొగ్గల నిగ్గులచప్పరంబులోన్ ౨౩౮

సుగంధి. కష్టరంపుఁదిష్ట నొప్పుఁ గమ్మపైఁడితమ్మిమే

ఋష్యాడి (నచించినట్టి పువ్వు సెజ్జమిఁదికిన్

అప్పడంతఁ దెచ్చి, తెచ్చి రంబువాఱు లందఱుం

జెప్పరాని వేగ మూని శీఘ్రించు ఎన్నునల్.

—౨౩౯

ఉ. సారసచంద్రనైఋతుదసంకుమదాగురు కేసరాళిక

రూపరసరాగకుంకుమసముజ్జ్వలస్లవహల్లకాచ్ఛక్

ష్టారతుసారనీరభిఃహారసమంజసపుష్పమంజరీ

వారము లాదిగాఁ గొనుచు నచ్చి కరం బరుదారునేర్పునన్.

—౨౪౦

చ. మలయఃశక్తమం బొడల మాటి కలంది మృణాలనల్లరీ

నలయఁచయంబు లంఘులను శాహుపులం గడియించి వేనలి

న్వేలయఁగఁ దెల్లదమ్మి యిడి పెల్లుగఁ గన్తురీ కంధరంబునం

గలయఁగఁ బూసి యంతి శివుకై వడిఁ జేసి రసంగ భీతికిన్.

—౨౪౧

చ. మృగమదచగ్చ యంతటను మేన నలంది పరాగరాగసౌ

భగకకలీదళంబు గట్టిపై నడి చెందొవపువ్వుఁబెన్దుఁ బా

ంబుగ నెగుంచుచువు సది వొల్చె సనారతిశైరిభక్తియో

గగురుఁజాత్రంగ యగుఁగానఁ దరాకృతి దాల్చెనో యనన్.

—౨౪౨

ఉ. అంగజఁ డంగనాఘన హృదంతరకర్పంసీమ స్నేహను

బ్ధంగి సభంగురం బగుచు భాసిలఁగా దశపై దళాంతరం

బుం గడియించి శ్రోవఁ బూర్ణతఁగాంచి యయోగదీప మే

చం గడు ప్రకాశం గిసలసంఘటితవృజనాసలంబునన్.

—౨౪౩

సీ. పదములఁ జగురాకు లొడివించి జంఘల స్మరతూణతిలకము ఋకుపుకొల్పి

తొడల నరంటిన న్నడఁచి సాబగారుకటిపైఁ బరాగసైకతము నించి

నడుమఁ బుష్కరభంగి దొడఁగించి యాటన జోకగాఁ గన్తూరేక దీర్చి

చన్నల గుచ్చము ల్పవరించి నెమ్మేనఁ జందనం బలది భుజంబుల బిర

కొండమిడిచెక్కులనునం ద ఖాడమలఁది, వేణ్ణివాలమునఁగూర్చి వెలఁదియంగ

సామ్యసదనస్ఫురీక్షావిచారణ బలె, జెల్వ లీరీతిఁ జేసిరి శిశిరవిధులు.

చ. ఎడవక యింతులెల్లఁ గడియించినపల్లవసూనగుచ్చముల్

తొడరి వియోగవహ్ని సెక దొట్టఁగ *జవ్వన నీగుదీసి యె

క్కుడు గమలంగ నప్పు డలకోమలిగాత్రము వొల్చె నామరుం
డడరుచు దోహదక్రియకునై శ్రవణించిన లేఁతీవనాన్. ౨౦'గీ

సీ. ఉచుతాపమీలద్దృగుత్పలంబుల మిత్రీకరమార్జనక్రియఁ గఱపరాదు
వగఁ బొగల్కొని మంట లెగయుడెందఁబునఁ జంపకన్నేహంబు సలుపరాదు
కన్నీటివఱదలు గ్రమ్ముచన్ద్రుట్టల ఘనసారజలధార లుచుపరాదు
నిట్టూర్చువడగారి బట్టూడు మైదీగ నల వహ్నిశిఖ నిల్వఁదలఁపరాదు
చండసుమ కాండతేజకించండకిరా, దండవిభవ

నోహబహుళాంధకారంబుముంచిజాఱ. యృగమగుబునఁదిలకఁచుర్పింపరాదు

గీ. అతనుతాపంబు హరింపవసంగములను, జెలులు సేర్పినబహువిధశీతలములు
నతనుతాపంబు హరియించె నంగవితతి, నతనుతాపంబుహరియింపవల్పుగంబు

గీ. జడములగుటచుసంతాపశాంతిసేయ, నందుఁ జెలులీలయిడిఁచుమాదిగములు
జడనిఁ గాంచినద్రీవ్యము ల్జగతినియఱి, గలవు సేయఁగఁద్రాహిత్యార్థమెల్లు

క. తరులతఁ బల్లననుమములు, ఘనతం గొనునేని యశనుఘనశిఖ యేచెం
దరులతతాపం బడఁచునె, ఘనములు నవియెన్ని కృష్ణఘనమే చిక్కన్.

క. ఈవిధమున నేర్పొప్పుగ, వావిరి శిశిరోహధులు నర్తించి యొకిం
తానెలఁడి దెలిసి నగరికి, వేవేగం దోడి తెచ్చి వెలుదులు పీఠిన్.

గీ. పసిఁడియుప్పగె నునుబూఁజాన్పుమీఁన
నకియ నిరవొంద నునిచి హెచ్చరిక మిగులఁ
గలితపూర్వకభావసంగంబుచేతఁ
బొద్దు గడపుచు నుండిరి ముద్దు చేసి.

క. మాయాసహాయసీతా, బాయాసగవాయభవ్యసాకేతపురా
ధేయ మునిగేయ జలద. చ్ఛాయలసత్కాయ సకలజగదున్నేయా. ౨౧'౨
గద్యము, ఇది శ్రీమద్రామచంద్రీచరణాంబిందమిలిందాంతకరణపోయూ మాధ
వయత్వసముజ్వలత్రాసోక్షితికటాక్షా సాదిత పాండిత్యాభరణ ప్రభంజన
సంతాభిరాకాశశాంక నిరంతరాధితవిచక్షణశాంక అభినవ నన్నయభ
ట్టారకాహోబలపత్యాహ్వాయకవి మహోపాధ్యాయ భట్టారక ప్రణీతం
భైరవకాలిందీకన్యాపరిణయంబనుమహాప్రభం ధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు కాళిదీ కన్యాపరిణయము

—❖❖❖—
తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరాజమాళిహృదయ, స్ఫారాంబుజచంచరిక ప్రిణమజ్జనతా
ఘోరాఘటిమిరదినకర, తారావల్లభవిరామ దశోధరామా. ౧

న. మహాత్మా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

—❖ సూర్యాస్తమయవర్ణనము ❖—

క. అంతట సంతటి నెచ్చెలి, యంతర మగలంగఁ గూతు నలమట గనుచుం
గాంతి దొలంగుమ వ్రాలెను, జింత ననం దనదు కాంతి చెదరంగ వ్రాలెన్.
గీ. వారుణీసేవతనదుదుర్వార*మహిమ, మంతకంతకుఁ డటుగనొయ్యనజెనుకకు
మేనునొగులంగ నప్పుడుభానుమంతు, డధిక (దీన)స్వరూపంబునధిగమించె.
సీ. అసర క్తమండలుం డగుచుఁ బూర్వాగమ మూని ప్రబోధ మీం పొప్పుజేసి
సర్వవర్ణాశ్రమాచారము ల్బడిపించి తా సత్పథంబునఁ దనరి నిలిచి
నలునక్కలను గరంబుల (చేత) నలరారి చక్కసద్విజృంభి చక్కనునిది
కుముదంబులకుఁ బొంగు గుంగునట్లు మెలంగి వద్దిని కామోదపటిమ గఱపి
కాలగతి వయసుమించినఁగడఁకదక్కి, శాంతిగైకొని యపరాగమాంతమంది
వసువు శుచి కిచ్చి పరరక్తభావుండగుచు, వఱలునానందవారిధి వ్రాలెనినుండ.
గీ. ప్రించి వశ్యినుదిశయఁజేపట్టి యాడు, బంతిగాఁదత్కరచ్చవిపత్తైసూర్యుఁ
గానిచో నెద్ది కత మన్యకాల మెడయు, వరుణిమచ్చల సంజలఁబరఁగుచుండ.
గీ. చండమార్తాండరోచిరఖండఁపహ్ని, కీల నెంతయుఁ గ్రోగినఁ బాలఁజాల
నరుణిమ భజించె నాజరతాతపమున, దండినెఱుపెక్కెబ్రహ్మాండభౌండమెల్ల
క. కొండలకు మేలుబంగరు, కొండలరాయనికి మైత్రి గొనకొనఁ జివురుల్
మెండుకొనుమావులకు దరు, మండములకు నట్టియెడఁగచాకచి యమరెన్.
మ. తను లోకంబులు లోకభాంధవుఁ డనం దాఁగర్మసాక్షిత్వముం
గొను చతుష్పత్తి గాంచి కాలగతిచేఁ గుంతీభవత్తేజఁ డై
చని యవ్వారుణీసేవ గైకొనియె నుష్ణప్రాంశుఁ డ ట్లలుచేఁ
గనియెన్ ఘోరగభీరవార్ధిపతనాకారోరుఘాతిత్వమున్.

- సీ. సకలజగ చ్చరజంతసంతానసంతత శత్ర రశ్మిసంతతులతోడఁ
జత్రాంగచాంపత్యసరసాభిలాషసంఘటనైక హేతుభాగ్యంబుతోడఁ
ఁనుధారణక్రియాధావదుచ్చావచపక్షభృద్వాహృతిభరముతోడఁ
బద్ధిసీముఖపద్మభవ్యతరామోద కాఠణాదృష్టవైఖరులతోడ
నస్తమించెను జలరాశి నతిరయమున, వసధిజల మెల్ల నధికపావనతఁజెంద
దొలుత నుడివెడునుడువులఁగడలుకొనెడు, బెడఁగుఁబోడిమిగైకొన్న పెద్దవేల్పు
- గీ. అత్తి గతురీతి జనులుదన్నట్టి గతుగఁ జలువరైరి పితృప్రసూనంగియనుచుఁ
గలుషమదివోవఁగడిగివలయుననియె, వనజమిత్రుండు వేగంబవసధిమునిఁగె
- సీ. ఇనపాతకృత మైనఘనవివరంబునఁ బైకెక్కు బాడబ్రవభ యనంగ
జలములోనుండి యబ్బలుతోవ మీఁదికిఁ బొంగు లేబవడంపురంగనంగఁ
గాలుండు జక్కవకప మది నేర్చఁగఁ జిందించి పొడమించు చిచ్చనంగఁ
గుముదిని నిద్ర పైకొనకుండ నపరాశ వెలయించు దీపంపువెలుఁ గనంగ
వపుడుసూక్ష్మండుహరియౌటవలెనోడఁ గొంతదప్పేగియతఁడభింగు కిపోవఁ
దీరమున నిల్చుగడుడని తేటయనఁగ, నింపుదళుకొత్తెసాంధ్యరాగంపుసాంపు.
- చ. అరయఁగ సర్వమిత్రుఁ డగుచట్టి యినుం డరుగంగ నింక మా
కిరవులు నేది సద్గడఁగి యేపటి యుండెడివేళయే నిశా
చరుఁ డధికారి తాదృశులె సౌఖ్యము గాంతు రటంచు సంకుల
సర్వములు సేయుచు నివహగజాలము సేరుఁ గులాయనీమలన్. ౧౩
- ఉ. తారలఁ బెండ్లిగూడఁ బ్రేమదంబున రా జగుచేర నింపు సాం
పార నభోరమూరమణి యాకసపుంబలువేదిమీఁద వి
స్తారముగాఁగఁ గంపమునుజాలము నించెను నా నభంబునం
దారక లుల్లసిల్లెఁ గలితద్యుతు లెల్లడఁ బువ్వచుండఁగన్. ౧౪
- క. చఁడాతపత ప్రదిశా, శుండాల్లము లుదధిఁ గుంకి శుంభచ్చుండా
దండిములఁ బైకిఁ జిమ్మఁగ, నిండెడి శీకరము లనఁగ నెఱవెం దారల్.
- చ. పగ లొనరించు చుగ్గి కరభావము గైకొని మమ్ము నేచుచుం
దగు లయినట్టిపంకజపితానము నేను నినుండు వోయె నె
వ్వగ మది మాకు మా ని ననివారణ శీతకరుండు రాజు దా
నొగ్గిఁ జనుదెంచు నంచుఁ జెలువొందెను మిన్నునఁ దారకావ్రజల్. ౧౫

గీ. పుట్టినప్పుడునుత వగ ల్పొని కువల, యంబు(నేచెడు)నినుఁ డేగె నట్టి కాని
గొనములకుమాటుగైకొన్నకొమరురాజు, వచ్చుననితారకాప్రజవటలెజదల.

సీ. రాణ సకృత్రుజారాతులు గడిదేఱ ద్విజవృత్తు లెల్లను దెంపువాఱ
జారచోరస్ఫుర్తి చాల విజృంభింప సరసులసౌఖ్యవైఖరి కృశింప
వరధర్మవిజ్ఞానవార్తలు సవలంగ నన్యతాభిసంధి చయ్యన మెలంగఁ
గుముదంబుల మెలంగుకొంకు శంకను జెందఁ బరఁగి ప్రదోషంబుపటిమనంద
నంజనాచలరోచిర్నవాభ్రకాంతి, భంజన మొనర్చు చాయ లపారములుగ
సంధకారమహాకలి యావరించె, నఖిలదిశల సరాజకం బైనయపుడు. ౧౮

ఉ. వేలుపుఁడె నామటుఁగు వేకొని యాత్మవధూటిఁ జెంద న
జ్జాలి నసూయ పుట్టగ విచారము సేయ కభావమంచు న
న్నొలి రచించె గౌతముఁ డహో యిదె రూపము నాబలంబు లో
కాళి గనుంగొనన్వలయు నన్నగతిక బలసెం దమశ్చలత్. ౧౯

సీ. తా నొకబలియుఁడే తరణి లోకాలోకగిరిదుర్గమునఁ బడి కరము లన్ని
గలిగియు నావలె గడవఁగా శక్తుఁడో యెట్టలా నారాక యెఱిగి నీశ్వఁ
బడఁ గాక పట్టకొ భవ్యగున్నామగంధమున సతను బట్టఁ దమము శక్తి
గాంచెను నారాక గననియచ్చొటనె తనకాకలును దాను బనికివచ్చు
నంటరానివానియందుఁ దా వసువెల్ల, దాచి పోయెఁ గాన దక్తఁ దనకు
ననుచు వేగ వచ్చె నన బలునీలిమ, గప్పికొనఁగ నిరులు గప్పికొనియె.

సీ. నే ననిర్వచనీయనిజహాప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ వడంచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మ మయ్యె
నటుగాన నాయందు సమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తిమన్వంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యెటండ్రు బలవత్ప్రమాణంబు మఱి గుహశయత బ్రహ్మంబు నేన
యఖిలమునునాదురూపంబుననుసరించి, నిలుచునో లేదొచూడుఁడినిఖిలజనము
ల నడివైఖరిరోదను లాక్రమించి, యంధతమసంబవరఁగెభయంబువెరుగ.

క. ఔర తమోబల మయ్యెడ, నేరీతి వచింప శక్య మేనికి నైనక
ధారాశతరవివేకవి, హరులకును వస్తు వరయు టరు దై తోచెన్. ౨౨

గీ. చంద్రతారావివాహంబు సమయ మనుచుఁ, గాలకజ్జలకారుఁ డఖండపద్మ
జాండమంజుకరండంబునిండుకొనఁగ, నునుచుకాటుకయననుండెనునలమంబు.

ఉ. వేళ యెఱింగి సూర్యుపయి వేళమ వచ్చుగుహంతరాళధా
రాశతమంబువెంట గ్రహరాజహతద్యుతు లొట వచ్చి య

వ్వేళ నినుండు పోవుటకు వేదనఁ గుందుచునుండుజ్యోతులో

నా లలిమించుఁ గప్పు పయి నల్వగ నొప్ప గృహప్రదీపముల్. ౨౪

క. వడి నినుండు చనఁగ వెంబడిఁ, బడిచనఁదడఁబడుచుఁజిక్కి బలునిరులుగొనన్

వడి యుడిగి యచ్చటచ్చటఁ, బడియుండెఱుఱిల్లు లనఁగభాసిలుదివియల్

చ తలఁపఁగ శబ్దమాత్రవిదితం బగుచున్ గుణమాత్రహీనతన్

మెలఁగుచు నప్రతీతగతి మేదురసంశయవృత్తి నందుచున్

బలుననృతంబువాదములపట్టగుచుం గరుణాప్రయత్నముం

దలకొని కుప్రబంధమతిఁ దార్హ్మిని యుండెను లోక మత్తఱిన్. ౨౬

ఉ. రాజవియోగవేదనఁ గరంబుఁ గృశించి తమంబుఁ గాంచి ప్రా

గ్రాజనిభాస్య రాణసెడరాఁ జనుదెంచును వేగ మంచు వే

శాజలజాషీ దెల్ప నతిలాలసమూన.....దన్తుఖాం

భోజము నవ్వవ్రానె ననఁ బొల్పెనఁగెం దొలితెల్పు స్రాగ్ధిశన్. ౨౭

చ. విరహిజనంబు నేచ నతివేగమ వచ్చ ననంగవీరుభా.

సురతరకేతకీశరముసాంపున రేక, తదర్థచంద్రసుం

దరవిశిఖంబునా నగము, తజ్జయకారణచక్రమోయనన్

సురుచిరబింబము న్వయసఁ జూడఁగ నొప్పెను బ్రాక్తకుప్పనన్. ౨౮

— చంద్రోదయవర్ణన —

క. అలప్రాచి కుంకుమచ్చవి, నలరెడుమోమునను నీల మగుమృగనాభి

దిలకము దిద్దె ననంగా, గలువలచెలికెంపుమేనఁ గ ప్పపు డొప్పెన్. ౨౯

సీ. విరహిజనంబుల వేఁగింప మారుండు తెలివిఁ బెట్టిన గండదీప మనఁగఁ

గమలచక్రము తేర్పఁగడలితోఁబాడముచుపొచ్చిసాచ్చెడువితచిచ్చనంగఁ

గుముదినిపాలింటి కొమరారు పూర్వంపు బలుతరంపుఁదపంపు ఫలమనంగఁ

గలశాబ్ధి పెడలి పెన్నెలపుల్లునిసుపులం బోషించు నునువెన్నముద్ద యనఁగ

విరహిమోహకకర కాండవిసరమండి, *తస్మైశ్చైవవృక్షకోదండ మనఁగ

దండిరుచులనజాండంబునిండుకొనఁగఁ, బండువగవచ్చెన్నెందవమండలంబు.

చ. †నలువటి యంధ కారవసనంబు ముసుం గిడి యున్నయద్దిశా

లలనలమేనఁ గప్పు శిథిలంబుగఁ జేయుచుఁ గప్పురంబుఁ దా

లలితకరంబులన్నినిచె లాలితి మీఱ ననన్నిజచ్ఛప్రల్
నలుదెసల నైలంగ నలినంబులనూడు వెలింగె బొంగుచున్. 3౦

చ. సరసులు స్రుక్ల జక్రములు సంగతి దక్ల వియోగమానసం
బరుదుగఁ బొక్ల గల్వగమి కందము లెక్ల జకోరపాళికల్
శరబడివొక్ల ఘూకములసంస్మృతి నిక్ల ధరాళి నూష్ణము
ల్పరువడిఁ జక్ల జక్ల గనుపట్టెరు రిక్లలతేఁడు గ్రక్లనన్. 3౧

సీ సురలయాఁకటిచిచ్చుసాబగార్చ మేఘంబు పాంథులపాలింటిప్రళయశహ్ని
జారమల్లుచోచ్చాటనమంత్రంబు హతదృష్టిపేచకేధాంజనంబు
కుముదిని నేదెసు కులదేవతామణి యురుచక్రసంతాపహుతభుగరణి
సరసజీవంజీవసంజీవనాషధి తాపదరిద్రతాదానకర్త
తండ్రి నుబ్బించునందంపుదాఁపురంబు, పొసఁగు తమ్ములబడలికపుట్టినిల్లు
కళలు నాటువదింటికిఁ గాణయాచి, చెలఁగుఁ జక్లలతెరువున సితమరీది.

చ. హరునకు సొమ్ము కమ్ము జలజాకరపాళికిఁ జక్రవాకసం
సరణము కీడు దోడు జలజంబులసామికిఁ గైరవాటవీ
స్ఫురణము పొందు విందు సురభుక్తి(క్తి) భవ్యచకోరపారణా
చరణము పొంగు రంగు గని చాల వెలింగెను నింగి చెంగటన్. 3౨

సీ కలశపాథోరాశిగర్భసంజాతంబు ప్రాగ్నిశావనధవిభ్రాజితంబు
విచులనిజద్యోతవిశదీకృతాశంబు నభ్రంలిహదభ్రవిభ్రమంబుఁ
గౌశికసంచార కార్యధౌరేయంబు నురుకరోద్ధూతపద్మోదయంబు
బహుళద్విజాశిసంభరణప్రవీణంబు నుపకంఠతారాశియోజితంబు
తీవి నొరబడె శశభృదైరావణంబు, రుచిరతారకమార్గసగోవరంబు
భవ్యవక్షత్రవీచికాబంధురంబు, సంకుసకసదృహగ్రాహసంకులంబు. (?) 3౩

గీ క్షీరజలరాశిదీప్తిసం(జీ)వనంబు, పంకరుహకాండఖండనపండితంబు
పక్షయుగధారి తారకావర్తచారి, రాజిలుచునుండె నవ్వేళ రాజహంస.

క. చెన్నారుచుండె వెన్నెల, మిన్న వెన్నెలలతేట మించియొసఁగఁగా
నన్నలిగఁబాండ మొప్పెను, సన్నపుఁ దెలికప్పురంపుసంపుటముక్రియన్.

క. చందురునివంటిబిడ్డని, పొందెడయఁగలేక పాలమున్నీ రరుదే
నిందెల్లఁ బాలు నిండె న, నందగె లోకమునఁ గుముదనాథాంశురుచుల్.

- సీ. కలువలగములచొక్తపువాసనలతోడఁ గమలసంకోచంబు ఘనతగాంచె
వెన్నెలపులుఁగులచెన్నుదనంబుతోఁ జక్రాంగఘోదంబు చాల మించెఁ
జంద్రకాంతోపలసప్రవదచ్చుచారితో విరహినేత్రాంబువు ల్విస్తరించెఁ
గాకారిముఖజంతులొకాభయంబుతో జారులమది భీతి సందడించెఁ
బుడమిచెలి మేనఁబుట్టిన భూరితాప, భరముతో నంధకారంబు పటవఁబొచ్చె
వలుల నెఱతావు సద్గుణావలులప్రోవు, నీరజంబులదాయ వెన్నెలలు గాయ.
- క. లోకాలోకాంతరమున, భీకరమై యుండఁతమము బెదరి గిరిగుహ
కోకహృదంతరసీమలఁ, గాకెక్తడఁ బాటి యుండఁగల దీవేశ. ౮౦
- క. చలివెలుఁగుచాయ తమముం, గలయక హరియించు ననుట గాదబ్రము కో
కులహృదయము నిది చిత్రము, తలఁపఁదమోమయముగాఁగదస్రచి చేసె.
- శ. అడరి తమంబు సర్వజగదాత్మకవస్తువు గ్రస్తుచుండఁగా
నడఁచెను గోవిలాసముల నత్తను మంతయు వస్తుదృష్టి చే
పడఁగ నొనర్చె సద్విత్తి భవ్యముదంబుధి నోలలార్చె దా
నెడయఁ దుదారవిష్ణుపద మీద్విజరాజు మహాత్ముఁ డెన్నఁగ. ౮౧
- గీ. తలఁప నబ్బుర మీకళాధరునిగోవి, లాసమాధుర్యమహిమ బులబ్ధవశ్రగ
హృదయములుతత్ప్రసక్తిగా నెటులుకరఁగ, కుండుఁడెలితాలుగరఁగుటకొప్పికోసఁ
- సీ. నిజగోవిలాసనిహితనానాపదార్థప్రపంచంబున దీప్త మగుగు
మాధుర్యము ప్రసాదమహిమతో నెనయంగమిగులనర్థవ్యక్తి షెఱఁపు గొనఁగ
నన్మతవాగాదిదోషాత్మకతిమిరంబు దూరింప న్నస్వలంకారరసము
లలరారఁ జిత్రబంధాదివిశేషము ల్వఱలఁగ శుచిరసాస్వాదిరసిక
వరకపులుమెచ్చినవరసాస్వాదముందఁ, గుకవిబృందంబుత్తనహ్రుకటమహిమఁ
జూడఁ జాలక స్తుక్తఁగ జోడులేని, లాలితి వెల్లిగె మేటి కళాధరుండు. ౮౨
- చ. ... మొక్తఁడేప్రబలునొండుగుణంబు గనంగలేక వి
స్ఫురణము దక్త లోకమున శోభిలఁజేసె గూఢవ్యవస్థ దా
విరహిజనాంతరంగములఁ బెదమముం గుముదంబులందు ని
బ్బరపురజంబుగాకరి.....గిరిసత్త్వమున్పుచు. ౮౩
- క. వెన్నెలరాయనివెన్నెల, వెన్నులపైఁ బర్వు గిరులు వృక్షము లెల్ల
వెన్నెలజిగి గిరితరువుల, యన్నలుఁ దచ్చులు ననంగ నలరెక ధాత్రి.

మ. తొలుపక్షంబునఁ దారకల్ విరళతం దు.....తంతకుం

జలిని గైక్కుడుచాయఁ జేకొన మదిన్ సుధిల్లె నిత్తెల్వి తా
రలు మేటుల్ మగఁ డేగుదేరఁ బరమాన్యంబై నభావంబునం
జెలువొప్పు న్నెదురేగి *తత్తనువు నాల్లేపించె నొతేనియున్. ౮౭

గీ. మృదులశీతలకరముల.....చుఁజేసి, కువలయానంద మొనరించెఁ గున్సారాజు
కువలయానంద మొనరింపఁగోరు నాఁడె, రాజునుచు నెన్నుచురుబుధరాజులెల్ల

చ. ఇనుఁడు చనంగ సుడుగొని హెచ్చినరక్తత నైందిఁ జెంది య

...నిన్ని శాచరుఁ డొయారమునం గర మంది నన్ను న
య్యిరునిపత్నివ్రతం జెనక నేపునఁ జేరెను వీనిఁ జూచు తీ
పని యని పద్మినీరమణి పద్మముఖంబును వాంచె గ్రహున్. ౮౯

చ. సరసి తుషారఁజ్జికరసంగతరశ్చతుషారశీకరో

శ్రగ్గునబాష్పపూరములు గ్రష్టఁగఁ దామరసౌము వంచి యం
తరతరులీనభృంగచయ తారనినాదము లుప్పతిల్లఁగాఁ
బురణ దొలంగి జక్తము పొంగక పొక్తఁగ నేడ్చె స్రుక్తుచున్. ౯౦

క. రతు లుడిగి పొత ద్విజదం, పతు లడలఁగఁ జూచి(చూచి)పాపక్రియకున్
వెత గదుర సరసి లజ్జా, నతముఖ యై యుండె నపు ట నలువెడలంగన్ ౯౧

సీ. తనతమ్ములచు జేరఁ దలఁచుగఁ బగవాని శరబడి తొవల సుసర్గ జేయ
ఖరకరుం డగునిచుం దురుతీవ్రతఁ గడంగి చవలుగారించు నుత్పలవిచికిల
బాద్యగారంబులఁ బడవేసి యుష్ణాపు మధురాన్నములులేక మాఁడఁజేయు
నినుఁ బాటఁదోలి చల్లనిరాజు చనుదెంచి బెడఁగుకరంబుల వెడలఁ దిగిచి
కలువపూఁబల్లెరంబులఁ గటప్రదీప, హితరసాన్నము గల్పించ నింపు గాఁగ
నారవస్తుతు లెసఁగంగ నారగించె, దనివిమదిదీరఁగ మధువ్రతద్విజాళిగి ౯౨

ఉ. చల్లనిరాజు వచ్చి కరసంగఁగి సేయ నినుండు సేయుగా

కెల్లఁ దొలంగ నంగసుఖ మొతయుగా సుఖనిద్రఁ జెందెగా
కెల్లరుఁ బద్మినీరమణి యెప్పుడు మెల్లను చాన్ద్రనందు రి
క్తల్లకు మెత్తురా యని సకాపక నవ్వెఁ గుముద్వత్సితతుల్. ౯౩

గీ. సరసులకమిత్రుఁడగు నెచూచందమామ, యలఖరాంశుండుదమ్మేమియాదరించెఁ
గాఁగగావించిజీవవగ్రహిగాఁగ, ననుచు నప్రసవ్వెననఁ గల్వ లపుడు విరిసె.

ఉ. ఏమగవారు నామగనియిపు వహించిరి చంద్రుఁ డన్న య
 న్నామము స(ర్వ)మోదఘటనం గలిగెన్ శశికంచుఁ జెప్పరే
 ప్రేమను నన్నఁ జేకొనఁగ బెట్టుగ నీరసమూని పద్మినీ
 భామయ మోము మోడ్చె నని పక్కున నవ్వెను గైరవావళుల్. ౧౧౧

సీ. సితపక్షగతి గాంచి చెలువారి పంకజాసనభావవైఖరిఁ జాలఁ బ్రబలి
 వెన్నెల లీనెడు వెలిమేర దైవాటి జొరకప్పులు పూనుపొంక మమగి
 యచ్చుపుగుణమూని లచ్చికిదోడౌచు విధుసమాఖ్య జగంబు వినఁగ నలరి
 తమము పోఁగొట్ట నుత్తమధర్మరీతులు సాకల్యముగఁ దెల్పఁ జాగ గలిగి
 మూఁడుమూర్తులవేసంబు ముచ్చదువుల
 యాకృతియు నొక్కవేశన యానుకొనుచుఁ
 గాలభిద గోరి తద్వత్త గాంచునినుని
 మించి దీపించు దివి ముంచునించువేల్పు. ౧౧౨

సీ. ధరణీధరోరుకందరమందిరోదారతమ మణింపమికిఁ దా నమరె నేమొ
 ఛాయాపహరణధౌరేయరత్నిచ్చటావాప్తి లేమిడికిఁ దా నమరె నేమొ
 ద్విజరాజసంతతి* దీనత్వ ముడుపఁగా నేరుపులేమిడిఁ జేరె నేమొ
 సరసుల నామోదసంపద నందిప బలిమిచాలమికిఁ జేపడియె నేమొ
 యొకకలంకంబు నెట్టేనఁ బ్రకటమయ్యెఁ
 గళలు పదియాటు వెలుంగంగ మెలఁగుదొరకు
 సకలసద్గుణనిధి యైనచక్రవర్తి
 కొక్కదోసంబు లెక్కిప నొచ్చె మగునె. ౧౧౩

సీ. జారసుకల్పఁబుఁ మాల్సింపఁగాఁజేసి చోరుల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి
 సన్తార్థ మెల్లను సత్ప్రకాశముచేసి పంకజావళి బటాపంచ చేసి
 యరిజాలములనెల్ల నండ వాయఁగఁజేసి యాశ్రితద్విజరాజి నలరఁజేసి
 పరతమోగ్రంథుల గిరిగుహల్ సారఁజేసి ధర్మసంస్థాపన దనరఁజేసి
 ఖరకరుఁడు మున్ను చేసినకాఁకఁబాసి, యలరి సద్వర్గ మెల్లను మెలఁగఁజేసి
 కువలయానంద మొనరించెఁగూర్చిఁజేసి, యారచల్లనిరాజు దీప్యత్రప్రకాశి.

చ. వెరపు దలిర్ప యజ్ఞపతి వేగ రథాగవధూతికామనః

స్ఫురదురుహేమకుండమున భూరివియోగకృషీటయోని భా

సురకర కాండజాలముల శోభిలజేసెఁ దదుత్థమామమే

పరఁగెను మేన నంక మయి పంకజనైరికి నెంచి చూడఁగన్.

౧౯

ఉ. అచ్చలినిగ్గుగ్గులు రయంబున నెఱ్ఱెయిసోకుకాఁకచే

జిచ్చుననేగినట్లు చెలిచిత్తము తత్తట మంద హెచ్చి బ

త్వెచ్చనియూర్పుగా డ్పడర విన్నని కన్నులు విచ్చి చుర్చురన్

మచ్చరమారఁ జూచి యవమానము మీఱఁగ దూఱుఁ జుగ్రునిన్.

౨౦

—♦ చంద్రోపాలంభము ♦—

ఉ. చి చ్చిదె మింట మింటఁ గనఁ జిచ్చొక టబ్బునె చందమామయో

హెచ్చుగ నిప్పు లుప్పతిలు హేతువు గానము పచ్చివెన్నెలో

యచ్చెరువయ్యె నంగముల నంటిన మాత్రన పొక్తు లేలోకో

యచ్చెరు వేల యిట్టివిరహోర్తజనంబుల కట్టు లయ్యెడన్.

౨౧

ఉ. తమ్ములకల్పికిం గనలుదాల్చుచు లోపలఁ గుంది కందు నీ

విష్టయిఁ బాంధకామినుల నేచక మానుదువే తలంపు మో

హమ్మున నిన్నుఁ గన్నకడు పాబడబాగ్నినిఁ గాలకున్చి భా

వమ్మునఁ జూడఁగా విరహవర్గముపాపమెకా నిశాచరా.

౨౨

సీ. చండాంశుకరమహాబ్జ్వలలలోఁ గాలి మాడక తక్కునే మఱియొకండు

బడబాగ్నిలోఁ బడి భస్మమై కూలక మహి వృద్ధిఁ బొందునే మఱియొకండు

కాలకూటంబు సంగతి గాంచినంతనె మసి గాకపోవునే మఱియొకండు

సైంహికేయమహోగ్రజత రాగ్నిలోఁ బడిమగుడ నేతెంచునే మఱియొకండు

(ఇక్కడఁ గొన్నిపద్యములు లోపించినవి.)

ఉ. అన్నను గూఁతుఁ బట్టుకొనునట్లుగఁ జేసిన దుండగిండు గా

క్రాన్ననవింటివాఁ డతనికూరత యే మని యెంచుదాన నీ

* వెన్నఁగ మేవమామవు గదే గురుతల్పగు నిన్నుఁ జేయఁడే

యన్న! కళానిధీ! యతని నల్లుఁ డటంచుఁ దలంచి కూడితే.

౨౩

క. గణుతితు రెలులునినుభువి

గుణవంతులు ప్రకృతి వికృతిగొను నితఁ డనుచున్

గుణవృద్ధిప్రతిపేధము

లఱు వెఱుగవు సమభవంబు లందవు చంద్రా.

౨౪

గీ. ఆర్యు లెల్లఁ బ్రసాదమాధుర్యముఖ్య

సద్గుణాలంకృతుల కెల్ల జన్మభూమి

యితఁ డనుచు నెన్నుదురు నిన్ను నెట్లు తద్వ

యాభివజ్ఞానకలన నింపెనఁగునతులఁ.

౬౬

గీ. అసితరుచి మించు నాహలాలముకంటె

వెలివెలుంగుల యీచంద్రవిషము మించు

ససితవిష మెల్ల మ్రొంగెను హరుఁడు రాహు

వీని మ్రొంగియు నోపక వెడలనుమినె.

౬౭

గీ. సైంహికేయ వివేకంబు చాల కీపు, ద్విజులరా జని స్త్రింగక విడిచి తేల

వీనిద్విజ*సంతతిద్రోహి దీనఁగాదె, మహిఁ బ్రవర్తిలై నీకుఁ దమఃపదంబు.

సీ. ఘనతమాగమములు గాంచితి పేరీతి వానియాంతరములు గాన వైతి

రహి నన్నియును బదార్థము లెట్లు దెలిపితి వ్యాప్తి నకుంతితవడయ వైతి

వొగి నపూర్వాలోక మొందితి వేగతిఁ బ్రాభాకరచ్ఛాయఁ బడయ వైతి

పురుతమోహతి నెట్లు లొనరంగఁజేసితి సత్ప్రకాశముఁ జేయఁజాల వైతి

కాదు తెలివికిఁ బదవిభాగంబు సేయ, వ్యాకరణవేత్తవై యెట్లు వఱితి తీపు

జగతి నెన్నఁగ నీవతిజడుఁడ వయ్యు, నహహ యెట్లు కళానిధి వైతిచంద్ర!

గీ. చంద్ర సన్తర్గవర్తివై జరుగునీకు, సత్ప్రకాశంబు సేయఁగఁ జనదె చెపును

సరవిదప్పంగఁ బలికితి సత్ప్రకాశమిలఁ దమోగ్రస్తునకు నెట్లు గలుగనేర్చు.

గీ. అకట పదదర్శనమ్ము కరాగ్రమునన, యున్న దని చంద్ర యేటికి నుల్లసితదు

సంధివేళలఁదమము దుస్తరముగాఁగఁ, బ్రకృతిభావంబె తెలియఁగఁబడదునీకు

గీ. మకజాతారి సంతాపపదమ వగుట, వాసికెక్తైను నీకళావత్స్వ మెన్న

నకటకట నీపు జడభావమందియుండి, యరసిచూడ మహత్త్వంబునంది తెట్లు!

గీ. మేనిది నిశాసహాయత మెలఁగె ననుచు

సామ్యవైరంబుచే బాధ సంఘటింపఁ

జనునె పద మాద్యము హరిద్ర నొనరఁ బలుక

శబ్దమాత్ర సమాయాతసమతఁ గంటె.

౭౩

గీ. †నలినబాధక గుణవద్గణంబులోన, గణన గొనలేవు ముగుదలఁ గ్రాచ నీవు

అరసి చూడంగనిది చిత్రమయ్యెనెట్లు, లవని నిన్నుఁగళావంతుఁ డనిరిబుధులు

- చ. హరియణుమాత్ర మానసమునందు జనించి మరుం డనంగుఁ డా
కరణిని నీ వతీంద్రియతఁ గాంచితి వేని నిశేష మాకు సా
ఖ్యరమ ఘటిల్లదే యటులు గామి వియోగులభాగ్యహానియే
హరిహరి తప్పనాడితి ననంగుడునయ్య నతండు నేచఁడే. ౭౧
- చ. చలువలరాయ నీకు హరిసన్నిధి వర్తిలుదాన నౌటచే
బెలియల నైతిగా వరుసఁ బెప్పఁగ నై నను నన్నుఁ బ్రోవుమీ
చెలియలి నేఁచుఁ దోడనుచుఁ జెప్పఁగ విందువె యిత చెప్పఁగా
వలవదు తోడనే పొడమి వచ్చినచెల్లెలియిల్లు నిల్పితే. ౭౨
- ఉ. తమ్ముల* మేల్ నిజోదయత దాసినయతనె కూల్చి సుప్రభా
తమ్ములఁ బక్షపాతసుఖతమ్ముల సద్విజరాజచుద్రజా
తమ్ముల నెప్పుడుం బొగలఁ దద్దయుఁ జేయుచు నుండు నీకు నో
తమ్ములదాయ సద్గతియుఁ దద్విజరాజత గల్గె నెల్లాకో. ౭౩
- గీ. రాణైకొని నే ద్విజరాజ ననుచుఁ, జెప్పికొన నీకు మదిలోన సిగ్గుగాదె
విప్రయోగులపాలింటివేరువిత్ర, వది నిశాచర నీకెన్న ననుచితంబు. ౭౪
- సీ. పదియాఱుదినములు ప్రాప్త మౌవెంటనే యజీగడుసిరికి మి న్నందికొనుచు
ద్విజరాజసాంగత్యవృజనంబు గైకొంచు సరసులు బెగడెడుచాయఁ గనుచు
ద్విజవృత్తిహరియించువెరపులోమెలఁగుచుస్వప్రకాశోన్నతి చనమెలఁగుచుఁ
జెలఁగి మాన్యత్రేత్రములనాక్రమించుచుమావంటియనదలమన్నిగొనుచుఁ
దెరలనికలంక మూనుచుఁ దిరిగితిరిగి, యుడిగిపోయియధోగతిఁబడెడునిన్ను
...ద్విజరాజవని...యెన్నుకొనెడు, కోశకారులు జగతిలోఁ గొఱతవడరె.
- గీ. చంద్ర త్వద్వాచక(ంబగు)చంద్ర పదము, పలుకు విపరీతలక్షణాకలిత మగుచు
భేదకారిత్వ మిది వింతగాదు తెలియ, దర్శకపదము విరుద్ధభోధకము గాదె.
- క. కిరణితరుక్తలంక, స్ఫురితానీ(ల)రుచులొదవఁ బూర్ణేందుఁడు సు
హరిణారిఁ బోలు నేనియ, విరహామృగము వీనిఁ గనుచు విడుచు ననువులన్.
- క. కరము సుఖంబొనరు బుధ, స్ఫురణంబున జగతి నీకుఁ బొడమనబుధవి
స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్నవయ్యెఁగా భువీఁ జంద్రా!
- క. నకలాలంకృతి వేగతి, నకట లలితచిత్ర రూపకౌపమ్యంబుల్
వికలములు నీకు మఱి దీ, పకభావవిరోధములును బ్రకటం బగునే. ౮౩

- ఉ. ఆతతపుష్కరస్థలి విహారముసేయు గజంబుచంగ్రుఁ డ
 ప్రీతి విసాంగులం గెడవ * చిట్టు మది గనలూని సిహి కా
 జాతుడు మ్రింగి క్రక్త మెయి చాలక వానికి దోస మేమి బై
 వాత్సకుఁగా సృజించు నలువం దులువంచు వచింపఁగాఁ దగున్. ౮౪
- గీ. విరహిభిసములఁ ద్రుంచుచు విమలపద్మి, † నీగణంబుఁ గలంచుచు నీరజారి
 మదగజేంద్రునిసాటియై మలయు మింటఁ, గరబహుత్వంబు వీనికిఁగలదు గాని.
- చ. ‡ చట కగుమిటిబల్లిఁ గొని సారము జాఱఁగఁజేయు మారుఁ జ
 చ్చుటకను వెట్టచేఁ గడపి చూలి శశిం దలసిల్పె † నేలొకో
 నెఱవొరవింటి కోవధులు నిచ్చలు నేలుట వీనిఁ ద్రుంచినం
 దెఱును భేదము ల్విషమదృష్టికి నిశ్చితబుద్ధి గల్గునే. ౮౬
- సీ. నింగికి ముట్టంగ నెఱిఁ బాలమున్నీరు పొంగించు, మేనెల్లఁ బొక్కుఁజేయు,
 జలజాలవి దహించుఁ, జున్నుఁ డన్న(ను)విశేషార్థవాచ్యార్థంబు లనుపపన్న
 ములుగవహ్నిత్రయి చెలియనబ్బరమేమిశ్రౌతవాక్తున నహః కేతుముఖ్య
 భేదకముల నుపపాదించుసూర్యునిఁ జంద్రమఃపద మని చదువులేదె
 యరసి చూడంగ వహ్నికి నరిది వీని, వేడి యెట్లన్న నత్యంతవిహితయోగ
 బలముచే నుక్తకార్యంబు పరఁగుశుచికి, నట్టికార్యంబువీనిఁగన్నంతఁబొడము.
- గీ. జనన మందినదేశంబు మనఁగనీడు, వీని కాకీలితో నెట్లు భేద మెనయుఁ
 గలుషితాకృతి యగువీని గన్నకలనఁ, బాలవంటికులం బెల్ల భంగపడియె.
- క. కాఁకదొరనిడ్డ తమ్ములఁ, గాఁకం దొరలంగఁ జేయు గామిడికానిం
 గా కెనయ నిట్లు దూఱుచుఁ, గాఁ కెనయం బువ్వురువ్వుకట్టిఁడిగ్రీడిట్టన్.

— మన్తఘోషాలంభనము. —

- శా. తల్లి ల్లంచును నన్నగద్దె యనుచుం దర్శింప కల్లాచ్చి తా
 నల్లారుంజితమ్ము లంపగమిపా లొనట్లుగాఁ జేయనీ
 వల్లుల్ గన్గొనఁ గన్నతండ్రిమది దావజ్వాలలో డిందదే
 చెల్లంబో మముబోంట్ల నేచు టరుదే చింతింపఁ జేతోభవా. ౯౦
- చ. హరుఁడు మహాత్ముఁ డం చెఱుఁగ కాతని కె గ్గొనరించి కంటిమం
 ట రహిఁ దొఱంగి నీటియి యనంగ పిశాచము వైతి కానిచో
 ధర నబలాని సోఁకుదువొ తద్దయఁ దాపము సంఘటింతువో
 పరఁగ ననుక్షణోన్మిషదపారవికారదశలో రచింతువో. ౯౧

* బిట్టుచదిం † నీగుణంబు ‡ చెఱకనియొండఁదగును. † నేలకో స్థితిట్టా మూ.

సీ. చెల్లెలి*యిల్లెల్ల జెల్లుడుల్లగఁ జేసి కుముదంబులకుఁ బెంపు లమరఁ జేసి
సూర్యసంగతి నైనసాబగుమైఁ గలిమూని సురల్కై కళ లెల్లఁ జూటచేసి
పూర్వపక్షం బన్నఁ బొడవుగా నిక్కుచు నితరపక్షం బన్న నింపు చెడుచుఁ
బాలని యొకకళ సర్వజ్ఞతలఁ దన్ని మేల్లఁగానిధి నని మిన్నముట్టి
ధరణిఁ జక్రస్విజాతులఁ దలఁకఁజేసి, శంక డిగి రాజ ననెడుకళంకితోడ
వఁకయేపొంకమనిపూనుమంకుతోడఁబూదుదగునయ్యసీకుముకుందతనయ

గీ. సాధనం బవికల మైన జగతి సాధ్య, సిద్ధిఁ గాంతురు గాదె ప్రబుద్ధు లెల్ల
నహహ వికలము సాధనం బైనయట్లు, చేతుతెను మార యువజయసిద్ధి నీకు.

ఉ. తామదిలోఁ గళం కుడిగి తక్ దలకెక్కుగఁ జేసికోఁగనే
భీముని నీకుబల్పగతుఁ బెద్దగ భూషణచేసి నీశరం
బేమటి కూల్చినట్లి జను నీతని నే మని చందమామ మా
మామని చెప్పకో హరికుమారక నీమది సిగ్గు లే దొకో. ౯౪

చ. సమయము గాఁగనే విరియసాఁగెడుతూపులు నంటినంతనే
భ్రమపడి కూయునారి తటిరాఁ దెగువిల్లు విరూపమైనతే
రు మటి చిటుక్కురన్న బెదరుం బడివాగెలు గల్గి దేహమే
యమరనియోధనై యకట యుదితి వెట్లు జయంబు మన్నఘా. ౯౫

గీ. బాణ మున్నత్ర మై నీకుఁ బరఁగసాగె, మధువ్రతోఁ గూడ నీకు మున్నత్రవృత్తి
గలుగఁగార్వఁబుచెడుఁగానఁగానిపొందు, విమవనికెనై నదగుమధుద్యేషితనయ.

సీ. తియ్యనిబొనంబుఁ దిని మన్నిపట్టులఁ జేరి నున్నుద్దులఁ గేరువాని
నొకమృదుసుమమాత్ర మొంట నంటిన యంతఁ జెల్లుభీతిల్లిమూర్ఛిల్లువానిఁ
బల్లవపద మీఁగి బలుకప్పు మైఁ బూని పంచమవృత్తి చేపట్టువాని
శరవర్షముల నుల్లి గిరిగహ్వరము చూటి హావడి తప్పటనలరువాని
నుప్పరంబున నెలకుచ్చిఁ యూఁగువాని, వెన్నెలకెవాడి తెలి వెల్లవిడుచువానిఁ
గలసికొని మచ్చు వేధింప వలచితేని, మదన మనలే నరూపమయ్యెదవ్రగాని.

—† మందమారుతోపాలంభనము †—

క. అలివేణి యిల్లు నెవ్వగ, పలినేలుపునల్లుఁ దెగడి వారనికినుకఁ
బలుకీలలీల సోకెడు, చలిగాలికా దూఱుఁ దూటి చననివిరాళిన్. ౯౬

సీ. వాగులు మలలు నవ్వారిగా నెలకొని కనరాక మెల్లన చనుచు నెట్టి
సమయంబునైన వాసన మచ్చు వడిఁ జల్లిచలువలెక్కుగఁజేసి సాధుమాన

*యిల్లల †బడలువాని ‡నూలువాని-మా.

వస్తువు ల్గొను నల్ప పశ్యతో హరచోరుడని పాపమలలోయ నలయహీన
బలములఁ గాఁపుంచి వడ వైవఁగా వాని నటుచేసి తద్దనం బంత గొనుచు
మమ్ము వేధింప వచ్చితిమలయపవనమనవిగాఁజెప్పెదనునాదుమాటవినుము
ధైర్యమనియెడునొకమహాధనముగలదు, వెన్నునకుదానిలాగెడు వెరవుగనుము
చ. పురహరమూర్తులందు నొకమూర్తివి బాలనమీర నీవుగా

హరునకు నెప్పు డక్షిగతుఁ డైనయనంగునిక్రింద నీఁగఁగాఁ

బరిణత మయ్యె నెట్లు మది భావము నీ కళిమానశూన్యమే

హరిహరి తప్పఁ బశ్చితి ననంగత నీవుఁ బిశాచ మాదువున్. ౧౦౦

గీ. బాలభావత జడుడవై వచ్చుకీమఁ, దెలిసికొనలేక ననుడాయఁదలఁచి పవన
వచ్చె డేటికి మోసంబు వచ్చు నీకు, ఫణిశయానునిసన్నిధిపట్టు మాకు.

క. కట్టా యేఁచెను చెలువులు, చెట్టలపాలయ్యె నేమిఁచేరెడుఁ బుట్టా
పుట్టవ యాదోడులతో, నుట్టిపడితె యాకసంబునుండి సమీరా. ౧౦౧

ఉ. గండపుగొండ నండగొను కట్టిడి పాపవిపాగ్నికీలం

జెందఁగఁ బోయె నీజడిమ శీతత గల్గినఁ గాఁక చేయుదే

మందత నిట్టి ధీ యొడవె మానగు శైత్యము నీకుఁ గల్గెనా

యందలి దండశూకచయ ముది గ్రసింపఁగ నిందు వత్తువే. ౧౦౩

గీ. విరహిజనముల ప్రాణముల్ వేగఁగొనఁగఁ, బవననీకెల్లదగు జగత్ప్రాణసంజ్ఞ
యశ్వకర్ణాదినయమున నది పొసంగు, నొండె వివరీతలక్షణ నొనరునొండె.

గీ. నిరతిశయమత్తనూప్తిమ నీకు నెట్లు, లుప్తియ యడంగి శీతత యుద్భవిల్లు
నాతురతఁ గానిపనికి నీ వరుగుదెంచి, తపాపా జపనకు విజ్ఞాన మబ్బుల్లు.

గీ. పాంథులకు నిన్నునుండియఁ బడనిపాటు, లెట్లు లన్ననుజంద్రశీ(శే)ధనమున
నతనువహ్ని సమిధనంబగుటయరుచు, మలయపవమానవయినీవుమలయకున్న.

క. మాయన్న శమనుఁ డనుపఁగ, మాయన్నా వచ్చినావె మ మ్మరయంగా
మాయన్నదూత వగుట, న్నాయన్నయుఁ బోలె నీవు మ మ్మలఁచెదవో.

చ. విరహుల నేచుపాతకము వీటిడి వోవునె బాశ్యఖాజతా

భరమునఁ గుంచి బల్లలలపాలుగ నుంచి బ్రమంబు నించి గూ

పరిదిగ డించి యప్పు గవు లంట రచించి యహీనభీతి మే

దరము రఘించి నిన్నుఁ బలుఁచోరల బెట్టెడుఁగాక మారుతా. ౧౦౪

గీ. పాథజన గామా మొనరింపఁ బవన నీకుఁ, జెల్లుననలాభిధానంబు చెల్ల దనిల
శబ్ద మచ్చట నిత్యసాగ్రముటన, మహిజనంబుల కెల్లఁ బ్రామాదికంబు.

చ. మలయసమీర, రీతి గన ముచిది శబ్దము నుచ్చ శైత్యముల్
బలువులు సుప్రసాదత యపారము మాధురి హెచ్చు వాసనల్
గలుగు రసంబు పూర్ణ మని కా వినుతించు ఘనాశి యట్టిసి
చెలువపురీతి నాచెవులచెత్త. (నితాంత) : తోర. ఘోర. ౧౧౦

— శుకకోకిలాద్యుపాలంభనము —

క. కలకంఠి యిల్లు గ దపు, మల మెలఁగెనుగాఁక బల్లి మానక శుకకో
కిలబ్బిఁజూలి హంసల, కలకలముల కలికి పలికెఁ గటకటపమచ ౧౧౧

గీ. శుకముకవి నీకవిత్వంబు శోభ గాండు, పథురతరవాక్యరచనల మదనమూర్ఖుఁ
డొటపుమై నీనుమీఁ దెక్త నోర్చి తెల్లు, విషమ మున్న త్రమతనిగోవితతిగాదె
గీ. యోగిజనులకు నానంద యోగ మొసఁగు, నతిజడాయోగులకు నెల్ల నరతిఁజేయు
నీనుమధురోక్తి యాయుక్తి నిజము సున్న, శుకమృదూక్తులకై వడిశుకవతంస.

చ. హరిపదదేశ మందుచు మహామధురంపు రుచుల్ న్వవిహ్విరి
పరుదుగ నాని మాధవసమాశ్రయజైకసి బద్ధబుద్ధి మే
లిరవగునట్టినికుఁ దగునే శుకనత్తయ యెన్ని చూడుమా
హరిహరి యాఁడుఁ బేదలకు నాంతర మెల్లను నొవ్వఁ బల్లెఁగఁ. ౧౧౨

చ. నలున మొనరె ఖాణము ఘంఠ బుకర్తర యేతదర్థముం
దెలియక శబ్దసామ్యమునఁ దియ్యనిచ్చైరఁ బెట్టపాగి ర
ట్టుల నయిన న్నిజోక్తులఁ గతోరత మానునె నీకుఁ గీరమా
తెలిసెఁగదా విధాత్మఁడు విధించినకార్యము రిత్తవోవునే. ౧౧౩

క. శుక మానసిక చివులకుఁ, సెక మాటి కొనర్ప నిది రసికమాధురియే
యిక మానుము ముఖజితకిం, శుకమా చల మేల బాలశుకమారకమా

చ. అనుసమయాపతదిష్టపథరాగతసమ్మదన గ్రనానుప
ర్తన లొనగూడియు నిష్పదరగ్రసనోగ్రత మించి తోశిఖా
డి నిను నుతింప మైఁ దలఁకు నీవిఁ గలాపము కేశపాశమై
యెనయ యదూద్యహుండు ధరియించుట యెట్టులాకో మయూరమా. ౧౧౪

శా. తేదావంత యునుఁగు నెవ్వగల జాలిం బొందఁగా నేరికి

లే దావంతయుఁ బెంచె నెప్పు యిది నోలిం గూర్చె యయ్యోశిఖి

నాదాట న్నినుఁ బించమార్ప నిఁక నెన్నఁ గొంచె మా పాపముఁ

రా దావ్యాకృతి దా నిపాతితమయూరవ్యంసకంబే కదా. ౧౧౮

సీ. చతురాననాకృతి సతతంబుఁ బూనుట గగనపథంబున గతులు గొనుట
నీరజులులయందు నెఱిఁ గూర్చి వడయుట మాధవుచెలుపురా మదిఁ బొదలుట
ఘనకాలమున నప్రకాశతఁ బొందుట యురుధరాంతరసీమనుండి పడుట
కాలవృత్తులఁ గాంచి *కాంచముల్లా నుంట ఖగశబ్దవాచ్యత గలిగి మనుట
హంససీకునుననుఁగన్నహంసునకును, దారతమ్యంబుగలుగు నెతలఁచిచూడఁ
బోఁడిమిఘటించుమాతండ్రిపొందుడిగినయిదుతోబొందునీకెందునిందితంబు

ఉ. పాలును నీచు నేర్పఱుపఁ బాల్పఱునట్టి(ది) గోపకన్యకా

పాలు నుదారకీర్తిరుచిప ట్టిది యంచును నిన్ను నెన్నఁగాఁ

బా లయినట్టి నాదుమయి భావజుతెంపటియంపగుంపువెం

బాలుగఁ జేసి కన్ను జడిపాలుగఁ జేసితిగా సితచ్చదా. ౧౨౦

చ. మును దమయంతి నైషధుని ముచ్చట దీరఁగఁ గూర్చి కీర్తి చే

కొనియె మరాళచగమ్రఁ డదిగోలె భవశ్వుల మెల్ల నిర్మలం

బన నలరారు నమ్మహితునట్ల చరించుట నీకవశ్యమే

విను మటు గానఁ గృష్ణునకు వే చని తెల్పుచు నన్నుఁ గూర్పవే. ౧౨౧

క. కవికి వైదర్భివలె నా,కవి కావైదర్భి యిష్టగతి ము న్నలరెం

గవిరాజు నీకు నేనుం, బ్రవినులమతి నిష్ఠురాల భావించఁగడే. ౧౨౨

గీ. తుల్యరూచిపక్షయుగమునఁదొలఁగువానిఁ, గమలములమేలునైఃపకకందువాని

మేను నకలంక మైనను మెఱయువానిఁ, గూడకుముహంస తదితరగుణవిరంస.

చ. అనుపమమానలబ్ధసరసాగమపల్లవసేవనక్రియా

జనితము లైనమాధవవశంనదతాద్విజవర్యభావముం

గనినటువంటి నీ కకట గాలిమఁ గక తొగరెక్కి పంచమ

ధ్వని వదియించు టట్టి యిదితం బగునే పికమా తలంపఁగక. ౧౨౪

చ. అకట నపక్షపాతత నయంబును బూనితి వంచు నమ్మినం

బ్రకటవివక్షపాతమున వర్తిలి నీ వవివక్షపాతమం

బికమ ఘటించె దేమిటికిఁ బేర్చి మది గదియించి ప్రోవు న

న్నిఁక మఱి యెండు మాని వినుమీ కనుమీ పరపుష్ప నామముక. ౧౨౫

గీ. మాటమంచితనము మహిలోఁ బ్రసిద్ధంబు, మాటమంచితనము మనకుఁ గలదు
చిగురు వొడిచిరసము తెగఁద్రావుదానికి, నీకుఁ బికమ యదియు జోకగాదు
చ. సరసులపొంత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగహ్వరాం
తరముల నుండుచుఁ దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన
స్ఫురణగఁ బువ్వునీరు పలుచోటుల భిక్ష యొనర్చునీకు ని
వ్వరహులమీఁద నెట్లోదవె బెట్టుగఁ గ్రోధరసంబు భృగమా. ౧౨౭

ఉ జీవనమాత్రనే తనివీ జెడుచు హంసకులంబు నాత్మగా
త్రావళిఁ జాలఁ దన్నుచు ననల్పమనోహరనుప్రసాదశో
భావృత మైన సారసచయంబులయాంతరసార *మెక్తు నీ
కేవిధి సీధుపాయికి నళి దయపుట్టెడు నయ్యయోగిపై. ౧౨౮

గీ. చాల సీధువుఁ గ్రోలుచు జడత నొంది, నీచతను గాంచితివిగాదె నీవు జగతి
నకట భృంగంబ సంబుద్ధి నాంధ్రశబ్ద, శాస్త్రకర్త మహత్త్వంబు నదివె నెట్లు.

వ. ఈరీతి నానారీతిలకం బబ్బవెరి నవమతించియు నలరువిల్తు నధఃకరించియు
నలసపవను నవమానించియు నళుల నవహేళనించియు నంచల ననాదరి
చియు నాటపులుఁగుల ననురోధించియు, ననవిందుల నపాకరించియు, నత
నుమాపుల నపురస్కరించియుఁ దద్దర్శనంబునం దత్సర్వసంబునఁ దదను
లాపాకర్ణసంబునవెతమేరమీఱిన యయోగపారావారంబున మునింగి మూ
ర్ఖిల్లిన నుల్లంబునఁ దల్లడిల్లి నీలవేణీప్రముఖపల్లవాధరలు తెల్లవాఱు పె
ప్పడొ + తెల్లంబుగా నీమెతల్లిదండ్రులకు మేమెల్ల (మెల్ల)న నరిగి విన్న
వించు పెప్పడో యని యనితరాయతచిత్తలై యమృతకాశినికి ను
త్తల మొక్కింత మెత్తంబడఁ దత్తదుపచారంబు లాచరించు చున్నయవన
రంబున. ౧౩౦

చ. సరసుల నేర్చి చక్రముల సంస్మృతిఁ గూల్చి జగంబు వెల్వలం
బారయఁగఁ జేసి వారుణికిఁ బోయె నిశాచరచంద్రుఁ డింక నీ
వరయఁగరా నిదే సమయ మంచును సారెకు మిత్రుఁ బిల్చె నా
మొరసెను గాలవేడు లటముందుగ నుత్తము మువ్విధంబుగఁ. ౧౩౧

శా. ఊకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళియుక్తంబు గావింపుచుఁ
జోకకా హస్వముఖస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటఁ గా

- *వ్యాకర్తాముని మద్వచస్సరణి నుత్పం బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ మ్రోయుం గాలవిద్వాంసచుల్. ౧౩౨
- ఉ మిత్రుడు రాతి కరిచ్చె దనమేలిమిఁ గైకొని పొంగి తండ్రి యీ
గాత్రము లెల్ల నుల్లసించి గారవ మొప్పుగఁ బెంచె నింక న
మిత్రుడు కైకొను స్వసు(పు) కమేను లిఁకెట్టులు ప్రోదిగాంచు నం
చాత్రము దోఁపఁ దెల్పి డిగి యాడుచు నుండెను దీపడింభముల్. ౧౩౩
- క. నిలిపినదిక్కునఁ గుటిలత, దలఁపక సన్నేహవర్తిత స్త్రోలఁగు మముఁ
వెలయింపఁడు ఖరకరుఁ డని, వెలవెలఁ బోయెను బ్రదీపవిసరం బెల్లఁ.
- చ. కువలయ మేర్ప నుగ్రకరగుంభన మై నినుఁ డేగుదెంచె స
త్ప్రవణతలే దరివ్రజము రాణయొసంగెడు యన్తదీయవై
భవములు చెల్ల వేగుఁ డని బఁధులఁ దెల్పఁగ వేగ వచ్చె నా
దివిఁ గనుపట్టె సూక్ష్మరుచిఁ దేలుచు వేగురుఁజుక్త చోక్తమై. ౧౩౪
- క. అనుసృతకేబ్బగుణం బై, కనికనముల వేగుఁజుక్త కడు నలరాకె
గననగుచుగనమిఁగైకొను, చనువగు నయ్యర్థమునకు నతిమిత్రం బై. ౧౩౫
- మ. ఉరుపూర్వాగమసంగతిం గొనుచు నెఁబో రక్తిమం బూనుచుం
గరము ల్పూచె మహాంబురాసు లలరఁ ఖండించె నుద్యత్తమో
భర మెంతే నవరాగమంబు గనుదుఁ భావింపఁజేయుం దమో
భర మారా ద్విజరాజు చిత్రగతులం బాటిల్లి చూపట్టెడిఁ. ౧౩౬
- చ. అరులు దొలంగ నత్తువలయంబు చెలంగ సమ స్తవర్ణముల్
సిరులు మెలంగ బల్తమము చెన్ను దొలుగఁగ రాజు రాణమై
గరము వస్మించి కాలగతిఁ గల్గుసిరు ల్విడసాడి పోవుచుఁ
జరమఘనాగమంబు గొని సారమహాంబుధిఁ గ్రుంకె గ్రన్థుఁ. ౧౩౭

— సూర్యోదయవర్ణనము —

- క. పూర్వమహీధరశిఖరా, ఖర్వాసన మెక్త నినుఁడు కడురక్తిఁ రా
సర్వదిశలఁ ద్విజోత్తులు, చర్వెఁ దదభ్యుదయవిభవకటుబీజము లై. ౧౩౮
- సీ. ఇనుఁడురా నుదయాద్రిఘనభద్రపీఠపైఁ బఱచిన నునుగెంపుకట పసంగ
నమిత్రరథరత్నంబు లై మెలంగెడు చిల్వపడగలరతనాలభాతి యనఁగ
నజరూప మైనట్టి యంబుజాపుని మేని పురతఃస్ఫురత్తాంతిపూర మనఁగ

- నినుసిరి మగుడంగ నిడ నెమరేగిన సతనాలుకలవేల్పుచాయ యనంగఁ
బరిణతేంద్రమతంగజప్ర బలదంత, కుందముఖదారితోదయకుధరహైమ
తటసముత్పతగురురేణుపటలమనంగ, సాంధ్యరాగంబుతోలుచెసఁజాలనలరె.
- సీ. చెలువులు గుల్లెడుసీమంతరేఖవై సొగసూను కుంకుమసోగ గాఁగ
సింగార మొనరెను చెక్కుటద్దంబుల దీపించు పూతచందరము గాఁగ
విన్నాణములు గాంచు వీనులఁ గ్రొన్ననరాణించు కర్ణపూరములుగాఁగఁ
గోమరు సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బలఁ బవడాలఁ బురణించు బలుబన్నసరులుగాఁగఁ
దనదు కంజాయలకు నాసదఁదడింప, విప్పుగంటులతోవకంటులొప్పమీఱఁ
బొడుపుగుబ్బలిగుబ్బలపొందుసేయ, దండేగనుపట్టె మార్తాండమండలంబు.
- సీ. అందుగుఁజగు రంగు బృందారకస్వామిసామజంబు కరంబు సాఁవఁజూడఁ
బలుకుఁబూఁబోడియై మెలఁగెడుచామకైచిలుకబింబుబంచుఁజిదుమఁజూడఁ
దళిమఁగైదామరతండు బని *విరించి పడివాగె రాయంచ తడవఁజూడఁ
మహితకుంకుమకర్దమంబంచునూహించియగచరాంగనలెల్లనలఁదఁజూడఁ
గెంపుడా లంతటంతటఁ గీలుకొనఁగ, నుదితుఁ డయ్యెను జగదేకవిదితకీర్తి
యాదివాఙ్మార్తి ద్రుహిణరూపానువర్తి, సఁహృతనతార్తి ఖేచరచక్రవర్తి.
- సీ. సస్త్రితీశ్రుత్యర్థసత్త్వర్తనుగ్గూబు నొటపుఁ బెల్పెడు మేటియొజ్జ యనంగ
†జగదత్ప్లవోదయశాంతిక్రియార్థమై వఱలెడు పటఁహోమవహ్ని యనంగ
జలవాసనియత యకాజలజనితతపఃఫలము గైకొన్న వివర్త మనంగ
జక్రవపులుఁగుల స్రుక్కించు విరహాగ్ని మానింప దీపించుమణి యనంగ
మూఁడుమూర్తులతోఁ గూర్చి ముచ్చదువులఁ
బొడుపుగుబ్బలిశిఖరంపుమూషలోన
మొనయ ఘటియించి చేసిన ముద్ద యనంగ
నింబు మీఱుగ నహిమాంశుబింబ మలరె.
- ౧౪౩
- క. సతతేజీల ఖురోద్ధత, హతిఁ దుము రగుపూర్వకర్వతాగ్రస్థలిను
ద్గత మైనరజము గ్రమ్మిన, గతి నినమండలము కెంపుగదురఁగ నొప్పెఁ.
- సీ. అఖలనైత్రాంధ్యసిద్ధాంజనకళికలు తిమిరోపసంహారదీపశిఖలు
భూమీరుహాగ్రప్రభూతపల్లవములు ‡కమలినీతంద్రీ విఘటనబంధు
లక్షీణఘూకౌఘవీక్షణవటలంబు లంబరాంచలత ప్రహైమరేఖ

*తలంచి †జగదుత్పలదయ ‡విఘనవోడు-మా

లురుయాగవహ్ని సంస్కరణైక ధాయ్యలు కైరవనిద్రానుసారిగీతు
 లతివిరహిణీకోకసాంగత్యచతురచేటు,లుడుగణితాత్మకశ్లేజపోత్తమములు
 దిజ్జలినతాప్రమార్జనదీప్రవారు, లినకరచ్చవిమాలిక లింపుగాంఢి. ౧౮౩
 సీ.ముప్పుద్దుడుగదస్పిమోములొంచెడుసామిబారపోడుము:లూనుబలిమికాడు
 చుక్కలచెలికాని జోడైన నెఱవాది తోవలమే లోర్వనిదుండగీడు
 తమ్మితావుల: దావి గ్రుమ్మఱించు ననుంగు వేవేడిచాయల వింతలాడు
 ముత్తొంటిచడుపులు హత్తు మై: గలమేటి పగడచక్కుగుఱులసొగసుబాణ
 పగలు గావించుచును జుట్ట మగునొయారి, జగజంతవేల్పు
 కుంటిగడపరి యొకబండికంటితేరు, గడప రిక్తలతెరువున నడవదొడగె.

క. భీకరతమోంబురాశి, జోకటి పడియున్న జగము శుంభద్వేగో
 ద్రేకత మిత్రం డొగి: దన, వేకరముల నుద్ధరించె వేకనుపట్టా. ౧౮౪
 క. కిత్తిలుదెసయును పేర్కొదలగు, కలపేరులపుట్టినిల్లు కరువలిజేజే
 చెలికాని కప్పు లొసఁగెడు, బలుసిరులవెలుంగు బ వెలిగె. ౧౮౫
 గీ. అపుడుసప్తాశ్వుడఖిలశబ్దార్థములను, నవనవోన్మేషమెఱయించినలుపుపటిచె
 నబ్రమా యిది సర్వశబ్దార్థజాల, మహితకరమండలుం డైనమా(న్యమతికి)
 సీ. నానావిధార్థసంధాననివాసంబు సత్తాంతికరపదసంగతంబు
 నకలంకసుందరం బతులప్రసాదంబు ననుపమాజోగుణాత్మదృఢతంబు
 నసదృశానందనివ్వందధోరేయంబు బహురసగ్రహణైకబంధురంబు
 గువలయమోదసంకోచనప్రవణంబు బుధకవిసంయోగభూషితంబు
 సంగరౌదార్య మఖిలభూషణ ముపాత్త
 విష్ణుపద మాచు: గవిచంద్రవిరచితంపుఁ
 గావ్యమనఁ గోవిలాసంబు గడు సరసుల
 నలరఁజేయఁగ సూర్యమండలము దనరె. ౧౯౦

క. అరు దైన లోకమిత్రత, కరము ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ గడునామోద
 స్ఫురణ దయచేసి యరుల, సరసుల సరిగాఁగ నేలె జలజాపుఁ డొగి. ౧౯౧
 గీ. అఖిలపదదర్శనా , వ్యాకృతి యొనర్పఁ దాఁ బూని యఖిలసంజ్ఞ
 లప్రతీకప్రకాశత నమరఁజేసి, మఱచెఁ గాఁబోలును భసంజ్ఞ వఱలఁజేయ.
 డి. చాయల సారుహవారముపైఁ దమోరిపుం
 బాయక డాచునంచు గిరివర్గముపైఁ బగవానియాండ్రబ

ల్పాయల మాట నంచు సురజాలఫణంబుపము స్సరోషరూ
తొయతదృష్టు లుంచె నన నంబుజబంధుడు నించె గ్రంజిగుల్. ౧౫౩
చ. తమము నిరాకరించి..... ౧౫౪

(ఇక్ష్వాకు గొన్ని పద్యములులేవు)

—/ కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట! —

- సీ. అవధారు దేవ లోకారాధ్యనిజరూప వినఁగదే జగదేకవిమలదీప
యాలింపవే భక్తజాలరక్షణదక్ష చిత్తగింపవే హతోచ్చితవిపక్ష
యాదరించవే సహస్రాంశుమాలాధుర్య మనవి చేపట్టవే మహితశార్య
మది నిల్పవే వేదవిదితసద్గుణగణ్య యభయ మీఁగదె మహాప్రభువరేణ్య
పలుకువినఁజూడఁగదవయ్యజలజమిత్ర, తలఁపులీడేర్పఁగదవయ్యకలుషజైత్ర
ప్రేమ నాయెడ నిల్పు ముద్దామధామ, చక్షు నిటు చూడవే గ్రహసార్వభౌమ.
- సీ. సకలలోకానీకసంరక్షణ పరాకు తిమిరోరుగజమ్మగాధిప పరాకు
కమలప్రమోదసంఘటనధుర్య పరాకు హతభీమనిర్జరాహిత పరాకు
బ్రహ్మాదిమూర్తినంపద్భూధుర పరాకు వితతత్రయాయాపయుత పరాకు
భవ్యాంబరాంగణదివ్యదీప పరాకు నిరుపమగుణరత్ననిధి పరాకు
కలితకారుణ్యపూర్ణవీక్షణ పరాకు, నతమనోరథపూరణవ్రత పరాకు
ధార్మికోత్తంససేవితోదయ పరాకు, తపన మార్తాండ సంవిదాత్మక పరాకు.
- గీ. సామి నేఁ జెప్పనదియేమి సకలకర్మ, సాక్షి వై నీవు సర్వశాస్త్రములయందు
నధికరూఢత మెలఁగెద వయిర నేను, నబలఁ గద నాదువచనంబు లాలకింపు.
- క. కలకంఠి మీదుసన్నిధిఁ, గలగానము సేయ వినఁగఁ గడునలరుచు న
క్షలహాసి వచ్చి తెలిపెన్, జలజాతసునిమహిమ మీకుఁ జతురత మెఱయన్
- క. తెలుపుచు నంతట నిలువక, జలజాత్యుడు నీదుబిడ్డసహచరుఁ డగుచున్
మెలఁగఁగలవాఁడు సుమ్మీ, పలు కిది నిజమంచు నాఁడు పలికి చనెగదా!
- క. అది విన్నది మొదలుగ న, మృదిరేక్షణ హృదయవారి మాధవగజముం
బదిలముగ రాగశృంఖలఁ, గుడియఁగ బంధించె నధికగోప్యముగాఁగఁ.
- క. వనితకు నది కారణముగఁ, దనువున నంతంత కతనుధర్మము పర్వెన్
విను మనలకీల యాద్యైం, ధనమునఁ బలె సకలసుజనధర్మనిధానా! ౧౬౧
- గీ. ప్రకృతి ననుసరించి పరఁగును జగతిలో, వికృతి యిద్ది వింత మెలఁదియందుఁ
బ్రకృతి నడచి వికృతి ప్రబలమై కనుపట్టె, నఖిలగుణసనాథ యబ్జనాథ.

ఉ. ఇంతికిఁ బుట్టునివ్వకృతి యేమి యొకో యని కొన్నినాళ్లు లే
మెంతయు సంతయు బెద వహింపఁగ నుంటిమి రాఁగ రాఁగ నే
కాంతము మాని బైలుఱుకునట్టివచోరచనం దనూలత్తై
కాంతసతాంతతాదివికృతాకృతి సందియ మేగె మాకొగిన్. ౧౮౩

గీ. అరయఁడనినిన్నుఁగోపించియతివస్తాతి, భట్టముభరించెనేమొతాఁబద్ధమిన్
తన్వవస్థలు నీవు ద్వాదశతఁ బూనఁ, ద్వాదశాతన్వవస్థలు తరుణిపూనె.

ఉ. తల్లి న పోలుఁ గూఁతు రను ధార్మికవాక్యము పొల్లువోయె నేఁ
దల్లినిఁబోలఁ జాయవలెఁ దద్దయు శైత్యముఁ *జెందకుందు నే
తెల్లముగాఁగఁ దండ్రియగుతీవ్రమయూఱునిఁ బోలి కాఁక మే
నెల్ల మునుంగ నుంటి నని యిందునిభానన పల్లు నుల్లుచున్. ౧౮౪

నీ. తలిరాకుఁబోఁడియాటలమీఁదియనురక్తి వంధ్యాసుతక్రీడవానిఁ దెగడుఁ
గలికి పాటలమీఁది ఘనతరామోదంబు మృగతృప్తికావారిసొగసుఁ బూను
నతివభూషణధారణాభిలాషస్ఫూర్తి శశవిషాణముతోడ సరసమాడు
నెలవాఁగ సరసాన్నగి శనవాఁభోదయం బుబరసుమము నొయ్యారమెనయుఁ
బణఁతించినాంబరలతాంతభరణకాంక్ష, యశదవాక్యార్థవైఖరి నపహసించు
బాలికామణితనుధృతిలాలసాబు, నప్రణవవేదపాఠంబు ననుసరించు.

గీ. కాఁక యుడిగినపుడు కలదు సత్త్వగుణంబు, మీకుఁ గాన నింతిమిచ్చుమించుఁ
గాఁక మేన మిగులఁ గడుసత్త్వగుణముల, నెనిమిదింటిఁ బూను నెపుడువంటె.

క. ఇంతి యయోగమహాగద, ఇంతికి నస్త్యశ్శ్రోతౌపచారములు దివా
కాంత చ్యుతమయ్యె నచ్యుత, కాంతోపసృతిక ఘటించి కరుణింపఁగజే.

ఉ. మన్నోకనాఁడు నీతనుజమోహము దెల్పుఁగ వచ్చి సందడిం
గన్నకతంబునం దెలుపఁ గార్యము గా దని పోయి తప్పు డీ
యెన్నువ నయ్యయోగరుజ యితకుఁ దెచ్చు పెఱుంగనైతి నా
విన్నప మాలకింపు మిఁక వేదన కోర్వదు కూఁతుఁ బ్రోవవే. ౧౮౫

ఉ. ఈగతి నీలజేణి తనయిపులకూఁతు నయోగయాతనా
యోగము విన్నవించఁగ ననూనకృపాకలితాశ్రవాపృష
ద్యోగము గాఁగ దీప్తపుషయాఖనహస్తము చిట్టిటస్యనా
భోగముగా నొకింతి వడిఁ బొందిక దప్పక తత్తణుబునన్. ౧౮౬

గీ. ధాయమా యః గఽదనమేనిచాయో లెజా మసరుదేరః డరుజాతచాయః దౌల్త
వేయుచాయలమనసుతో వేగ నడువఁ, జాయపెన్సిటివచ్చెఁ దత్సదనమునకు.

ఉ. వచ్చి యనంస్తృతాంగి యులు వాసుడు జీవితనైరపేక్ష్యమే
హెచ్చు చనుక్తవాచ్య యులు యీహితయోగము దప్పి కాంతితే
మచ్చుపడంగ నర్హగతి నుదనివర్ణము గాంచి పైపయిన్
విచ్చక క్రమ్ము కష్టత నవేత్సకృతిన్ హసియించు పైదర్శి. ౧౭౨

సీ. శుక్తికానిగతముక్తాఫలంబులకరణిఁ గన్నుల బాష్పకణము లొలుక
రాహునిర్మక్తపూర్ణనిశాకరునిమాఁజ్ఞి ముద్దులనెమ్మోము మురుపువదల
వనవహ్నిశిఖలచే బలెవేడినిస్సోర్పుగాడ్పుల దిశలెల్లఁ గాంతివిడువఁ
దాపాల్నిశైవాలరూప మై కనుజడి జడగట్టి పెన్నెటుల్ చాయ దఱుగఁ
గాఁకచేజ్జూనిమై పూతగంధము నకుఁ, దోమపడియెన్న వారులుదోఁగిమిగులఁ
బంకమగుపాన్పునెలపునఁబడుదులేచు, కుస్సుగుసురంచు*వలవంతనున్నదాని.

చ. తనుభవఁ గాంచి మేను మది తద్దయ్యజ్జలన వేకరంబులం
దనువు మనంబుతో మిగులఁ దాపము చెందఁగఁ గాఁగిల్పించి చ
క్రనితోడమీఁద నిల్పి జడకట్టిన పెన్నెటి చిక్కుదీర్పఁగా
నొన రొకయిఁతలేక యవి యొక్కడఁ జేస్పి ముడి న్రచిపుచున్. ౧౭౪

గీ. చెక్కునొక్కుచుముద్దాడిశిరముప్రాణవిషయముగఁ జేసి నెమ్మేరు వేకరములు
వెక్కునపుష్పముననుతోఁజిక్కుపడఁగఁ, బలికెనుధురంబుగాలోకబాంధవుండు.

క. తల్లి వరనారీమ, తల్లి నీతల్లి మనము తల్లడపడ నా
యుల్లము జల్లన నీకీ, పల్లట మేలమ్మ మేలుబంగరుబొమ్మా. ౧౭౬

గీ. వడఁతిమత్సూర్వపటుతపఃఫలము వగుచు, భ్యాతి మీఱుగఁదనుజాతవైపిపు
నీకతాబునఁ గద నాకు నిఖిలలోక, వల్లభుం డైన శ్రీకృష్ణుం డెల్లు డమరు.

క. అస్తంగతిరహితాధిక, శస్తాభ్యుదయంబు నాకు సమకూరు నిఁకన్
నిస్తులసుగుణాంగన యరి, నాస్తుండు లోకైకకర్త యల్లు డగుటన్. ౧౭౮

ఉ. శీలగుణాభిరూప్యసవిశేష్యకళాచతురత్వవైఖరీ
శాలిత గల్లు నీకు హరిసంగతి గల్గి సమాఖ్య భూషణం
బేల మెలంగకుండు సుజనేరితవాక్కుల నాకుఁ గల్గదే
మేలసమాఖ్య వోవఁగ నమేలసమాఖ్య పరింప రాఁ గనన్. ౧౭౯

* బలవంత + జిల్లగ. † నిశుక్త నిస్తులసుగుణాంగననర-మా. నిశుక్త...గుగుణాంగనయర్థి
నాస్తు-అనియుఁ బఠింపవచ్చును.

క. ఆనాయకమణి వక్షో, ధీనముగాఁ జేయఁదివిరితివి నేను దధా

* సూనాకల్ప మొనరుతుకా, మానిని యిచ్చార్థ మమరు మది సంశయమా.

క. అమ్మా పురుషమణిక బలుఁటొప్పున నిలువఁగ నీకు రుచి గల్గినఁ జొ

క్క ప్పది కుదురఁగ నొకసూత్ర మ్మతిసూక్ష్మము గలదు దానిం గొనుమా.

ప. అది యెయ్యెది యంటేని.

౧౮౨

చ. దనుజవిభేది లోఁగొనఁగ దానతపోముఖయోగముఖ్యసా

ధనములు పెక్కు గల్గు నని తద్దము వేదము పల్లు వానిలోఁ

బనుపడుసాధనంబు దృఢభక్తియ దానిన పూని నీవు న

వ్వనజదళాక్షు ధ్యానమున వస్య నవశ్యముఁ జేయఁగాఁ దగుకా. ౧౮౩

పీ. అనుపమానేచనకాంగకంబులవానిఁ దరుణాభ్రసన్నిభతమపువాని

శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీవిలాసమువాని బాహుచతుష్టయపటిమవానిఁ

దమ్మియింటి నెలంత దనరుచక్షుమువానిఁ బంచాయధోదీగ్జబలమువాని

మేలిమిబుగారుమెఱపుచేలమువాని భవ్యశేషాహితల్పంబువాని

దివ్యనవరత్నకీలితదీప్యదగ్ధ్య హారకుండలమకుట కేయూరముఖ్య

భూషణోదారరోచులఁ బాలుచువాని, వెన్నుని భజించినుఖియింపు కన్నతల్లి

గీ. ఇంతి కతిపయదినముల కీసమాధి, నీసమాధిని హరియించు నిజముగాఁగ

మెచ్చి యాభేటమిషమున వచ్చి నిన్ను, నలకపటయాదపుం డైనహరివరించు.

శా. సారోదారవనీనివాస మఖిలస్వర్భాసివీవారసం

చారస్సీతము సంవసజ్జనమనశ్చాంచల్వమాలిన్యసం

హారైకప్రచణులు యామునతటం బచ్చోట్ట నున్నిర్మిత

స్థారాగారమునందు నెచ్చెలులతో స్వామి నృజింపందగుకా. ౧౮౪

గీ. వనిత కాళిందితీరమె వర్ణ్యమగుచుఁ, దగు నుదాత్తవిభూషణోదారశక్తి

నచట నీవున్న మఱియు మే లమగుఁగాదె, యెల్లయొప్పులకుప్పపు తల్లి నీవు.

గీ. చెలువ కాళిందిమహిమంబు చెప్పఁదరమె, తద్విసీలపయఃస్మృతి తనువుసోఁక

మతికి నీలిమ రక్తిచు మాని మిగులఁ, చెలుపు కనుపట్టుఁ జిత్రమోకలువకంటి.

క. శ్రుతిగదితమహిమ సర్వశ్రుతిభూషణసుగుణ యమున సుష్టి తద్వి

శ్రుతి పాపహరము గాదే, శ్రుతియుగళనిరుద్ధనయనసుందరపదనా. ౧౮౫

క. హరిశైశవనవవిస్తయ, కరలీలాజన్మభూమి కాళిందితటం

బరుదా యది భావికయు, గ్వరకవివాక్తులకు మిగులవర్ణ్యము గాఁగకా.

ఉ. అమృతౌ కన్నవారి నెడయుం బనివచ్చె నటంచు మానసం
బుష్టులికం బడంగఁ గడు నొప్పమిగాఁగఁ దలంపవమ్మ నీ
నెమ్మదిఁ బాయఁ జాయ కొక నేరుపు సిక్కు నటమ్మ నాడుపా
దమ్ములు నిల్వనేరపు గదమ్మ భవద్భూ మొందకుండినఁ. ౧౯౧

ఉ. చుక్తలదారిమానికము సొంపులకూతురి నిట్లు తేనియల్
నొక్తి పడంగఁ జేయు మృదుసూర్తులు వల్లుచుఁ దత్సమాధిఁ దా
నిశ్చయగా నెఱింగి గృహనిర్మితి సేయఁగ దేవవర్ధక
గక్తునఁ బన్నఁగా నతఁ డఖండనిజామృతకృత్యచాతురిఁ. ౧౯౨

సీ. రమణీయనాయకరత్న బంధూరంబు నవవిధవస్తు వైభవయుతంబు
శ్రీకరాంకాంచత్పతా కాభిరామంబు నురుమంగళార్థపదోజ్జ్వలంబు
దీవ్యత్ప్రపంచసంధిప్రాథమిసితంబు సీహామృగభిదావగాహితంబు
గగనావలంబివాక్యస్ఫూర్తి మహితంబు మధురవాక్తవిజాలమానితంబు
చిత్రసదలంక్రియాగణోజ్జీవితంబు, నద్భుతరసాభ్యుపాత్రంబు నాత్మదోష
పాటనంబుచునగుచొప్పినాటకంబు, క్రియఁబ్రకాశించునొకదివ్యగృహమొనర్చె
గీ. అట్టు లగ్నేహ మొనరించియమరతఱుఁ, డంబుజాపునకెఱిగింపనలరి యతఁడు
సమ్ముఖంబునఁజాయతోజాయయొనరఁ, గూతురావించిపలికెసాకూతుఁడగుచు
క. రమ్మా శంబరరిపుమా, అమ్మా యగ్నేహమునకు ననుఁగుఁజెలులతోఁ
బామ్మా తపంబు గొను మభయ మ్మాహరి నీకొసంగు నమ్మాయమ్మా.

ఉ. ఘోరతపంబుచే నధికకోమలవల్లి* ముచుంగుఁజుట్టమా
నీరుచిరాంగయప్తిఁ గడు నేచ మనంబు దయావిహీనమై
మీఱఁగఁ జూచుచుండెడు సుమీ హరియాన సుమీ నెలంత చె
న్నారఁగఁ గన్నవారిపయి నానసుమీ పరికించి చూడుమీ. ౧౯౩

క. † మన మొప్పినఁ దను వొప్పదు, తను వొప్పిన నిట్టికష్టదశ నేనొప్పక
విను మే నొప్పిన నొప్పదు, జననీ నీజనని ప్రేమసంరంభమునఁ. ౧౯౪

క. దెప్పరపుఁగార్య మూనిన, నప్పగు కాళిందిమేన నగ్గలమగుఁ గా
కప్పకొను టంతరంగము, దప్పని యావిలతతోడఁ దరళమృగాక్షి. ౧౯౫

గీ. అమలినం బైనమానసం బబ్బెనేని, రాజయోగంబె నర్వకార్యములు దీర్పుఁ
జిత్తసంశుద్ధి లేకున్నఁ జెలువ బాహ్యబహువిధాయానచేష్టల ఫలములేదు.

* అనంగుజుంబు. † మనునొప్పినమా.

ఉ. కావున రాజయోగినివి కమ్ము మదంబ కఠోరకృత్యముల్
భావములోఁ దలంపకుము భాస్వదనంగనదంబుమాన్దనో
ద్భావముచే మనోంబుజ ముదస్తరజోమల మై యెసంగ నం
దావనజాతు నాత్మవిభు సంచితభృంగముగా రచింపనే. ౨౦౧

క. నాలుగుపురుషార్థములం, జాల ఘటిమిచునట్టి సాధనములలో
మే లేర్చిరి ధ్యానం బని, నీలాలకి సర్వశాస్త్రోచ్ఛయకర్తల్. ౨౦౧

సీ. బహుసంభవార్జితబహుపాతకవ్రాతవిషేషమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమాలిన్యపరిహారవిమలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తాపత్రయోదారదావనైశ్వానరవిపులధారావృష్టి విష్ణుభక్తి
చతుర్థసంక్షేపసంపాదనక్రియావిదితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి
సకలసత్తర్కసాగ్ధ్యసంపదలకు, వేల్పుమొదవులమేల్బంతి విష్ణుభక్తి
సద్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధ, విద్యలకు నెల్ల ఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి.

చ. అరయ నభేద మన్నపలు కానెను పెద్దల కేని జీవనం
బురుజవహామయజ్ఞదృఢయోగముఖాగ్రలసాధనక్రియో
త్తరసఫలత్వకారణ మఖండపదార్థనిరీక్షణతః
పరనిరపేక్షసాధనము పంజకలోచనభక్తి నందసి. ౨౦౩

క. అటుగాన భక్తిపూర్వక, పటుతరతద్ధ్యానయోగపాటవ మెసంగ
ఘటియిల్లుఁ గామితము వడి, నటమట మని యెన్నఁబోకు మరయునిజముగ
గీ. అరసి ప్రాగాదిదిగ్భ్రష్టవహారిబీజ, మయిన తేఁ డిట్లు తనకూతు నమరఁ బలికి
కూతు నెడఁబాయువగలడగుతికవడఁగ, ననియెడడఁబాటుదోఁపనెయ్యపుఁజెలు
చ. పదమున నర్థమున్ బలెను బాయకయుండెను బాల గోల యి [లకు.
మృదిత తపంబు సేయుపని మోయుట మ మ్మెడఁబాయు మీకు మా
కొద నెడు ప్రేమ దీనిపయి నొప్పెడఁ గావున నప్పగించెదం
బిదప నెలంతలార వలపించిన పెన్నిటి కప్పగించెదన్. ౨౦౩

ఉ. అంతట భేదమోదజనితాశ్రులు కోష్ఠము లాచు నేత్రసం
క్రాంతము లైన మంగళము గా దని క్రుక్కుచు స్రుక్కుచు న్రమా
కాంతునిదక్షిణంపుబలుక న్నగువేలుపు బిడ్డహస్త మే
కాంతపుఁజ్రేమఁ గేల నిడు చాదృతిమై నను నీలవేణికిన్. ౨౦౪

- ఉ. పెంచినదాన వీపు కడుఁ బెక్కువమీఱఁగ శాస్త్ర మభ్యసీ
పించినదాన వీపు గద పెంపుగ నుత్తమకీలరీతి శి
క్షించినదాన వీవ కద చెప్పఁగ నేమిఁక నీదె భార మి
క్కాంచనజేహఁ గాచికొనఁ గాంచినవారికి భార మున్నదే. ౨౦౮
- గీ. ఈమధురవాచ నెంతేని యింపుమీఱ, వాసిగాఁగ సలక్షణం జేసి తీవ
గానవైమిషి సఫలత గైకొనంగ, మేలుఫలమునఁ గూర్పవే నీలవేణి. ౨౦౯
- గీ. నీలవేణితటం బట నెలపుకొనఁగ, నీలవేణి భరింపంగ నేర్పరి యట
నీలవేణి యిది తపంబు నెఱిఁ గొనునట, యేల ఫలసిద్ధి గాకుండు జోలియేల.
- వ. అని యనియమిత ప్రేమానుబాధ ౨౦౧నుం డై లోకభా.ధ్రుండు సర్వ
సఖీసమేత యగు నీలవేణిపశ్చేంద్రముఖకి నప్పించి ఛాయామిళితం దగు
తనకుంబ్రణమిల్లిన శ్రీవల్లభు బ్రాణవల్లభుఁగఁ గొను మని యుల్లంబు
వల్లవింప దీవించి గ్రుచ్చి యెత్తి గుత్తపుఁగఁగిటం జేర్చి కార్యభారంబు
త్వరఁజూప నత్తరళాక్షిఁ దరలంబుచిన. ౨౧౧
- క. మగువ దివినుండి భూమికి, దిగిరా నవ్వేళ మేనుదీగియ చూడన్
గగనతలఘర్షణోపల, నిగనితస్వర్గరేఖ నీటు వహించె. ౨౧౨
- ఉ. వచ్చెను మచ్చెకంటి నెలవాదిసఖిజను లంటిరాఁగ వై
యచ్చరవీధిచుండి ధర కర్యమసూతి సరిత్పయోధరం
బిచ్చ నవాంబుదం బిది యహీనమహానీతరోచి యంచుఁ దా
మెచ్చుచు దాయవచ్చు జిగిమించు చొకాటపుమించుకైనడిక. ౨౧౩
- ఉ. వచ్చి గృహంబు సొచ్చి పితృవాక్యనివేదితకార్యసాధనా
కచ్చరమార్గరీతిఁ గొని కాంత రమాధిపుఁ గొల్పుచుండఁ దా
నొచ్చెము తేనిభక్తి విమల్జ్వలమానసపద్మసీమయం
దిచ్చ బహిఃపదార్థముల నెంతయు రోయ నజస్రభావన. ౨౧౪
- క. అకలంకయోగిమానస, సుకరామితదివ్యరూప శోభితస్వే
తుకదయమానకటాక్షా, నికటచరత్త కుబధీశనిర్ణరవారా. ౨౧౫
- గద్యము-ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవిందమిళిందాంతఃకరణ పోలూరిమాధవ
యజ్ఞ సముజ్జ్వలత్ప్రపోక్షితకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం
శాద్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశాంక అభినవనన్నయభట్టార
కాహోబలపత్న్యవ్యాయకవిమహోపాధ్యాయభట్టారకప్రణీతం బైనకాళిం
దీకన్యాపరిణయంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

ప్రథమభాగము సమాప్తము.

న. ఇట్లుహించి.

సీ. సంగతతత్పురుషవదనిష్ఠాన్భూర్తి సలరారుపాణిసీయం బనంగ
సిద్ధసాధ్యవిశేషబుద్ధస్వరూపతః శాక్తికృతవ్యాకృత (ఫక్తి-యనంగ)
జ్ఞాతాత్మరీతి నిర్గుణతాంజనాత్మత సాధ్యలంకృతివిశేషం బనంగ
సరళస్థికళావ్రేస్తపద్మావత సరసాంధ్రశబ్దశాసన మనంగ
సరుగుదెంచెను నారాయణాభిధాన, కాష్టవర్ణమనూత్తంసకాభిధాన
చతు స్వరస్వరవిశేష, హరిమహాతికరుండు శుభాకరుండు.
సీ. చంద్రోపరి సితాభజలవాహరేఖనాః దగుఘాలగోపించదనము దనర
నైరావతాలింగితాభాగ్విజృంభితాలినాః బసిడిజంధ్యములు మెఱయ
సగ్గికాశ్చీరకంఠలక్ష్మ సముదయం బన జటాసమితి వెలుంగఁ
గలభౌతనగమధ్యగతనీలవేదిక నాఁ గటిఁ గృష్ణాజినము దనర్పఁ
గల్పకస్కంధపరిగర్ధఘనతమాల, వల్లి యన వీణ భుజమున వన్నెహిఱ
నలుదిశలమేను తిఱపివెన్నెలుగాయ, వచ్చెనారదుఁడవిభావనునికడకు.

ఉ. హారమునుండి రా ముసకే దూర్ణము బంగరుగద్దె డిగ్గి బ
త్కారన మొప్పుగా నెనుకుగాఁ జని భక్తిభయాద్భుతంబు ల
వ్యారిగ సందశించుచుది వారిజబంధుఁడు సాఁగి మొక్కిక్కెఁద
చ్చారుపదాంబుజాతములు సాధుకరద్యుతు లంటి రాజులన్.

శ. మొక్కిన *జెయ్యులసాకిరి, మక్కువఁ గైగుచ్చి యెత్తిమది ముదమలరన్
అక్కలహాశనమునినగు. మొక్కలుచొక్కటముగాఁగ మొగముననమరన్.

క. దీవించె నీకు దుర్లభ, మేవస్తువు లేదు దీన నిడకుండఁగరా
దేవస్తు వక్షయం బగు. నావస్తువు నీకుఁ జుట్ట మిగు నిజ మనుచున్.

వ. ఇట్లు భావిశుంభంబుఁ డెలుపు పలుకు పలుకు తొలిపలుకులగమికానిగాదిలి
కొడకుం గడగననివేమక గడలుకొన ముందట నిడుకొని వచ్చి యచ్చె
రువులకు నెలవగు తన నెలవునకుం డెచ్చి దచ్చిదిక్కులన్వంపుఁ బచ్చిసె
న్నెలలు సాగను ముసుగు లొసంగు మగతామానికంబుల పెద్దగద్దెయ
నుంచి యవంధితథయభక్తి విసయాతిశయ మృగునాశయమ్మున నమృహాశ
యనకు నిర్విశయమ్ముగా నిజకరకుశేతయమ్మున సదాశయోచితంబు లగు
నుపచారంబులు చేసి యాబేసిగుఱ్ఱంబుల తేరినెఱదొర దొర నెఱుంగని